

**TÈVYNÈS
SARGAS.**

№ 2—3.

1902.

№ 2—3 A.

Tėvynės Sargas.

Mėnesinis keimarinis laikraštis.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8) ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Theodore Str. 114)

Turinys slėpiamosios (A) dalies.

1. Apie svietišką ir dvasišką valdžią. <i>D. D.</i>	2
2. Išpeikimas bedieviškų raštų iš sakyklos Bažnyčioje. <i>X.</i>	11
3. Mūsų mokslavietės	13
1. Išmintingi Vieksiškiiai. <i>Ilganosis.</i> 2. Vaikų santarvė. 3. Aprūpinimas „učitelių“ senatvės. <i>Tarškalas.</i> 4. Magiškos liamos po „narodnas“ 5. Eržvilkė. <i>Stėgvilas.</i> 6. Palangoje. 7. Švėkšnoje. 8. Veviržėnuose. <i>Ne-Veviržėniškis.</i> 9. Plungėje. <i>X.</i>	
4. Įvairios žinios	24
1. Kiek turime žydų? 2. Žemės drebėjimas. 3. Vyskupas Beresnevičius. 4. Kunigaikštis Mykolas Ogin. 5. Apie pigius būdus apgautinėjimo. 6. Spaudos klausimas. 7. Iš Vilniaus. 8. — Žemaičių Vyskupijos. 9. — Joniškėlio. <i>Ilganosis.</i> 10. — Švėkšnos. 11. — Girininkų. 12. — Vainutės. <i>A. M.</i> 13. — Juodduobės. <i>Siratėlis.</i> 14. Neikite į Prūsus! 15. Linai bringsta. <i>D. D.</i> 16. — Gargždų. <i>Notrinė.</i> 17. — Raseinių. <i>R. Magdė.</i> 18. — Skirsnemunio. <i>J. Skirpiškis.</i> 19. — Gargždų. <i>Gargždiškis.</i> 20. — Plungės.	
5. Redakcijos skaitliai 1901 m.	36
6. Atsakymai	36

Apie svietišką ir dvasišką valdžią.

„Sergėkitis, kad jūsų kas ne apgautų.“

Žmogus yra sutvertas dėl draugiško gyvenimo, t. y. negali viens pats apsieiti visuose savo reikaluose be kitų pagalbos. Kad gi būt draugijoje tvarka, reikia vyresnybės, arba perdėtinių; idant gi vyresnybė priderančiai galėtų pildyti savo užduotį, tur būti apšarvota tam tikra valdžia, kad turėtų tiesų įstatymus skelbti, nepaklusnius bausti ir nesutikimus persūdyti. Be valdžios ir vyresnybės svietas pavirstų į didžiausią betvarkę, atsirastų visuotinis sumišimas ir karė visų prieš visus. Dėlto ir Dievas, sutverdamas žmonių draugiją, parėdė, kad joje būtų vyresnybė, kuriai „turi būt paduotas kiekvienas kūnas“, t. y. davė vyresnybei valdžią, dėlto kiekvienas tur jos klausyti, nes „kas jūsų neklauso, manęs neklauso“, sako Raštas šv., t. y. griešija.

Kiekvienas tat žmogus negal elgtis, kaip pats nori, bet tur gyventi pagal Dievo prisakymų ir savo draugijos įstatymų; tur užlaikyti Bažnyčios prisakymus ir viešpatystės tiesas.

Vienok kaip žmogus susideda iš dūšios ir kūno, teip ano gyvenimas bėga dviem vagom, sekdamas dūšios ir kūno reikalus. Kūno reikalus rėdo svietiška valdžia, dūšiosgi — Dievas per savo Bažnyčią šv. Tie dvi valdži, kiekviena savo apskrityje, yra liوسي ir viena nuo kitos nepriguli, nes ten, kur užsibaigia svietiškoji valdžia, prasideda dvasiškoji. Svietiškoji vyresnybė negali kištis į dvasiškos valdžios reikalus, dvasiškai gi nėra reikalo rūpintis apie grynai svietiškus žmonių reikalus. Vienok kaip dūšia ir kūnas, nors yra įvairios žmogaus dalis, ne gali būti kits nuo kito šiame gyvenime atskirtas, teip ir valdžia svietiškoj nuo dvasiškosios negali suvisu atsidalyti, bet drauge kiekviena savo apskrityje turi darbuotis. Toliaus, kaip dūšia yra prakilnesnioji žmogaus dalis ir turi įtekme ant kūno; teip dvasiška valdžia yra augštesnė ir prakilnesnė už svietišką, nes tikslą turi prakilnesnį — veda žmogų prie amžinos laimės; tuotarpu kad svietiškoji valdžia turi tikslą žemesnį — rūpinas žmogui suteikti ramybę žemiškame gyvenime t. y. lyglaininę laimę tegali suteikti.

O juogei žemiškas žmonių gyvenimas yra prisitaisymas tik prie amžinojo gyvenimo, prie Dangaus karalystės, dėlto svietiškoji valdžia teip turi surėdyti tą žemišką savo paduotųjų gyvenimą, idant jo reikalai nenusmektų dūšios reikalų, savo parėdymuose turėti atžvilgi ant dvasiškos valdžios įstatymų, jiems šiame gyvenime pirmą vietą užleisti, savo ištikimybe ginti dvasiškos valdžios tiesos, užstoti Bažnyčią nuo neprietelių ir iš Bažnyčios įstatymų semti patarmės, savo parėdymus dirbant. Iš to seka, juog svietiška valdžia nors turi gan platų veikimo apskritį, vis gi nėra begalinė arba visagalinti, kaip tat skelbia tūli šios gadinis rėdai, užsikrėtę Liutero ir Febronijaus mokslu; bet turi aiškiai apribotą apskritį, kuri peržengus svietiškos valdžios parėdymai nustoja savo galės, nes tuokart valdžia elgias priešingai savo tikslui; dėlto ir įstatymai jos tampa neteisingais. Pats Išganytojas nors neleidė niekinti teisingų svietiškos valdžios įstatymų, liepdamas atiduoti „kas ciosoriaus yra — ciosoriui“, vienok užbrėžė jiems aiškų rubežių, sakydamas, juog tikėjimo dalykuose daugiau reikia klausyti Dievo, nekaipo žmonių. Tokia santaika tarp svietiškos ir dvasiškos valdžios ištiesų buvo laikuose gyvo tikėjimo, arba viduriniuose amžiuose iki viešpatysčių valdonai rėmė savo įstatymus ant Dievo ir Bažnyčios įv. prisakymų. Bet nuo XVI amžiaus Liuteriui ir jo pasekėjams pradėjus tikėjimo jausmus šalelyti savo bedievišku mokslu, liuosuojančiu žmogaus pageidimus iš po Dievo valdžios, pradėjo irti sutikimas tarp svietiškos ir dvasiškos valdžios, tarp Bažnyčios ir Viešpatystės. Ši paskutinioji pradėjo skelbtis su savo valdžios neprigulingumu, tvirtindama, juog kiekviena viešpatystė savyje yra visagalinti (staatsomnipotenz), t. y. būk viena viešpatystė turinti didžiausią ant žemės valdžią ant savo paduotųjų, o tie turią klausyti visų jos parėdymų, netik kūno, bet ir dūšios, ir sąžinės reikaluose! . . .

Iš tokio vienok Bažnyčios įtekmės (ant žmonių) paniekinimo atsirado kaip galima buvo tikėtis, abelnas atšalimas tikėjimo jausmų, iš ko turėjo pasiliuosuoti ir sukilti pikti žmonių palenkimai. Žmonės rėdų pratinami niekinti Bažnyčios prisakymus, pradejo veikiai niekinti

ir abelnai kiekvienos valdžios įstatymus. Svetiškoji gi valdžia, norėdama savo ištikimybė užlaikyti, pradėjo savo parėdymais varžyti paduotuosius, net ant galą jų prigimtą liuosybę; iš to kilo neapykantos ant karalių ir svietišku valdonų. Tautų gyvenimas, iškreiptas iš tikro kelio, ne lavinos, bet troško didžiame suspaudime, iki ant galą skaudulys, tvinkęs 300 metų, pratruko Prancijoje laike didžiosios revoliucijos 1789 metuose, kuri jau buvo aiškus apgarsinimas visiškos rėdo bedievystės. Nuo to laiko bedievystė tapo kroniška liga visų, galima sakyti, Europos rėdų, ar tai respublikos pavydale, ar monarkiškai-konstitutiškame ar ant galą absoliutiškame, kaip tai: Maskolijoje. Šioje paskutinėje, tiesą pasakius, jau nuo didžiosios rytų bažnyčios atskalūnystės, t. y. nuo vienuolikto amžiaus prasidėjo pamušimas dvasiškos valdžios po viešpatystę, bet iki devynioliktam amžiui Maskolija, smilkdama tamsybėje, nejuto savyje tiek vėkos, idant smarkiai galėtų kariauti su dvasiška valdžia, kuri pagaliaus buvo jai reikalinga dėl galūtinio sustiprinimo ištikimybės ant savo paduotųjų. Įgiję gi geidžiamą ištikimybę ir vardą „dievobaimingiausio ir galingiausio“ valdono, o vienkart išsikėtus rubežiams ir viešpatystei pasipūtus, pradėjo maskolių carai drąsiai ir smarkiai slėgti kilstančius savo paduotųjų pasipriešinimus. Su pravoslauna cerkve pigi buvo rokunda, nes karė seniai užbaigta; atsirado vienok naujas vargas su katalikų Bažnyčia, kurios dalis: Lietuva ir Lenkijos pusė, pabaigoje aštuonioliktojo amžiaus atsirado po maskolių valdžią. Dabar tat maskolių valdžia visas savo išgales deda ant to, kad tik ir katalikus savo viešpatystės kuoveikiausiai perdirbti ant „pravoslaune“ kurpalio. Dėlto nuolat skelbia ir įkalbinėja mūsų rėdas, būk ano caras yra „šventas“ o dėlto ir jo visi prisakymai tur būt šventi, o kaipo tokius tai visus juos šventai reikia užlaikyti. Katalikų gi Bažnyčiai leista tik gyvuoti Maskolijoje, bet užginta platintis, jos prisakymus tiek teleista pildyti, kiek jie sutinka su viešpatystės įstatymais; jei gi kurs katalikas, sekdamas savo sąžinės balsą, drįstų pildyti visus savo Bažnyčios prisakymus, pagaliaus ir tuos, kurie rėdai netinka, tai pagal maskolių vyresnybės sanprotavimą „sunkiai

griešytų“, nes sulaužytų, gird, prisieka, duotą ant ištikimo savo karaliui tarnavimo! Kiek vienok tokiam sanprotavime yra apgaulingo gudrumo ir melagystės, tuojaus suprasime, apsvarstę tikrą svietiškos valdžios galę pagal jos tikslą. — Kiekviena žmonių draugija turi ypatingą sau užduotį arba tikslą, kuriam pasiekti turi tam tikrus, atsakančius įrankius, t. y. valdžią. Jei nori draugija savo tikslą laimingai pasiekti, turi vartoti sau visųtikriausius įrankius, t. y. trustis vien tik po savo valdžiai pavestą apskritį, kuri peržengusi, kiekviena valdžia nustoja savo galės, ir jos įstatymai tampa neteisingi, nes nebeatsako paskirtam tikslui. Teip, vaikai ir šeimyna turi klausyti savo gaspadoriaus tuose dalykuose, kurie priguli prie šeimos užlaikymo ir ūkės pataisymo. Teipogi valsčius turi klausyti savo vyresnybės dalykuose mokesčių, kelių taisymo ir kitų panašių reikalų, prigulinčių prie užlaikymo tvarkos ir teisybės valsčiuje. Bet jei gaspadorius arba staršina užsimanytų savo paduotuosius šventą dieną prie darbo varyti, arba pradėtų nuo jų plėsti neteisingus ir jų tikriems reikalams priešingus mokesnius, tuokart visi vyresnybės parėdymai būtų neteisingi, nes peržengtų savo valdžios rubežių ir paliktų priešingi draugijos tikslui, o kaip tokie negalėtų būti įvykinti.

Kokį tikslą turi apskritai svietiška viešpatystė ir kaip platus yra jos valdžios apskritis? Galgi svietiškos viešpatystės tikslas yra dūšios išganymas? Ne, nes svietiška viešpatystė neturi tam tikrų įrankų; negali nė griekų atleisti, nė ančprigimtinių mylistų, reikalingų žmonių išganymui, suteikti. Tam tikslui yra įstatyta Bažnyčia šv., kuri viena tegali ir turi žmones ant išganyimo vesti. Jeigu gi svietiška viešpatystė norėtų kištis į Bažnyčios rėdą ir jos darbą varžytų savo įstatymais, tai tokie įstatymai būtų suvisu neteisingi, kaip išduoti ant svetimų paduotųjų ir nė biškį nerištų katalikų sąžinės; nes kaip maskolių caras neturi joxios valdžios ant Prūsų paduotųjų, teip neturi jokios valdžios ant katalikų Bažnyčios paduotųjų — **jų tikėjimo dalykuose**. Dėlto neteisingi ir nedori yra visi maskolių vyresnybės parėdymai, draskantįs vidurinį Kat. Bažnyčios rėdą, jos liuosybę varžantįs, užginantįs jai,

priešingai paties Išganytojo žodžiams apsakinėti evangeliją visam sutvėrimui ir dedantis pančius net ant žmonių sąžinės. Tėkių įstatymų nė viena svietiška viešpatystė neturi tiesos skelbti, nes jie, kaip įžengiantis į Bažnyčios valdžios apskritį, yra suvis neteisingi, o kas jų nepildo suvis negriešija, nė prisiekos, duotos ant ištikimo savo karaliui tarnavimo, nelaužo; per prisieką apsiėmame klausyti savo vyresnybes tik tuose dalykuose, kurius ana turi tiesą **įsakyti**; o juogei dalykų mūsų sąžiniai priešingų nė jokia vyresnybė **įsakyti neturi tiesos**, dėlto negali mums už nusidėjimą paskaityti, jei jų nepildysime.

Priešingai, sunkiai griešytų tas, kurs per savo kvailystę iš geros valios pildytų svietiškos valdžios parėdymus, priešingus savo tikėjimui ir sąžiniai, arba stengiančius vyresnybei skustų, nes tikėjimo dalykuose, kaip jau buvo minavota, Dievo reikia daugiaus klausyti, nekaip žmonių. Iš to atžvilgio suvisu neteisingas yra maskolių valdžios parėdymas, idant kiekvienas vyskupas ir kunigas, Bažnyčios Kat. į savo vietą siunčiamas, būtų svietiškos vyresnybės patvirtintas, nes per tat nevisuomet gali paskirti savo avelių reikalams atsakančius ganytojus. Teipo gi neteisingas yra valdžios parėdymas, užginąs katalikų dvasiškijai liuosai ir atvirai darbuotis apie išganymą pavestų sau viernųjų, kaip va: suvažiuoti ant atlaidų, atlikti missijas, iškilmingas procesijas, tikėjimo jausmus žadinti ir sustiprinti tam tikromis knygomis, draugystėmis ir tt.; lygiai kaip statyti ir taisyti bažnyčias, koplyčias, kryžius. Kas tokių užginimų neklauso ir juos aplenkia, suvis nenusideda nė Dievui, nė ciecoriui, ir negali būti, kaip maištininkas, valdžiai skundžiamas.

O ar gali viešpatystė prigimtą savo paduotųjų liuosybę suvaržyti, atimti arba sumažinti jų prigimtas tiesas? — To ji padaryti ir gi neturi tiesos. Nes ką pats Dievas yra žmogui suteikęs, pats Dievas tą tegali atimti, o nė vienas ant svieta rėdas ant to valdžios turėti negali, nes jai viešpatystė norėtų prigimtus įstatymus panaikinti, tuokart jos tikslas būtų nedoras, blogas, o tokio nė viena žmonių draugija turėti negali; dėlto kad turint draugijai blogą tikslą — žmonės, tarsi tyčiomis būtų į kuopą susieję,

idant kits kitam blogą darytų, o tat priešinas sveikam protui, nes nėra žmogaus, kurs tyčiomis jieškotų sau neprietelių. Nė vienas tad rėdas nė karalius negali žmonėms užginti ant svieto gyventi, ženytis, platintis, nė laimės sau jieškoti, apsišviečiant prigimtoje sau kalboje. Kalba yra prigimta kiekvienos tautos dovana, kuria tautos kita nuo kitos skirias. Jeigu gi Dievas yra sutveręs įvairias tautas, dėlto nieks negali jų skirtingumo išnaikinti, nė užginti kiekvienai savo kalba kalbėti. Dėlto suvisu neteisingas ir nedoras yra maskolių rėdo uždraudimas viešai vartoti lietuvišką kalbą, spauzdinti lietuviškas knygas, skaityti jas, apsišviesti. Nes kiekvienas žmogus turi netik tiesą, bet ir priedermę tobulintis, jieškoti sau laimės netik amžinos, bet ir lyglaikinės, o prie jos veda visų pirmu apšvietimas; tad kiekvieno rėdo priedermė yra padėti žmonėms apšvietimą įgauti, o negynioti. Iš to seka, juog sąžiniai nepriešinga lietuviškas knygas iš užrubežio gabenti, jas platinti ir skaityti, jei žinoma, nėra bedieviškos, ne veizint ant valdžios uždraudimo; lygiai ir vaikus slapta mokinti lietuviškai skaityti ir rašyti, nes to viso maskolių valdžia netur jokios tiesos užginti. Užtat sunkiai nusudeda Dievui ir savo draugijai tie visi išdavikai-judošiai, kurie lietuviškų knygų skaitytojus, nešėjus, platintojus policijai skundžia, arba praneša jai, kas kame vaikus lietuviško rašto mokina, nes pertat savo broliams ir visuomenei, o tuokiuo budu ir viešpatystei, daro didžiausią skriaudą.

Vaikų mokinimas iš prigimimo ir aiškaus Dievo parėdymo yra didžiausia ir svarbiausia tėvų priedermė, nuo kurios nieks jų negali išliuosuoti, o nė to tiek užginti. Nieks neturi tiesos vaikų iš tėvų prieglobsčio išplėsti, nė užginti juos auklėti teip, kaip tėvų sąžinė reikalauja, nes jei jie ne pagal sąžinės vaikus auklėtų, — griešytų ir sunkiai prieš Dievą turėtų atsakyti. Gali tėvai savo vaikų auklėjimą mokyklai ant valandos pavesti, bet vis gi turi prižiurėti, kad ir ten vaikai būtų auklėjami pagal Dievo ir Bažnyčios šv. prisakymų; jeigu gi mokykla kiteip vaikus auklėtų, tėvai turi netik tiesą, bet ir **priedermę** juos iš ten atimti. Dėlto mokyklos, kaipo tėvų įrankiai,

turi nuo anų vi-ųpirmu, o ne nuo rėdo prigulėti; mokykla turi tat vaikams suteikti, ką tėvai nevisuomet gal duoti, t. y. turi mokytinius aprūpinti žiniomis, reikalingomis paskesniame gyvenime, turi lavinti protą, bet teipogi ir visųpirmu tobulinti valią ir auklėti dorus jausmus, t. y. mokinti doriško pasielgimo, o to mokyklo nėkuomet neišmokys, jei iš jos būs išmestas tikėjimo išguldinėjimas ir nebūs užveizėjimo apie jo įstatymų pildymą. O juogei tikėjimo mokslas ir pasiremęs ant jo doriškas žmonių auklėjimas prigul pagal paties Išganytojo parėdymo **vien tik** jo Bažnyčiai, dėlto ir mokyklų užveizėjimas turi prigulėti prie Bažnyčios, o ne prie viešpatystės, o ta paskutinioji netur tiesos savo jų liuosybės varžyti, nė dirbti jas savo užmanymų įrankiais. Iš to atžvilgio neteisingu randas skarbavos mokyklų monopolis, arba užgrobimas visų mokyklų į svietiškos valdžios nagus ir užginimas mokyti mokyklose pagal kitokio negu „skarbavo“ programo. Tokio mokyklų suspaudimo, kaip abelnai tokios dvasiškos vergijos nerandome civilizuotuose viešpatystėse niekur kitur, kaip tik Maskolijoje. Anglijoje, Sveicarijoje, Vokietijoje, Prancijoje ir kitur, nieks ne gina teikti tokias mokyklas, kokios kam yra reikalingos. Katalikai turi savo mokyklas; kiti tikėjimai, žmonės kiekvienos luomos, padėjimo turi mokyklas tikriems savo reikalams pritaikintas, tiktai pas mus to nėro, nes mūsų visos mokyklos yra rėdo įteiktos ne tiek dėl žmonių apšvietimo, kiek dėl jų galūtino sumaskolinimo ir pervertimo į pravoslaviją. Toks mokyklų surėdymas yra iš pat savo pamato nedoras ir neteisingas, nes varžo tėvų ir vaikų sąžinę, o dar neteisingesnė ir stačiai į dangų atmonijimo šaukianti nedorybe būtų paliepimas, kaip girdėti iš maskoliškų laikraščių, idant visi tėvai būtinai ir po štropu savo vaikus į tokias mokyklas siųstų! Ant tokio priverstino mūsų vaikų maskolinimo, skarbavose maskolių mokyklose nėkuomet negalime sutikti, nė tokių nutarimų (prigovorų) ant valsčiaus sueigų dirbti, nes tat stačiai priešintus tėvų katalikų sąžiniai, kurie turi iš paties Dievo paliepimo užvislabjausiai saugoti savo vaikus nuo tikėjimiško užšalimo ir doriško ištvirkimo, o tuotarpu

maskoliškos mokyklos stačiai prie to veda. Tegul rėdas leidžia mums teikti katalikiškas ir lietuviškas mokyklas, tuokart mes patįs, be rėdo privertimo leisime su didžiausiu noru savo vaikus į mokyklą, o iki to nebūs, mokinkime nors slapta savo vaikus katekizmo, skaityti, rašyti ir daugiaus — lietuviškai, nusamdę tam tikrus mokytojus katalikus. Toks paslaptinis vaikų mokymas ne gali būti joks griekas nè prieš valdžią nusidejimas, nes ji neturi tiesos mums to užginti, kaip lygiai neteisingi buvo valdžios parėdymai apie varymą katalikų vaikų į cerkvę, ant pravoslaunų molebnų ir apeigų; čę net pats rėdas ant galo susiprato ir panaikino savo begėdišką paliepimą.

Kaip viešpatystės rėdas neturi tiesos užginti savo paduotiesiams vaikų auklėjimo pagal tėvų sąžines, ir teipogi skriausti juos dvasiškai, trukdydamas apsvietimą, teip lygiai negali savo paduotiesiams medžiagiškos skriaudos daryti, arba vienus nužeminti ir tyčiomis ant ubagystės varyti, o kitiems leisti neteisingai platintės ir svetimą naudą grobstyti. Nes jei visos tautos, kaip duokim, pas mus lenkai, lietuviai, latviai ir kiti draug su maskoliais tur mokesnius mokėti, į kariumenę stoti ir visas kitas sunkenybes dėl viešpatystės užlaikymo reikalingas ant savo pečių nešti, taigi teisybe reikalauja, kad visos tautos ir visi žmonės lygiai naudotųs ir viešpatystės geradėjistėmis ir jos įstatymais. Tuotarpu matome, juog mūsų viešpatystėje maskoliai begalo išaugštinami ir apipilami visokiomis geradėjistėmis, o kitos tautos, kaip tai visųpirmu lietuviai, varomis tačiai ant ubagystės. Toks mūsų rėdo pasielgimas yra aiškiai nedoras ir jo įstatymai, varžantįs prigimtą kiekvienam žmogui liuosybę rūpintis apie savo medžiagišką užlaikymą yra suvis neteisingi, kaip antai: neteisingas yra uždraudimas lietuviams katalikams pirkti savo krašte žemę kiek kas reikalauja; savo krašte tarnauti, rištis į draugystes dėl savitarpinės pašalpos, nes iš to išeina šalies nuskurdimas, teip juog lietuviai turi apleisti savo brangią tėvynę ir būriais traukti į svetimus kraštus duonos jieškotų; tuotarpu kad prie kitokio rėdo Lietuva užtektinai galėtų išmaitinti dešimtkart tiek žmonių, kiek dabar. Dėlto jai kas tuos įstatymus aplenkia, nepadaro

jokio nusidėjimo prieš savo viešpatystę, nes jei nieko pikto pertai nepadaro; priešingai, visi tie neteisingi valdžios parėdymai daug blėdės atneša kraštui ir viešpatystei.

Teip tat viešpatystės valdžia neturi tiesos kištis nė į mūsų tikėjimo, nė sąžinės dalykus, nė prigimtų žmonių tiesų atimti, nes jina **ne tam** tikslui paliko Dievo įstatyta. Tikrasis svietiškos viešpatystės tikslas yra — parūpinimas savo sąnariams dalykų, reikalingų lenglaikinės laimės pasiekimui, nes žmonės dėlto sueima į kuopą, arba draugiją, idant to, ko kiekvienas skyrium negali padaryti, visi drauge nuveiktų, t. y. dėl to, kad būt geriaus gyventi ir lyglaikinę laimę lengviaus pasiekti; o to tegalima tuokart išpildyti, jei kiekvienas žmogus liuosai galės džiaugtis prigimtomis sau tiesomis ir būs apgintas nuo jų skriaudimo. Dėlto pirmoji ir tiesiausia svietiškos valdžios pridermė yra **apginimas** prigimtų žmonių tiesų ir užlaikymas ramybės ir **teisybės**. Turi svietiška valdžia rūpintis visųpirmu, kad silpnesni nebūtų galingesniųjų skriaudžiami, kad sūduose būt teisybė, kad visos viešpatystės užlaikymui reikalingos sunkenybės būt teisingai pagal žmonių išgalių išdėtos, o teipogi turi rūpintis apie savo paduotųjų būvio pagerinimą. Iš to atžvilgio svietiška valdžia turi tiesą užlaikyti kariūmenę dėl viešpatystės apginimo ir užlaikymo vidurines ramybės; teipogi turi tiesą išdėti mokesnius dėl aprūpinimo tikrų viešpatystės reikalų, dėl užlaikymo reikalingos vyresnybės, kelių pagerinimo, apšvietimo, praplatinimo ir tt. Teipogi svietiška valdžia turi netik tiesą, bet ir priederme karoti vagius, žmogžudžius ir kitus piktadėjus, ardančius draugijos tvarką. Visuose tuose dalykuose svietiška valdžia turi tikrą tiesą įstatymus skelbti, o visi paduotieji turi po sąžinės juos pildyti, nes kas valdžiai priešinas, pačiam Dievui priešinas, anuot šv. Povilo Ap. žodžių. Dėlto tat, broliai lietuviai, „veizėkit, kad jūsų kas neapgautų.“ Klausykite **teisingų** svietiskos vyresnybės įstatymų, atiduodami: kam donę — duonę, kam muitą — muitą, kam baimę — baimę, kam garbę — garbę¹⁾; bet neužmirškite, juog tik ta

1, Pas Rom. XIII, 7.

valdžia yra teisinga, kuri nuo Dievo paeina, nes nėra valdžios, kaip tik nuo Dievo. O nuo Dievo ne gali paeiti valdžia, kuri (kaip dabartinė maskolių) Jo ir Jo Bažnyčios prisakymus laužo ir ardo Dievo įstatytą parėdymą, suteikiantį kiekvienam žmogui sąžinės liuosybę ir pilną neprigulingumą prigimtuose reikaluose; dėlto tokios valdžios įstatymai, kaip priešingi Dievo prisakymams ir žmogaus prigimimui, yra suvis neteisingi, o dėlto niekas neturi tiesos — mus prieš jų pildymo prisaikinti.

D. D.

Išpeikimas bedieviškų raštų is sakyklos Bažnyčioje.

Skaitant „Ukin.“ ir „Varpą“, tankiai galima atrasti žinias iš įvairių vietų apie „iškeikimą“ iš sakyklos žemaitiškų bedieviškų raštu. Nemisliju aš čionai ginti „Uk.“ ir „Varpą“, žinau, kad per prastas knygas ir laikraščius platinasi didžiausias papiktinimas, ir teisingai Katalikų Bažnyčia jas išniekina. Bet aš noriu čion patėmyti, kad niekinti iš sakyklos bedieviškus raštus, mūsų išlygose (kas kits, esant spaudai!), turime išmintingai ir gudriai, kad, raunant kukalius, draug ir kviečiai, t. yra geros knygos su tokiuo vargu gaunamos, neišsirautų. Peikiant iš sakyklos bedieviškas knygas ir laikraščius, reikia, pagal mano nuomonę, atminti šitokie daiktai.

1. Peikiamąjį dalyką reikia būtinai įvardyt arba antrašą pasakyti, a teipogi draug tuojaus karštai paragint prie skaitymo gerų dvasiškų ir svietiškų knygelių, išrokuojant ir gi vardais įvairias naudingas knygas. Nes kitaip darant tamsūs klausytojai paskaitys už bedieviškas knygas: visas moksliškas, kuriose, teisybė, stačiai apie Dievą nerašo, a teipogi visus laikraščius be skyriaus ir politiškias knygeles, nors būtų reikalingiausios ir naudingiausios; teip prityrimas rodo; šitoks-gi supratimas dalykų jug didžiausia blėdis ir pragaištis apšvietai. Abelno peikimo bedieviškų raštų mūsų žmonės nesupranta ir geriausias knygas sunaikina arba tvirtai persitikrina, kad jiems vieno tik šal-

tinuko užtenka; juo greičiau, kad tamsi visuomenė, atskyrus mažą skaitlių, ir be to knygas nekenčia: geriau jai kortos, šnapsas, mergos. Karščiausias raginimas prie apšvietos mažai padaro, ypač Žemaičiose, o abelnas tiktai peikimas galūtinai užmuša.

2. Peikimą iš sakyklos, mūsų išlygose, pripažietu už naudingą, jeigu bedieviškos knygos yra tikrai tarp visuomenės smagiai prasiplatinusios; nes jei tik, kaip tankiausiai atsitinka, kelios ypotos skaito, tai geriau man tinka pikta prašalint ypatiška (privatiškai). Iš sakyklos peikimo panasus skaitytojai, tankiausiai neklauso ir išėina tik apgarsinimas, kurstantis žingeidumą kitų. Kunigas-Lietuvis lengviai gal dažinoti, kas skaito parapijoje ir, be skriaudos apšvietai, gal asabiškai pasekmingiau prašalint pikta, ypač parūpindamas žingeidingiems gerų laikraščių ir knygelių. Mūsų laikuose, gal sakyti, tai tankiausia vienatinis vaistas, be kurio peikimas, nors ir smarkiausias, nedaug pagelbės.

3. Peikimas mūsų sąlygose yra stačiai blėdingas ten, kur visai nėra kitokių apart šaltinio knygų. Negalimo jug užginti, kad tikrai kartais atitinka peikėjai, kurie nė patis skaitė, nė pas savo žmones užtikę, o vienok peikia, jau tai iš lenkomanijos, jau tai iš keisto supratimo lietuviškos literatūros, jau tai kad girdžia kitus peikiant ir esant Amerikoje kokias ten bedieviškas knygeles. Toks angstybas peikimas, man regisi, naudos nedaug teatneša, o tiktai užkerta kelią, apšvietai ir duoda progą „Ukinin.“ ir „Šventmikiams“ pasityčioti iš kunigų atžagareivystės.

4. Norint tikrai pasekmingai kariauti su bedieviškais raštais, vietoje peikimo, reikia paimti apšvietą mūsų žmonių į savo rankas; reikia atimt monopolis nuo scialistų, liberalų ir visokių Tikybos priešų. Pasiėkimui to reikia 1) susipažinti su mūsų apygardos pristatytojais arba šaltiniais, iš kurių vaisosi blogos knygos. Pasižinus, padaryti įtekme ir pakurstyt nešikus prie gabenimo tiktai naudingų knygų ir laikraščių. Be abejonės išklausus, jei gerai apmokėsime traukiamus dalykus. 2) Toliaus, reikia atminti, kad mūsų skaitytojai tankiausiai skaito prastus laikraščius ir knygeles nė iš bedievystės, bet kad geresnių negauna. Taigi norint,

kad prastos knygos nesiplestų, reikia surėdyti, nors šio toks įvairių naudingų dvasiškų ir svietiškų veikalėlių knygybos, iš kurio žingeidingi galėtų veltui naudotis ir pasiskaityti. Toks knygybos užlaikyti nesunkus daiktas, reikia tikrai gauti nors 2-3 ištikimos ypatos, kurios knygas išdalytų, surinktų ir gudriai paslėptų. Kuo dabar lengviaus, kad ant nepolitiškų ir patįs žandarai nebeteip karščiai puola, o atsakymas — nebe kalinis, bet štriopas. Šiame dalyke, teip svarbame, man regisi, nėra da lyg šiol nėra vieno žingsnio padaryto pas mus.

5. Bet pasekmingai, per paėmimą apšvietos į savo rankas, kariauti su bedieviškais raštais sugebės mūsų išlygose tikrai kunigas lietuvis, kurs karštai myli tikėjimiškai tautišką apšvietą; kunigas gi su kitokiais siekiais ir nuomonėmis neturės pas platinančius ir skaitančius ištikimybės; trūks jam energijos, pasivedimo. X.

Mūsų mokslavietės.

1. Išmintingi Vieکشniškiai, Š. p.

Po šių Naujų Metų Vieکشnių valsčiuje buvo du kartu „vybornųjū“ susirinkimas. Vyrai reikalavo jų kaštais užlaikomoj „narodnoj“ mokinimo vaikų lietuviškai rašto ir katekizmo, ir sustatė atsakantį „prigovorą.“ Bet juogei susirinkimas, dalykus beapsvarstant, gan ilgai prasitęsė, nekurie vyrai (apie 15 ypatų) nepasirašę ant „prigovoro“, namo išvažiavo. Ant jų p. posrednikas pasiremdama panaikino „prigovorą“: girdi, nepilnas buvęs susirinkimas. Vyrai Vieکشniškiai antrą kartą susirinko ir nusprendė, juog ant kitų metų, jei nepradės mokyti jų vaikų lietuviškai, visai išsižada užlaikyti „narodną“, kaipo visai nereikalingą. Raštininkas stengė perkalbėti, būk nėra tam tikrų lietuviškų knygų (bukvarei), užtat jų užmanymas negalios įvykti. Tada vyrai paprašė spaudos. Ant klausimo p. raštin.: Kas uždės iš jūsų spaustuvej? ir juog ji kaštuošianti į 6 tukstančius rs.? — p. Balvočius-ūkininkas nuramino gudpalaikį, prižadėdamas tą sumą paaukauti. Nieko

nebe sugebėdamos p. raštin. be atsakyti ir daugiau kliūčių be išrasti, priverstas buvo sustatyti „prigovorą“ ir surašyti visa tai, ką vyrai reikalavo, tai yra: mokinimo lietuviškai rašto ir katekizmo, spaudos ir, jei spaudą pavelins, p. Balvočius uždeda savo kaštais spaustuve. — Gražus pavyzdis! Kiti valstiečiai ir jus sekkite tame dalyke Viekšniškis!

Ilganosis.

2. Vaikų santarvė.

Panemunėlyje. Zar. pavieto. Skaitytojai gal dar atmenate Panemunėlio iškalos istoriją, aprašytą № 11—12 p. metų? Skaitykite ją ir patis spreskite, į ką tai gali pavirsti mokykla, jei mokytojai ir vaikai nevienos kilmės, ne vieno tikėjimo, jei mokytojui tas matos juokingu, kas mokytiniam brangu ir tt. Mokytojai visi vienodi, visus juos vienaip mokina ir vienaip, kaip meškas, šokti liepia, kaip Direkcija užgraija. Panemunėlio mokytojas, Kreinis, tik per savo didesnę kvailystę ar begėdiškumą nemokėjo išpalengvo, švelniai, kaip kiti daro, nuodus į vaikų širdis varvinti; išjuokimų vaikų tėvynės ir tikėjimo nemokėjo pasaldinti. Šimtą kartų ačiu jam užtatai: nes daugumai savo pasielgimu akis atvėrė; antra, vaikus, tuos nekaltus durnėlius, prie tokio proto privarė, kad ir didiesiems tik mokytis nuo jų. Štai kas pas mus dar atsitiko, ko dar nebuvote aprašę.

Mokytojui Kreiniui pavyko išgriaužti iš iškalos jauną kunigą Dogelį, kurs neapsakomą iškalos vaikų ir šep jau parapijiečių meilę įgijo. Išvažiavimas pripuolo ant 29 dienos lapkričio mėnesio. Tą dieną pasitaike ir egzekovos: žmonių prisirinko daugybė. Vaikai, gavę žinoti, juog mylimas jų kunigas paskutinį sykį laiko mišias, paprašė mokytoją Kreinį išleisti juos atsisveikintų su juo. Kreiniui tas vaikų prie kunigo prisirišimas labai nepatiko, ir tam vaikui, kurs visų savo draugų vardu prašė, paliepė tuojau, išstoti iš mokyklos ir eiti namo. Bet čę, klausykite! visi mažvaikiai tuoj atsistojo, gindami savo draugą ir pasisakė, tikrai visi eisia į bažnyčią. Mokytojui nebe buvo ko daryti, ir vaikai išbėgo. Išvažiuojant kun. Dogeliui visi, kaip suaugę, teip ir mažieji, gailiai apsiverkė. Vaikams dar su ašaromis akyse

sugrižus, Kreinis ėmė juos persekioti, tyčiotis, koroti ir mušti, lojoti maištininkais. Jūsų kunigai, girdi, vis ne tą dirba, kas reikia. Išvažiavo štai vienas, nebijokite, greit išvažiuos ir kitas . . . Antanas Indriūnas iš Miesteliškių ir Pranciškus Mikšis iš Beržėnos atsistojo ginti kunigų šlovę. Už tokį drąsumą Kreinis nuvarė juodu ant kelių ir laikė daugiau adynos. Tame tarpe ėmė ir prie kitų kabinėtis ir jieškoti, už ką gali nubausti. Priėjęs prie Juozapo Čipo iš Žilių smarkiai pylė jam su knyga per galvą ir rankas už tai, kad stovėdamas rankas turėjo ant klaupkos. Davė jį nosi, su spriktu Jonui Čipui iš Joneliškių ir kitiems liepė jį mušti. Tada Kuckas nekatalikas, 18 metų vaikas, sūnus, sargo ant gelžies kelio, kažin iš kur atsivilkusio, kibo į vaiką, parito ant žemės, primygo koja ir griebęs peilį sušuko: papjausiu. Mokytojas Kreinis žiūrėjo ir juokė. Vladislovą Žiaugrą pagavo jis ant ulyčios, mušė ir smaugė už kaklo, gerai kad Juoz. Sakas iš Meškomų. An. Junakas ir Pet. Mikšis iš Meržonos, tada buvę valsčiaus bute, pasergėjo ir pasiskubino apginti vaiką. Kuckas mušė ir gi Juozą Čipą, o mokytojas žiūrėjo, stovėdamas mokyklos duryse, ir šypsodamos,

Mokytojas Kreinis tankiai tyčiojo, iš šv. Mišių ir visų katalikiškų apeigų. Kunigas, girdi, Mišiose, kreipdamas į žmones, klausias: „doma-li jepiskop“? — Dominus vobiscum; kiti-gi jam atsaką: „net, u Spiridona“ — et cum spiritu tuo. „Kyrie eleison“ tai esąs ginčas tarp kunigo ir tarno: kunigas sakys: perelezu, o tarnas: neperedezeš, kol ne perginčyjas kunigas. Neklaidingumą ir pirmystę Rymo Popiežiaus aiškino vaikams taip, kaip tiktai ruskiai-juokdariai supranta. Škoplierį vadindamas „Atriapočka“, davinėjo jį jo vietą gražius medalikelius. Nuo Dominiko Juro iš Panemunio nudrėskė škoplierį, numetė ant žemės ir kojomis sumindžiojo; inspektoriui esant, du broliu Juru atvirai tai pripažino.

Prikentėjus nuo savo mokytojo tiek visokių skriaudų ir neteisypių, vaikams pritrūko kantrybės, ir visi jie išbėgo pas staršiną už pusantrą viorsto, skūzdami mokytoją. Staršina jų žodžių skundą priėmė ir perstatė tarpininkui į Rokiškį. Sugrižę nuo staršinos į mokyklą, vaikai atidavė

Kreiniui knygas ir apleidė mokyklą, kad daugiau nė tų slenksčių nebe matyti. Nuo 1 dienos gruodžio mėn. mokykla uždaryta: vaiko nė vieno.

Prasidėjo naujas tyrimas: 10 gruodžio inspektorius į 14 d. sprauainkas su asesorium; 16 d. vienas asesorius, — vis jieško, kas vaikams patarė eiti skųstus ant mokytojo ir paskui išstoti. Nu, sunku rodyti saulę tam, kurs akių neturi. Tarpininkas-gi, kiek jau kartų prašytas ir kelis jau kartus apsiskelbęs, vis kažkame tyčiomis sutrunka: matyt, turi sąžinę ir gėdžias kištis į tą dalyką, kad nereiktų ant savųjų rodyti. Panemunėliškiai neapsileidžia: pareikalavo činauninko „otobych poručeny“ ištyrimui to dalyko.

Tuo-gi tarpu Mokyklų Direkcija Panemunėlio mokytoją Kreinį apdovanojo 50 rublių ir perkėli į didesnę iškalą į Braslavą pilnai pagirdama būdą elgimos, kaip persekiotojo katalikų.

Tas pats.

3. Aprūpinimas „učytelių“ senatvės.

Indriejave prieš pat grabnyčias buvo valsčiaus seimas dėl staršino ir kitų perdėtinių išrinkimo. Staršiną visais balsais paliko nušauktas buvusias Raudonius, nes tat žmogus gan akylas ir išmanęs; kad turėtų daugiau rimtumo ir nesusidedų su nekuriais pijokpalaikiais, būt ir suvis geras. Nes pas mus yra keletas vyriukų, varančių paprastai tamsus „gešeftus“, dėl kurių pridengimo labai jieško valsčiaus perdėtinių prietelystės, o atsitinka ant nelaimės, kad tūli perdėtiniai mėgia sekioti paskui pusbutelkes, kaip prilaidai paskui jovalo viedrą...

Ši metą vienok mūsų valsčiaus sueiga atsižymėjo rimtu vyrų pasipriešinimu tarpininko užmanymui. Išrinkus staršiną ir nuskyrus sūdžias, atsiliepė p. tarpininkas prie vyrų šiais žodžiais: „Mūsų šviesiausias car-batiuška, besirūpindamas apie visokio stono ir padėjimo žmones, neužmiršo ir jūsų učytelių, kurie, mokindami jūsų vaikus, deda savo paskutinę sveikatą ir sylas; dėlto maloniausiai paliepia, idant valsčius aprūpintų jų senatvę (vyrai ištempė ausis), pridėdami jiems kas metų dar po 50 rub., iš kurių eis učeteliui alga ir tuokart, kad jau nebgalės jūsų

vaikų mokinti. Tas jums nesunku būs padaryti, nes nebreiks nuo šių metų uredninkui 100 rub. mokėti. Ar sutinkate ant to, vyrai? Vyrai ant valandėlės nutilo, kasydami pakaušius ir negalėdami iš karto suprasti, kokią mįslį užminė pons posredninkas. Vienok pora akylesniųjų susiprato ir atsiliepė: „ne, nesutinkame! Paskui ir visi pradėjo šaukti: „ne, ne, nereikia, ne sutinkame“. Posredninkas, pamatęs, kad už sykio nieko nepeš, padėjo tą bylą ir paėmė kitas valsčiaus rokundas; pabaigęs vienok jas, vėl sugrįžo prie pirmosios, užklaudamas vyrų, dėlto tat jie nenori učitelių senatvės aprūpinti? Bet čę jau vyrai suvis atsitekėjo ir pradėjo, kas ką išmanė, darodinėti: vieni šaukė, kad nieko gero iš učiteliaus mokslo neturią, nes nė žemaitiško rašto negali vaikai „kliasoje“ pramokti; kiti pasakojo, kad užbaigę maskolių kliasas, vis tiek tur kiaules ganyti, nes katalikai nė uredninko vietos negal užimti; kiti vėl rodijo, kad p. posredninkas teiktųs kožną mėnesį po porą rublių nuo učiteliaus algos nutraukti ir dėti į „kasą“ dėl senatvės parėmimo, ir tt. Trioboje pasidarė klegesys, kaip jomarķę. Posredninkas, neišmanydamas gerai visų darodinėjimų, suprato vienok, juog vyrai griežtai yra priešingi jo užmanymui; dėlto rusčiai sušuko, juog nuštroposias visus vyrus išrinktuosius, kurie drįs priešingai šnekėti, ir pradėjo po vieną šaukti ir teirautis. Pirmą užklausė staršinę ir tasai pripažino už reikalingą sutikti ant tarpininko projekto; bet kiti visi išrinktiejie (vybornieje) neužsibijo stoti į akį pačiam ponui posrednikui ir visi atsakė nuo pakėlimo mokesčio, išimant valsčiaus rinkiką Jonužį, kurs teipo gi sutiko. Pamatęs, juog vyrų nepergalės, pavadino posrednikas staršinę ir jo kandidatą į savo triobikę ir ten pradėjo anus prikalbinėti, idant padėtų jam vyrus į savo pusę patraukti. Bet kad išėję iš kambario pradėjo vyrus prikalbinėti ant sutikimo, vyrai ir klausyti jų nenorėjo. Tuotaru įėjo kunigas siegdinti naujų perdėtinių. Pasrodnikui prašant, pasakė pirm kelius žodžius žemaitiškai apie priesiekos svarbumą; bet paskui pradėjo prisieką skaityti... maskoliškai. Tas jau mums suvisu nepatiko. Juog per prisieką męs Dievui garbę

atiduodam, o juog Dievą garbinti mūsų karalystės įstatymai leidžia kiekvienos tautos kalboje; dėlko tad žemaičiai tur siekti maskoliškai?... Kad siekiantis išmąnytų gerai prisiekos žodžius, nereiktų nė pamokslo prieš prisieką; dabar gi ne ką daug priduos ir puikiausis pamokslas, jei mes neišmanome gerai kokius dalykus per savo prisieką prižadame. Gailu, kad vyrai ne pareikalavo, kad prisieką būt skaitoma žemaitiškai; tikėkimės kad kitą syk tai padarys. Po prisiekos dar valandą vargino posrednikas visus su savo projektu, bet pavargęs ir pats išėjo ant pietų, o į savo vietą parsiantė atvažiuavusį draug Veviržėnų raštininką Polianiną, mislydamas, bene tas mokės indriejaviškius apgauti, kaip apgavo veviržėniškius. Bet nieko nepadarė ir gavo su savo pamokslu iš valsčiaus išsinešinti. Teip posrednikas vargino lyg pusnakties; ant galo dideliai supykęs išvažiavo į Rietavą, palikęs „skodą“ neužbaigtą... kad vyrai dar pasimislytų. Bet vyrai užsikirto ir učiteliaus emerituros neprisiėmė. Ir gerai padarė. Nes pamislykim tik, už ką turėtume tą gerą učiteliui daryti? Ką mes ištikro turime iš jų mokslo gero? Žemaitiško rašto, turime vis tiek namie vaikus mokyti, žemaitiškų poterių teipogi, vežlybų ir žmoniškų apsiėjimų, ką ir beklausti, maskoliškoje mokykloje nė už didžiausius pinigų neišmoksi. O jei teip, tai tokie učiteliai mums suvis nereikalingi. Jei jie yra rėdai reikalingi, dėl mūsų vaikų veikesnio sumaskolijimo, tai tegul pats rėdas juos užlaiko ir šelpia. Būt jau ištikro negirdėta begėdystė, kad mes patį sau kilpą ant kaklo nertume. Jug pas mus geras bernas (vaikis) imdamas ant metų kuone tiek, kiek učitelius ima ant mėnesio algos, moka senovei vieną antrą šimtinę sutaupyti; dėlko gi negalėtų pons učitelius to padaryti, imdamos 500 rub. ant metų? Jug ir valsčiaus vyrai tur užmokėti algas šeimynai, mokesnius už žemę ir aprūpinti valsčiaus reikalus, o prie to ir apie savo senatvę ir vaikus pasirūpinti; rėdas prie to nė piršto neprikiša. Ant, tokie učiteliai dar iki smerčio neaprūpinti visokias „pūgas“ verčia. Netverias ilgai mokyklose dėl jų kunigai, neturi pakajaus žmonės po sodžius, negalėdami ramiai net poterių mokinti (kaip Kvėdarnoje atsitiko); o ką be

darytų tie šnipukai, jei turėtų lyg pat smerčio sau algą paskirtą? Tikrai pradėtų žemaičius lyg gyvus skusti. Suprantome jau, Dievui dėkui, visas jų geradėjystes, o kaip malonu yra učiteliams 50 rub., galime suprasti iš to, juog Rietavo učitelius pastatė per raštininką **du gorčių** degtinės, kad tik vyrai prisiimtų jam algą pakelt, bet vyrai gerti išgerė (nors nepriderėjo teip daryti), 50-gi rublių ne prižadėjo, nes gerai žinojo, juog įleidus kiaulę į daržą, patiems be batvinių reiktų palikti. Šendieną dėsime dėl učitelių senatvės aprūpinimo; rytoj reiks pišorius gelbėti; poryt uredninkus, o ant galo popams reiks algos mokėti. Ne, žemaičiai, nėra dar suvisu nuo proto atstoję.

Tarškalas.

4. **Magiškos liamos** po narodnas. Kaip girdėtis, Kauno direkcija, žinoma, už mūsų pinigų, išitiekė 70 magišku liampu ant Kauno gub., šventvakariais mokyklose susirinkusiems žmonėms rodymui visokių vaizdelių iš ruskių gyvenimo. Vis tai dėlto, idant su tais vaizdeliais veikiaus prisijaukintų mūsų jaunūmenė, pratintus ruskai šnekėtis ir dainuoti, paklausytų pamokslų apie pravoslaviją. Mūsų jaunūmenė, jokio vyliaus čę neregėdama, kaip girdėtis, kone visur didžiais būriais susirenka „štukų“ paveizdėti, nors paskui išėję spjaudos. Po tokių „štukų“ parodymo, učiteliai visad slapta nurašo į Kauno direkciją, būk žmonių buvę daugybė, ruska kalba jiems patinkanti, verta esą tos liamos dar tankiaus rodyti. Učitelis, žinoma, gaus pagyrimą, o žemaičiai turės jiems dar daugiau algas „už darbštumą, pakelti.

Ar su tais juokingais vaizdeliais prijaukins mus prie pravoslavijos, labai galima abejoti; bet, juog tų rusku vakarušku lankytojais pripras prie anų trijų ruskių pamatinių dorybių: girtybės, paleistuvystės ir vagystės, nėra kaip ginčytis. Jug tuos vaizdelius tegal rodyti jau visiškai sutemus, tai tų „štukų“ belaukdami, ką veiks jaunūmenė ne girtuvusi? Paskui, vakaro sulaukę, jau gerai monopolinės įkausę, kliasoje netiek žiūri į rodomus paveikslus, kiek begėdiškiai galuojas, stumdos, niekus zaunija, o kits pradrįšęs ir į svetimą kišenę lenda. Štai kokią apšvieta

mums učiteliai dar už mūsų pinigų telkia! Ypač tėvams ir visiems išmintingesniems reikėtų, kaip įmanant, drausti, kad niekas ant tų vakarušų nebeitų.

5. **Eržvilke**, Ras. pav. teip suskato vaikus į kliašą leisti, juog reikėjo net mokyklos namus padidinti ir antrą učitelį parsitraukti. Pernai prieš Adventą, giltinė žino, iš kur, atrūko į Eržvilką popas perdirbtą mokyklą savaip pašvęsti. Vaikų buvo pilnai, atėjo nemažai ir augusių žmonių pavėpsoti, o nekurios mergpalaikės, pagaliaus dar Bažnyčios giedorkos per visą aną vakarą kliašoje su maskolberniais šokinėjo. Nežinau, kaip tokie begėdžiai ir žmonėms begali rodytis.

Stėgvilas.

6. **Palangoje**, Kurl. gub. Kaip girdėtis, Palangoje tik vienus metus bebūsinti progimnazija, nes valdžia, ant jos paturėjimo pinigų duoti neketindama, žada ją visiškai uždengti, arba perdirbti į paprastą „gorodskąją“. Girdėtis, kun. Mikolas Oginskis gailėdamas tos mums teip brangios mokyklos, prižadėjęs 60 tūkstančių paaukauti. Jei savo prižadą kunigaikštis išpildys, tai Palangoje būs / kliašų gimnazija, o jei ne, tai kiek iš čę būs mums dvasiškos pažaidos! Ant gimnazijų mūsų krašte palaikymo valdžia sulaužtos kapeikos nenori duoti, o kad ant visokių cerkvinių, ministerskų ir dar giltinė žino, kokių ten mokykpalaiškių pinigų verčia, kaip iš maišo ir dar nuo mūsų pačių visokiais pragumais ir apgauliais pinigų kaulija.

Kad valdžiai rūpėtų mūsų apšvietimas ir gerovė, tai į vietą visokių cerkvinių ir necerkvinių mokyklų, kiekvienam didesniame mieste gimnazijas mums rengtų, ant kurių ir mes vieną kitą skatiką pridėti nesigailėtume.

7. **Švėkšnoje**, Ras. pav. Pernai, vyrams sutinkant, Švėkšnos „narodnąją“ mokyklą valdžia paėmė į savo nagus ir perdirbo aną į „ministerskąją“, kame dabar per 6 metus vaikus teišmokys, ką pirmiaus ir per 3 metus išmokindavo. Už tą valdžios „malonę“ švėkšniškiai apsiėmė po 600 r. kasmetą učiteliams algos sudėti. Šimet gi tarpininkas klausė vyrų, bene sutiktų ir kunigui už kliašos lankymą mokėti šiek-tiek. Bet vyrai atsisakė. Tiesa, juog

kunigas jų algos nereikalauja; jis džiaugias, kad ben kelissyk leidžia jam į kliasą prie jų vaikų nueiti, bet ar ne keistai iš jų pusės išrodo? — Savo vaikelių ruskintojams duodate net 600 ir dar ant emeritūros dėste, o kunigui, kurs jų vaikus šv. Tikėjimo mokina, nė ačiu nesakot? Posredninkas, žinoma, džiaugias iš tokio jų pasieltgimo. —

Kaip valdžia pildo savo žodį, švėkšniškiai neseniai vėl gavo pamatyti. Pernai, vyrams prižadint kasmet po 600 rublių ant mokyklos sudėti, valdžia buvo prižadėjusi viską kitką mokyklai reikalingą patį įsitaisyti, dabar-gi tarpininkas prispyrė švėkšniškius mokyklos sienas pataisyti ir malkas pirkti. Neužilgo pareikalaus dar ko nors, švėkšniškiai ir ant to sutiks, nes tarpininkui bijo ir žodį priešais tarti.

8. **Veviržėnuose**, Ras. pav. Prieš Grabnyčias į Veviržėnus buvo atvažiuavęs, tarpininkas kurs ant seimo vyrus suvadinęs, ėmė jiems prikalbinėti kad, gird, labai būtų gerai, jei Veviržėnų valsčius sutartų kasmetą ben po 45 rub. dėti į učitelių emeritūros kasą, iš kur persenę učiteliai, daugiau vaikų ruskinti jau nebgalėdami, gautų sau ant iškaršinimo. Pasakojo tarpininkas, juog ir kitų valsčių vyrai ant to sutikę reikia tik Veviržėniškiams dar pasirašyti ir būs viskas gerai. Vyrai į pradžia dar lyg spyrės, bet tarpininkas, gerai suprazdamas visus neveikiai apgausęs, „**negramatniems liepė seimo galo ir nelaukti ir namon eiti!**“ tegul tik išsirenka, kas už juosius ant prigovoro pasirašytų, kas lygu buvo savo balsus vienam pavesti. Vyrai jokio iš tarpininko pusės apgauliaus netikėdamies, išrinkę Masliauskį už pasirašeli skubiai šarpavo namon, nes jau ir brėkšti buvo pradėje. Vieniems „gramatniems“ pasilikus tarpininkas veikiau davė sau rodą: po vieną prie savęs iš burio pasivadindamas klausė prisipyres: „sutinki mokėti į emeritūros kasą, ar ne“? Kol būryje ir dar visi buvo vyrai, lyg tarytum, drąsiaus stengės prieš tarpininką, bet sykį, po vieną pas tarpininką pavadinti lyg avis prieš vilką, priešintis pabugo ir „kad pono neužpykinti“, už kits kito ėmė savo pavardes ant

popieriaus rioglinti, pradedant nuo staršinos, storastų, iki ano už „negramatnuosius“ pasirašėlio.

Po tokio „prigovoro“ namon pagrižę nekurie vienok ėmė galvoti, kad neišmintingai padarę ir gailėtis, kam prieš teip neteisingą tarpininko pasielgimą protesto nepakėlę, kam į akis jam nepasakę: valdžia rūpinas apie mūsų ruskintojus, tai tegul ji pati ir algas moka; kam nepareikalavę, kad kliasoje jų vaikus ir ant žemaitiškos knygos mokintų, ir tt.

Nė-Veviržėniškis.

9. **Plungėje.** Kaip jau nekurie iš brolių Žemaičių, ačiu obrusiteliams, yra smagiai doriškai sugedę ir per kvailystę maskoliams prilankus, rodo akyvai atsitikimas Plungės valsčiuje 27 d. sausio šių metų. Tą dieną ant sueigos padorus ūkininkas Domarkas iš Norvaišių sodžiaus pakėlė klausimą apie paskyrimą algos kunigui už vaikščiojimą į Plungės mokyklą vaikų mokytų katekizmo. Kitur valsčiai moka po 50 rublių, net ir daugiau kartais. Bet Plungiškiai, pakėlus klausimą tuojaus pasidalijo. Vieni šaukia, kad visai nereikia mokėti; turbūt dėlto, kad kunigai mokina svarbiausio dalyko — tikybos; nes ruskis-učitelius už išmokymą vaikų įvairių maskoliškų špicbukysčių gauna kelis šimtus. Kiti-gi, pažemindami ir apjuokdami kunigą prieš maskolius paskyrė 10 rublių ant metų. Geriaus jau padarė pirmieji, sakdami, kad visai nereikia, nekaip paskirt 10 rublių ant metų. Kiauliaganis dabar ėma daugiau. Žinoma, antrą atvertus, iš kur-gi vargšai paskirs? jug reikia ant metų pragert 40 tūkstančių; net keletas smagesnių tarėsi prašyti, kad ir tą 10 rublių kunigas pavelytų pragerti. Bet kas liūdniausia, kad ant sueigos atsirado keletas judošių-girtuoklių, kaip va: Damazas Kripas iš Plungės, Zaleckis iš Nausodžio ir dar keletas, kurie iš visos gerklės šaukė, kad visai nereikalingas kunigas mokykloje; jug, sako, mes leidžiame vaikus į mokyklą, kad pramoktų maskoliškai, negi katekizmo. Kitur tokie niekšai bedieviai būt pakliuvę į šaltąją ir gavę per snukį, tik žinoma, ne Plungiškiuose. Čionai tik vienas burliokas učitelius užgėdino visus, perpykęs šaukdamas: „tai kas-gi mokins jūsų vaikus tikėjimo? ar aš, ruskis, jei nereikia kunigo?? Aš to daryti, negaliu!“ Gėda

jums, Plungiškiai! Tai pirmas ir vienatinis atsitikimas visoje Gubernijoje. Kitur, kaip va: **Liackavoje** vyrai padarė nutarimą (prigavorą), kad učitelius mokykloje, netik mas-koliškai, bet ir žemaitiškai, mokytų skaityti ir kad rėdas sugražintų spaudą, a Plungiškiai pradeda net patis kunigą ginti iš mokyklos. Tai kur tau ja padarys, kaip Liackaviškiai. Ir klausiant, be abejonės, geriaus velytų viską mokykloje ruskai palikti, nekaip žemaitiškai. Tai mat, kaip Plungiečiams rūpi tikėjimas ir tikra apšvieta vaikų! Bet da didesnė šunystė pasirodė tarpininko. Dažinojės, kad valsčius paskyrė 10 rublių kunigui, patrako iš pykčio ir davė officiališką raštą staršina, klausdamas, ant ko pasiremdami ir kaip drįso paskirti kunigui 10 rublių? Pradėjo teipogi tyrinėti ar ne buvo tai kunigo kurstymas. Tai mat, bjaurumas obrusitelio! Kai 100 rublių dėl pasenusių mokytojų ir popams ant pragonų, tai su didžiausiu įnirtimu tarpininkai reikalauja nuo valsčių, teip, kad nuo mulkių, kaip kur, pavyzdin: Vevirženiškiuos, net iškaulijo; o kunigui tai ir 10 rublių gaila! Kad Plungiškiai būt vyrai, tai susirinkę iš naujo paskirtų kunigui 40 ir tuomet — papūsk! Dar ant galo turiu persergėt Plungiškius, kad jeigu direkcija pradinių mokyklų persitiksins iš valsčiaus sueigų, kad jums kunigas mokykloje nerūpi, tai, žinoma, prašalins ant visados!

Ruski Kalendoriai. Kasmėt vis labiau lipa policija ant sprando žmonių. Vis dėlto, kad žmonės kvaili ir leidžiasi. Pavyzdys. Tuojaus po Naujų Metų, Plungės uredninkas surinko visus (apie 50) savo dešimtininkus ir pasakęs pamoklą apie apšvietą, dar-gi užbauginęs štropais ir kaliniu, liepė koznam užmokėti po 30 kap. ir įbruko kiekvienam storą, ruską, popų išleidžiamą: „Vilenski Kalendarna 1902 god.“ Iš 50 vyrų neatsirado nė vieno išmintingesnio, kurs nebūt priėmęs ar būt tėsķės po koju uredninkui. Jo įstabėsnis dalykas, kad pusė iš tų dešimtininkų nė litaros nepažįsta ne tik ruskos, bet ir žemaitiškos. Jug poperio svarais pas žydus galėjote nusipirkti daug pigiaus ir daugiau už 30 kap. Tarėsi da paskui skundą prie gubernatoriaus rašyti, bet pas mulkius Plungiškius, veršius nelaižytus, viskas baigiasi ant liežuvio. Uredninkas, žinoma, tuojaus parašė savo Načalstvai, kad žemaičiai su

noru perka ruskus kalendorius ir nebereiks žemaitiškų. Plungiškiai, šiteip darydami, užkertate kelią mūsų spaudai ir esate judošiai! kas nori rusko kalendoriaus, gal ir be policijos gauti, dar-gi pigiau ir geresnį. X.

Įvairios žinios.

1. **Kiek turime žydų?** Surašymas visų Rusijos gyventojų 1897 m. parodė, juog visoje Rusijoje yra 5,189,401 žydas, arba 4,13 procentai visų viešpatystės gyventojų. Žydams Rusijoje leidžia gyventi tiktai penkiolikoje lietuviškųjų ir lenkiškųjų gubernijų, kur jų yra 10,8 procentų t. y. daugiau ne dešimtoji dalis visų gyventojų. Lietuviškiosiose gubernijose jų yra 1,410,001 žydas, arba 14,4 procentų visų gyventojų; Vilniaus gubernijoje — 205,261, arba 12,9 proc. Kauno gub. 212,230 žydų, arba 13,71 proc.

2. **Žemės drebėjimas.** 31 dieną sausio mėnesio šių metų pirmoje valandoje po pusdienių staigiai sudrebėjo žemė ten, kur stovi Šemachos miestas, anapus Kaukazo kalnų. Kalniaus stovintįs namai kurie-ne-kurie užsiliko; žemiaus-gi stovintįs, vienu totorių užgyventi, visi sugriuvo, prislėgdami gyventojus. Pražuvo daugybė žmonių: lyg 7 dienas vasario mėn. palaidojo 3,700, o dar nevisus atkasė. Baisybė! Iš po griuvėsių girdis dejavimai sužeistųjų ir trokštančių, o nėra kam juos atkasti. Dirbo, kiek galėjo, bet mažai tepagelbėjo: visi apgriautieji turėjo išmirti; pradėjo pūti, užkrėtė orą, pakėlė marą. Likusieji visiškai išsidangino iš miesto į laukus, nors buvo 10 laipsnių šalčio, ir gyvena be pastogės, be apdarų, be duonos. Tokią pat blėdę padarė visoje apylinkėje: kelioliką sodžių išgriovė, keles dešimtis žmonių užmušė. Už 33 viorstų nuo Šemachos atsivėrė kalnas, vulkanas, kurs per tris dienas dūmus iš savęs pūtė. Žemės drebėjimas Šemachoje atsitinka jau nebepirmą sykį; dėlto sutarta miestą perkelti kiton vieton. Pragaišties buvo ant kelių milijonų.

3. Jo Mylista kunigas Aleksandra Beresnevičius, Kujavų — Kališiaus Vyskupas (Lenkų Karalystėje) teip perseno, juog rusiškoji valdžia pati pareikalavo nuo jo, kad atsisakytų nuo vietos. Mūsų valdžiai jug patinka tas, kurs nesugeba doriai žmonėms tarnauti; vyskupams-gi mirus, po kiek metų neužtvirtina naujų vyskupų, kad per tą laiką kolabiausią vyskupijos pairtų. Štai ir dabar jug dar nėra Sandomierijos vyskupo ir Seinų pavyskupio, o apie paskyrimą nieko nesigirdi. Dėlko-gi valdžia užsigeidė jaunesnio vyskupo į Vloclauką? Kibelis nemažas. Ji išpainioja pati valdžia: nepatinka, mat, kad Vloclauke yra daugumas jaunu, mokslų kunigų, kurie, vyskupui susenėjus, ėmę visą vyskupiją valdyti. Žmonėms gal nebuvo prastai, kad valdžia to nepamėgo. Jaugi tų jaunųjų visi ir bijo, neduoda nė sukrutėti, kol neataušta visi karšti geidimai, noras darbo, drąsumas naujų užmanymų. Kad žmogus aptingsta, tada jau leidžia darbuotis; duoda vuoverei riešutus krimsti, kad dantįs išbirsta. — J. M. Vyskupas A. Beresnevičius yra kilęs iš Žemaičių vyskupijos, kurią, mirus Vyskupui Motiejui Valančiui, per aštuonerius metus valdė, kol nebuvo perkeltas 1883 m. į Vloclauką. Jo Mylista labai prisirišęs prie Žemaičių žemės; kad tik gauna liusių keletą nedėlių, tuoj važiuoja į gimtinę savo Papilės par. Šiaulių p. Ir mirtų ruošias čę atvažiuoti.

4. Jo Mylista Plungės Kunigaikštis Mykola Oginskis, didžponis, gana mielaširdingas, girdžias, susirgęs nebepagydzinama inkstų liga. Bevaikis, o turtų turis į 6 000 000 r. Plungės ir Kulių parapijų dvarus ir 700 000 rublių užrašęs savo pačiai, grapaičiai Skórzewskai. Kitus gi kapitolus ir rūmus Vilniuje, Petropilėje ir kitur pavedęs ant mielaširdystės dalykų. Žydams, laikraščiai rašo, dovanojęs puikiausį mūro namą įtaisymui ligonbučio. Ką gi mums, žemaičiams, su kuriais gyvenimą vargo, paliks? Ag neprošalį būtų ir ant raštenybės dalykų ši-tą išmetus. Tiek to. Gailimės jo, kad ir nieko nepaliktų: sveikas būdamas, nemaž gero padarė. Duok, Dieve, ilgiaus pagyventi.

5. Dar neišgudrėję! Apie pigius būdus apgandinėjimo tamsių žmonių esame nebe šimtą kartų girdėję, o

dėlto nėkiek dar neišgudrėjome. Tas mūsų neapgauna, kas tik nenori; o norintis vis apgaus. Kamajų parapijoje (Zarasų pavieta) buvo niekam nevertas valkata ubagas. Ir atėjo jam galvon geriaus pasipelnyti, neg ubagavimu. Ėmė tat skelbti, būk užėjusi nauja liga ant galvijų: uodegos karvių ir veršelių ėmą nuo galo gesti vis augštyt per visą stimburį lyg pat nugarakaulio. Bet jisai, ubagas Jeronimas Vaičius iš Krylių, mokąs užėiti ligą, žinąs naują būdą čiepijimo. Nu, daugumas žmonių įtikėjo. Bijodami ligos, leidė savo ilgavuodegiams gyvuliams įčiepyti i uodegą kažkokius alūninius lašus. Vaičius čiepijo, su kutkailiu raišiojo, po penkes kapeikas nuo kiekvienos galvos indamas. Ir ką gi? Maras ištiesų neatėjo už tat visų įčiepytųjų galvijų uodegos ir be ligos nukrito toj' vietoj, kur buvo užveržta. Vaičius už nuvaržymą uodegų susirinkęs į keles dešimtis rublių. Mūsų krašto žmonės tebėra pergeri; atsirado išmintingesnių ūkininkų, kurie nesutiko galvijus uodegon čiepyti: bet neišsirado nė vieno, kurs pačiam Vaičiui būtų uodegon įčiepijęs jo paties vaistuose pamirkytus beržinius; bent kitus būtų apgynęs.

Antro apgaviko pavardės neatmenu; ale pramintas jis yra „Šešepiršėiu“. Paeina nuo Kupiškio, Ukmergės pavieto. Nešiodamas kažkokią sunką, jis teip įkiriai siulija savo vaistą netik negalintiems, bet ir sveikiems, juog tiesiog kantrybės reikia pritrūkti. Perspėtas vieną sykį, drįso sušukti: „Tu iš manęs tyčiojies? Tai ne iš manęs tyčiojies, bet iš šito štai“!... ir parodė Dievo Munką. Bet už tą bliužnijimą gavo veikiai pro duris išsprukti. — Neseniai jisai Svedasuose ėmęs Z. Pečiūros krautuvejė pirkioti smulkias viseip nudažytas cukerkytes, vis po ketvirtą dalį svaro. Ant galo žingeidus perkmainis paklausęs, kam tai jam reikalingi šitie smaltumynai? Besarmatis apgaudinėtojas nesislėpdamas, pasisakęs už tą čvertelę po 12 rublių išrenkąs nuo sodžiaus bóbų. Tai tau ir gydytojas! Oi, daug dar turėsime „gydytojų“, kol apsišviesime ir pradėsime pagalbos šauktis tik nuo mokliškai prityrusių gydytojų!

Trečias apgavikas, bene Panemunėlio parapijoje Zarasų p., užsivilkęs pas turtingą vaikną su pakiu rankose.

Pasisakęs esąs kontrabandninkas; turias tame pake arbatos, knygu, šilkų . . . tik pinigų pristigęs. Bene priimsias ūkininkas užstatymo už 15 rublių. Ūkininkas 15 rub. davė, užstatymą priėmė, suglobdamas knygnešį; bet kad nesulaukdamas „knygnešio“ sugrijtant, pakį praardė, rado popierių ir ryžus su smiltimis. Tikėk gi tu „nelaimingiems“, „į priepuolį įkritusiems“ pakeleiviams! —

6. **Lietuv. spaudos klausimą** į savo rankas suėmė vienas Apšvietos Ministras ir nuo jo dabar prigulės, duoti ar neduoti mums. Lyg š. Jonui nebūsią galima žinoti, ar laukti mums ko nors, ar nebelaukti, nes lietuviško klausimo dokumentai gulia po dokumentais mokyklų reformos: kol jos ministeris neužbaigsiąs, lietuviškuoju klausimu neužsiimsias. O mums rodos, kad liet. spaudos daleidimas stovi tokiaime artimame sanryšyje su iškalų reforma, juog abudu dalyku vienkart reikia išrišti.

7. **Iš Vilniaus.** Kunigas J. Ambaževičius, esąs prie šv. Jono bažnyčios, daug jau metų priguli prie „Apaštališkos Misijos.“ 1892 m. paskirtas tapo, kaip „Director Localis“, o 1901 m. buvo perstatytas ir priimtas į Naminius Jo Šventybės Pralotus už tai, juog per dešimtį metų Vilniuje būdamas, priruošė prie š. Spaviednės suvirš 10,000 vaikelių. Tarp jų radęs ir tokių, kurie turėjo po 16-17 metų, o dar tebebuvo nekrikštyti. Jei prie to pridėsime aukas pinigais, čeverykomis, rūbais, kurias duosnus kunigas dalijo tiems mažiems nuogaliams, tai nuopelnai kun: Ambaževičians dar būs žymesni; ypač kad viską dirba patsai vienas, be jokios pašalpos iš šalies prabaščių, kurie mokėjo jam tik apskundimais ir protokolais. Jau to kun. A. Vilniaus didžkunigiai smarkiai neužkenčia už jo lietuviystę. Reikia-gi, kad juos pralenkė šlovės laipsniu. Užtat padarė teip, kad vyskupas Zwieronicz' neišduoda jam reikalaujamos rekomendacijos, nors prieš dorišką pusę kun. A. nieko negalima pa-akyti. Kun. A. kitados buvo Kauno vyskupijoje, ten darbavos, kol neušitraukė valdžios persekiojimo. Lenkų literaturoje žinomas, kaip autorius „Pszczolarz Litewski“, t. Geidžiame jam tos garbės laipsnio; bet patariame ir negriaužtis perdaug, jei sutiks kliūtis: papuoša vertybės žmogaus nepa-
didina. —

8. Iš Žemaičių Vyskupijos.

Eina paskala, bet ar teisinga, nežinome, būk kokioje ten bažnyčioje (kokioje, ir gi nežinome) lietuviai šalie lenkiškosios-prisisegę savo jubiliejinę tobyčią arba kryžių su atlaisais su lietuvišku parašu. Lenkai užtat supykę, sukėlę protestą, pasiekę net Vyskupą, o Vyskupas, Jo Mylista Pa-liulionis, dėl sutaikinimo lenkų su lietuviais liepęs abidvi išmesti, o jų vietoje palikti tobyčią su vienu lotynišku parašu. Negana to, būk dar užsimanęs, kad ir kitose bažnyčiose tebūtų vienas jubiliejinis kryžius. Nenorime tam tikėti, nes tokio Bažnyčios įstatymo suvis nėra; anaiptol: „Przegląd Katolicki,“ paklaustas apie tai, № 3 atsakė kun. Adomui N^e, juog nėra užgynmio, kad bažnyčioje nebūtų daugiau jubiliejinių tobyčių arba kryžių su atlaisais, kaip tik vienas; kad tokie kryžiai gali būti prikalami prie kiekvienų bažnyčios durų; kad gal būti talpinami net ir koplyčiose, kaip viešose, teip ir privatiškose; uždrausta esą tik prikalinėti ant kryžių, statomųjų ant lauko, kieme etc. Antra, girdėjome, juog patsai Rymas liepęs Vilniaus Vyskupui atgal prikalti išmestą iš bažnyčios lietuvišką kryžių. Nejaugi vis tai parodymas neapykantos „naujų“ lietuvių užsigėidimų? Lenkai vėl džiaugsmingai girias, būk Lietuviai, iš visų sųlų rūpindamies sutvirtinti Lietuvoje lietuvių, sutvirtinsią—lenkystę, nes priešingai Lietuviams būsią įvesti lenkiški pamokslai, giesmės irtt. visose tose parapijose, kur nors dalelė Lietuvių jau yra pramokusių lenkiškai. Teip lietuviams būtų didi skriauda, nes ir dabar atsiranda nemaža sukvailintų tikrų lietuvių su tikrai lietuviškai skambančiomis pavardėmis, šaukiančių, juog jiems reikia lenkystės bažnyčioje, nes kiteip pasilieka be dvasiškos duonos. (?) Nabagai, neišmano, juog neregiama ranka stuma juos į karę su Lietuviais ne dėl dvasiškos duonos pagausinimo, bet dėl poltiškos.

9. Iš Joniškėlio, Panev. p. Nesinori tikėti, kad Joniškėlio parapijoj būtų teip blogai, kaip žmonės pasakoja. Šneka, būk vietinis klebonas ir džiakonas, vyras dievobaimingas ir išmintingas, iš sakyklos aiškiai uždraudęs lietuvių laikraščius skaityti, kadangi daugumas, girdi, už juos papuola.

Turbūt pikti žmonės nori šlovę mūsų garbiam džiakonui nuplėšti! Žmogus išmintingas ir mokytas nekuomet negali būti apsišvietimo priešu. Sako: daugumas už laikraščius papuola . . . Juokas būtų, jei kas gintų vaikščioti po mišką vien dėlto, kad ten gali kartais vilką patikti . . . Jei kas, tai Joniškėliečiai reikalauja apsišvietimo. Čę žmonės perdaug pamėgo provotis. Už menką mažmožį kaimynas kaimyną velka į sūdą. Net ką ir kunigus moka paduoti į miravą. Teip atsitiko su Joniškėlio kamendorium, kun. L. Tyška. Kalendavodamas Meškalaukio sodžiuje pas koki ten Urbaną, paklausė jo sūnų-studentėlių, kurs, rėdos, „Ošoklinskio narodną“ užbaigė, poterių. „Studentas,“ žinoma, norėdamas pasigirti, juog jis nėra toks „durnas,“ kaip išrodo, pradėjo šerius statyti. Šit už sūnų užsistojo tetušėlis, darodindamas, juogei jo vaikas - „mokytas,“ geriau viską žinas už patį kunigą. Kunigas, matydamas, kokio raugo yra prisigėrę Urbanai — metė kalendos rublį ant stalo ir, laukan išpylęs iš maišo javus, išvažiavo. Po to iš sakyklos neišpasakodamas nė vardų, nė pavardžių, Meškalaukiečius truputį pabarė, juog nemoka padoriai savo dvasiškų mokytojų priimti. Ir šitai „mokytas“ Urbanas padavė kunigą į miravą, užtai kad 1) ciesoriaus portretą, kuris buvo pinigas papuoštas, su paniekinimu bloškė ir 2), kad jį, t. y. šlovingą Urbaną, publiškai prieš visą bažnyčią apšlovino. Nu, ir daryk, ką nedaras su tokiau mokytu Urbanu! Ai, reikia jums, Joniškėliečiai, daugiau lietuviškų katalikiškų laikraščių ir knygėlių skaityti! Nes jūsų jaunūmenė negeru raugu užraugta.

Ilganosis.

10. Iš Švėkšnos, Ras. pav. Čę prieš Kalėdas, kažikam apskundus, liubrikai buvo apnikę davatką Rupšalę ir atėmę nuo jos už keletą rublių įvairių dvasiškų knygėlių, naujų ir senų, kurias dienos būryj nutratino į Aisėnų muitinyčią. Aisėnų muitinyčioje, prieš Rietavo asesorių ir prieš Švėkšnos akcizninkus davatkėlė teisinis vienas knygas pirkusi per atlaidus nuo nepažįstamų žmonių, o kitas radusi kur ten ant lauko pamestas. Į du mėnesiu visa byla pasibaigė, jokios štropos Rupšalė nemokėjo tik Aisėnuose gavo užmokėti 40 kapeikų (!) už jos knygų siuntinėjimą, ir viskas. Knygų nesugražino.

Tuotarpu tas pats Rietavo asesorius nuo kitos bobelės, iš Nausodžio Zakarienės, atlupo penkis rublius, už tai, kad pas jos urednikas buvo radęs supelėjusį „V. Jezaus gyvenimą“ ir suplyšusį „gyvenimą Šventųjų.“ Kur čę teisybė?

Bet patirtas daiktas, juog kur tik būs kokia nors krata, tai žinok, kad koks nors žemaitis-saviškis įkišo liežuvi. Patįs žandarai sako, juog ir dešimtos dalies nesugautų, kad nebūtų pranešimų.

11. Iš Girininkų, Gargždų par. Šitame sodžiuje ūkininkai senovėj labai nešė prūsine; kadangi čę net penki akcizninkai apsigyveno; tad buvo ant valandos lyg pabugę prūsine žemaičiai gabenę. Kadangi žemaičiams nenešiant, „liubrikai“, žinoma, ir „paimkų“ rasti negalėjo. Akcyžės vyriausybė, nesulaukdama nuo Girininkų liubrikų jokios kontrabandos, ėmė anuos barti už „neakylumą“, tai dabar patįs liubrikai už pinigų samdo kontrabantnešius prūsines suderėtoje vietoje pamesti. Dabar akcyžės vyriausybė jau giria liubrikus „už darbštumą“, o žmonės, liubrikų padrašiiti, vėl pradėjo spiritą nešti, kaip nešė.

Ką sakiau apie Girininkų liubrikus, tas pats reikia žodis į žodį pasakyti apie visus akcizninkus.

12. Iš Vainutės, Ras. p. Neperseniai T. S. liepė atsišaukti per laikraščius, kur knygu trūksta, kad knygnešiai žinotų, kur jas siūlyti; tai ar žinote, ką? labai jų trūksta Vainutės parakvijoje, nors nežinau, ar rastum bent vieną vainutiškį Tilžėje nebuvusį. Jug Vainutė tai pas pat Prūsų rubežiaus. Bet nedyvai, vainutiškiai nenori su knygomis akcizninkus klapatyti, nes daug jiems užduoda darbo ir su kitokia kontrabanda. Dar bėdžiaus po Tenius. Aprūpinkit juos bent svetimi!

A. M.

13. Iš Juodduobės arba „Ciornaja Padina“, Saratovos gub. Per lenkmetį už priėmimą į savo namus lenkų-maištininkų 30 lietuviškų šeimynų valdzia išgrūdo į Saratovos guberniją ir išblaškė į kelias gudiškas sodas; bet ilgainiui leido jiems į vieną vietą suseiti ir apsirinktoje labai derlingoje vietėje su juodžeme užgyventi. Tą vietą

Lietuviai tebvadina Juodduobe, o rėdas; Čiornaja Padina. Juog pradžia jų čę užsigyvenimo buvo baisiai varginga, kiekvienas gali numanyti, kadangi iš jų vos du anuoms ir gudiškai bešnekėjo. Bet dabarčion ačiu Apvaizdais, juodžemiui ir jų darbumui, juodduobiečiai prakuto; didesni jų dalis labai turtingi, gerai dėvi, baltą duoną valgo ir arbatos atsigeria. Kaip mėš, teip ir jie visi iš žemės mintą, ir vos du iš jų veda prekystę.

Visi dar tvirtai teblaikos brangios bočių Tikybos, visi tebėra katalikai; pernai išsistatė gražią Bažnytėlę, kurios Patronas š. Jurgis, tik kunigas vos 4—5 sykius ant metų pas juo teapsilanko iš vokiškos sodos Libentalio, kun. Motiejus Valiulis, lietuvis.

Turi jie savo ir mokyklą, ir mokytojų . . . lenką, kurs lietuviškai nebmoka; tai gi ir nenoroms vaikus ištautina; pirmiaus turėję mokytoji lietuvi (Guodelaitį), bet dabar nebgauna. Jei Kauno Lietuviai skundžias knygu nebgauną, tai tuo labjaus Juoduobiečiai, tečiaus iki šiol tarp savęs tebšnekas lietuviškai, nors jau visi ir gudiškai moka, o jaunūmenė geb nesyki ir tarp savęs gudiškai pažvieguoti. Ir tai dyvai, kad per tiek metų be rašto ir be druko lietuviškas išbuvo. Bet ar ilgai išbūs?? Netoli nuo „Černapadinos“ yra kita soda Talovka kur lietuvių yra į 30 šeimynų, bet toje sodoje ir gudai gyvena.

Siratėlis.

14. Lietuviai, neikit į Prūsus ant uždarbės! Vokiškas katalikiškas laikraštis „Vaterland“, o teipogi lenkiški Prūsų laikraščiai persergia lietuvius ir lenkus, jieškančius uždarbės svetimuose kraštuose, kad ateinančią vasarą neitų į Prūsus, nes ten, daugybei pabriku apsistojus, darbininkai būriais traukia į sodžius ir pristoja prie gaspadorių; dėlto uždarbė atpigo ir sunku jau gerą vietą berasti. Prie to Prūsuose negali lietuviai ir žemaičiai savo tikėjimo priedernius išpildyti ir esti tankiausiai vokiečių apgaunami, o ypatingai daug prakiša maži vaikai, nes atsitinka, perbuvus keletą metų Prūsuose, kad jau nebneri savo pusėn be grįžti ir palieka liuteriais, o jei ir grįžta, tai baisiai išdykę ir visokių ydų prisirinkę. Sunkiai nusideda

tėvai prieš Dievą ir prieš visuomenę, jei už keletą šiupelių bulbų vaikus savo, kartais nuo 7 metų, Prūsams parduoda, ypatingai kad jau ir to menko pelno nebgaus kitą met.

15. **Linai bringsta.** „Zorza“ rašo, juog linai eina brangin, nes užrubežio pabirkai daug jų reikalauja. Moka už gerus po 5 rs. 40 k. už pundą, o už prastesnius po 4 rub. už p. (mažos vogos.) D. D.

16. **Iš Gargždų,** Telšių pav., ant Prūsų rubežiaus. Į visą šitą apribį Gargždiškiai teisingai yra pagarbinti kaip girtuokliai, donosčikai ir tamsuoliai. Prūsinę ir monopolinę srebria, it putrą veršiai, teip juog ir aplinkiniai godų degtinės gėrimą „gargždiškiu“ vadina, o didžią taurę — „gargždiška“. Kas tai yra Blaivybė, jie nežino. Niekur gal nėra tiek donosčikų, kaip čė: tik ištark ką nors per pusę lūpų, o beregiant koks nors gargždiškis, it šuvis, nušaus prie žandaro. Tamsybė čė neišpasakyta: prie Pirmos Komunijos vedami vaikai dar knygos tankiai nėra matę, o tarp užaugusiųjų daug yra tokių, kuriems ir nepasisapnavo, juog apart maldaknygių gali būti dar ir kito skaitymo knygelės, nors patįs gargždiškiai didžius knygų bakius iš užrubežio perneša į tolesniąją Lietuvą. — Man regis, juog gargždiškiai neveikiai susipras savo apgriuvusius kapus aptverti, kad žydų oškos netryptų, ir bažnyčią neveikiai pradės puošti. Žinoma ir po gargždiškius yra ir labai padorių žmonių, bet jų nedaug.

Vienok Bažnyčioj Rožančių, Karunką ir kitas giesmes ėmė jau apigeriai giedoti, tik Suplikacijose tebera daug lenkiškų žodžių, o Adynas senis dudorius ikišiol tebebirbina lenkiškai, mat, ponei baronieni teip tinką, nors ji, kaip gyva, dar nėkuomet Adynų laike nėra į bažnyčią pribuvus! Pernai ant Dievo Kūno per procesiją dvi giesmi giedojo lenkiškas, o kiti dvi jau lietuviškas. Veizdėsime, ar ir šimet teipat maitosis, o gal jau ir viską giedos lietuviškai. Tas prigulės nuo klebono. Notrinė.

17. **Iš Raseinių.** Mūsų bažnyčioj lenkiški giedojimai jau su didžiu vargu beužlaikomi. Tankiai prieš lenkiškas Suplikacijas zakrastijonas, barzdą išpūtęs, gauna po

bažnyčia palakstyti, jieškodamas giedoriaus, kurs galėtų "Sviety Bože" pagiedoti. Nesykį atsitinka, juog ant procesijos prieš Sumą kunigui užgiedojus „Bože dobroci“ priseina gerą galą tylomis apeiti, pakol kasnors pradrįšęs neužgiedos tą pačią giesmę lietuviškai. Tuokart pradeda užti ir visa bažnyčia. Pačiam klebonui prieš procesiją lenkiškai užgiedojus, niekas neatitarė, tai klebonas ir ant procesijos tą sykį neėjo. Dabar vietoje giedojimo per procesiją vargonai už lenkus ūžia, bet žemaičiai vis gi negauna savaip užgiedoti. Tas viskas lyg tarytum liūdija mums, juog turėtų duoti mums kadanors viską žemaitiškai giedoti, kadangi lenkai savaip giedoti atsisako. Bet kaip ten linkui būs, „Tėvynės Sargui“ pranešme.

Rasėinių Magdė.

18. **Iš Skirsnemunio**, Kauno pav. Kunigai kasnedėlė šaukia ant girtuoklių, o skirsnemuniškiai geria sau, kaip gėrę, netik miestelyj, bet ir namie. Sykį keletas vyrų teip baisiai pasigėrė, juog pjaustės vienas kitą, iš keršto uždegė namus, ir dabar keli dėl girtybės Sibirą pamatys. Skirsnemuniškiai knygu neskaito.

Jonas Skirpiškis.

19. **Iš Gargždų.** Į mūsų miestelį apie 10 vasario atsi-beldė iš Kražių ir apsigyveno pas Liaudanskį boba, viską žinanti, spėliojanti paslapčiausius dalykus ir žavėtoja. . . Iš tiesų-gi, yra tai paprasta girtuoklė ir apgaudinėtoja kvailių. Matyt, žinojo, apie tamsumą mūsų parapijos. Ir neapsiriko. Iš sykio pragarsėjo. Šimtas Gargždiečių kas dien laukia apie butelį tos bobos ir negal prisimušti visokių patarimų išgirsti. Pinigai plaukia, a boba sau drožia ir juokiasi iš mulkių. Klebonas net Bažnyčioje perspėjo, kad nelankytų tos bobos ir grumojų nedavimu išrišimo, bet daugis neklauso. Sunku, žinoma, pertikrinti žmones tamsius, pilnus prietarų ir be jokios tikėjimiškos apšvietos. Trečia dalis Gargždiškių jug nemoka litaros, o ir turintieji maldaknyges led su žleberioja 3 litanijas. Apart to visuomenė jokių daugiau knygu neskaito, nes velija už atliekamuosius pinigus geriaus šnapso ir tabokos nusipirkt, nekaip knyga, nors jas panosėje turi ir kitiems gabena. Dėlko-gi policija neprašalina tos suvedžiotajos bobos? Kad ta boba dalytų tamsuoliams žemaitiškas

knygas ir mokytų katekizmo, žinoma, tuojaus suimtų. Apgaudinėjimas-gi, tai ne žemaitiškos litaros — ničiaho političiaskaho! Prasant klebonui, policija buvo paėmus ir vėl ant rytojaus išleido.

Gargždžiskis.

20. **Iš Plungės.** Maskoliai persekioja žemaitiškas knygas ir laikraščius, o mūsų žmonės baigia žūti per savo tamsumą ir tankiai dasileidžia baisiausių dalykų, lygiai blėdingų patiems ir viešpatystei. Teip praėjusiame rudenyje laike Plungės prijomo Komisija daėjo, kad Plungiškiuose randasi ciela iš 10 ypatų organizacija šundaktarių, deginančių su vitrijoliu ar stačiai badančių už 2—300 rublių vaikinams ausis, kad paliktų nuo kariūmenės. Prasidėjus bylai, pirmsėdis tos šaikos, Kantaučių vargamistra, pabugęs, išdūmė į Ameriką, o Plungės-gi 2 broliu Virkiečių, Mieškauckį ir kitus policija buvo suėmus ir už pinigų, žinomą, vėl paleido. Pasirode, kad nuo 10 metų tie šundaktariai darbuojasi ir kelis šimtus žaliukų vaikinų kurčiais ant visados padarė. Ar gi ne baisi kvailystė mokėt 2—300 rublių už išbadymą ausių? susigaudinus, kalinį ir dvejopą tarnystę kentėt, kad už tiek pinigų ir su sveikomis ausimis daktarai per prijomą rodžiai paleidžia (sako, iš vieno Plungės prijomo daktarai to sykiu 10,000 rublių išsivėžę). Antra atvertus, man regėsi, geriaus jau tarnauti, nekaip ausis ant visados pagadint.

Įspudžiai iš mugės **Plungėje** 25 d. Vasario. Nors neturėdamas tikro reikalo, aš šįmet nuvykau į Plungę ant mugės panedėlyje prieš užgavėnes. Nuvažiavus apie pietus miestas kušėjo, kaip skruzdėlynas, tik netyliai, bet su didžiausiu klegesiu ir liarmu ant visos apygardos. Įvažiavęs ir valandėlę pavaikščiojęs, kaip-gi nustebau, persitikrinęs, kad tai didžiausia minia, gal sakyti, vien girtuoklių! Vieni galūtinai nusigėrė, net po 2—3 sukibę. voliojasi ant gatvių; kiti vazojasi led begalėdami paeiti; tretiejie būriais sustoję, traukdami iš kišenių šnapso butelius akyse policijos vienas kitą girdė; ketvirtieji-gi žydų arbatnamiuose ir lindynėse šnapsą rijo ir gargaliavo. Pamačiau biauriausį paveikslą begalinio ištvirtimo ir doriško nupuolimo žemaičių, ypač jaunūmenės abiejų

lyčių. Skaisčios merginos, matyt, Plungiškės, dukteris turtingų ūkininkų, šilkais apsirėdžiusios, prisprogusios šnapso, kaip kiaulės, ir apsikabinusios vaikus, vienplaukės, karčiais, kaip kumelės, apsileidusios, su machorka dantyse, valkiojasi ir gi begėdiškai po gatves. Viešos paleistuvės miestų daug padoriau išrodo ir užsilaiko ant gatvių, nekaip mūsų mergelės laike mugės Plungėje. Su širdgėla klausiau savęs, kur dingo senobinis mūsų mergaičių viežlybumas, girtinas nedrąsumas ir sarmatlyvumas? Vis tai kalta prakeikta Obrusenija. Ant kožno žingsnio girdėjau biauriausius maskoliškus keikalus, o ginčiuose girtų — net maskolišką žargoną. Šit pasklydo garsas, kad žydo arbatnamyje staigiai numirė žmogus. Pasirodė, kad tikrai: matyt, širdis sprogo, staigiai pasimirė nebejaunas, blaivus, ir turtingas ūkininkas Kartėnos parapijos Stropus: bet ir paveikslas staigaus netikėto smerčio ne apmalšino pasileidėlių. Popiet dar dikčiaus prisigere, šen ir ten 2 pradėjo muštisi, liarmoti ir su peilais badytisi o policija užsilaikė lyg jos nebūtų. Štai besirengiant man grįžt, užgirdau žmones šnekant, kad jau vienam Grigalauckiui iš Kadaičių ausis nupjaustė ir gerklę perpjovė; kitą gi rado žydo staldė su buteliu primuštą ir dar keli tapo sukruvinti ir sužeisti. Būčiau ejęs veizdėti, bet pabijojau, kad neužmuštų. Ant galo, ir saulė nusileidė, po biškį pradėjo temti. Akyse mano atsidarė paveiklas Sodomos. Girti galūtinai vaikinai su panašiomis mergomis vieni užkampiuose, net akyse žmonių paleistuvavo, kiti vedėsi, net po kelias į žydų kamareles; tretieji su klyksmu griuvo į vežimus, pilnus mergų ir begėdiškai šaukdami, kaip žaibas, kirto namon. Mačiau girtas mergas net drypsančias žydų pašalėse, apie kurias jauni žydaičiai pritemus sukinėjo. Prisiveizdėjęs ir prisiklausęs bjauriausių dalykų, grįžau su didžiu širdies skausmu namon. Kelionėje, kas minutę, pro šalį piškėjo. Šoliais, neusileisdami viens kitam, girti mugininkai, šaukdami, kaip ožiai ir pasiutėliai, o aš gi sau mislijau, kaip-gi šendien tie šventi senovėje žemaičiai yra baisiai doriškai sugedę! Iš pamato pragaišo: viežlybumas, blaivystė, įvesta vyskupo Valančiaus; neatgaivino doriškai net ir

šventi pernykščiai Jubiliejaus metai su puikiais pamokslais ir griaudžiomis meditacijomis.

Redakcijos skaitliai 1901 m.

Iškaščiai: Už spauzdinimą „T. S.“ ir „Žin.“	1 830 m.
Pačto reikalai	80 m.
Knygų nupirkta	233 m.
	<hr/>
	2 143 m.
Įjįmta: Gyvais pinigais	2 042 m.
Red. knygų parduota už	293 80 m.
Iš pernykščių metų liko	109 60 m.
	<hr/>
	2 445 40 m.
Liko 1902 metams	<hr/> <hr/> 302 40 m.

Įšįmta „T. Sargo“:

№ 1	1967 egzemplioriai.
№ 2—3	1935 „
№ 4—5	1895 „
№ 6—10	1350 „
№ 11—12	500 „
	<hr/>
viso	7647 „

Seįpjau knygelįų: 236

„Žinyčios“ 200

Kur eina? Išįmant kelis šįmtus einančių į Ameriką, visos suėjo į Didžiąją Lietuvą.

Krito ant sienos, kiek galėjome patirti: 500 eg.

Atsakymai.

P. Mikolainiui. Gražiname. Gailu popieriaus. Užtenka, ką prirašote Amerikos laikraščiuose. Polemizuoti galite per kitą laikraštį, ne būtinaį per tą, kuriame kas nors nepatiko.

P. Dr. Basanavičiui. 32 marki padalysime tarp mūsų pasakų rinkikų. Tame tarpe išsiųsta Jums dar vienas buntelis.

Midaus darymas.

Parašė: *Kelmynų Varmas.*

Prokalba.

Lietuviai jau visiškai užmiršo daryti **midų**. Dėlko taip paniekino midų, srėbdami nemieruotą daugybę kitokių svaiginančių gėrimų? Dėlto-gi noriu parodyti, kiek skanių ir sveikų gėrimų galima padaryti iš medaus, sodno vaisių, įvairių sodno ir miško uogų, kurios šaip jau nėjokios neatnesa mums naudos. Lietuviai kad ir daug turi uogų, anų nepamato: arba patį suvalgo, neužstodami kito valgio, arba kitiems po saują išdalija; neužsimoka jos nė už žemę, kuri joms paskirta. Pramonei-gi kilus, reikia pirkti degtinę, visoki bjauriausi žydiški, iš sutrų dirbti „vynai“. Ar gi ne geriaus būtų, kad kiekvienas, turintis bites ir sodną, patsai pasidirbtų šimtą kartų geresnį — stipresnį ir skanesnį už krominius gėrimą ir — daug sykių pigiaus už prasčiausį pirktinį?? Namų midus, neatimdamas proto ir sveikatos, dikčiai palinksmina, ir, kaip prityrė, gydytojai, padrutina sveikatą ir prailgina amžių. Be to šimtai tūkstančių rublių, kuriuos sunešame į „monopolį“, pasiliktų neturtingų kišenėje. Liūdna vienok mums atspėti, juogei tie, kuriems

yč ant naudos tos gazetos yra rašomos ir knygelės išleidžiamos, tų neskaitys, mirkdami po senovei arielkoje ir tamsindami savo galvas. Užtat kurie dar neužmirštate apie padorybę savo brolių lietuvių, pramokkite dirbti skanų ir kitados garsingą midų; varykite iš namų arielką ir žydiškus „vynus“, o jūsų paveikslą neabejotinai vienas kitas ir arielkininkas paseks ir padoresniu, turtingesniu žmogum paliks.

P. G.

Kas tai yra rūgimas.

Vanduo arba koks noris kitas skystimas, jei turi savyje ištirpytą cukrų, arba saldumą, gali rūgti, „gyventi“, o tai dėlto. Ore ir paprastame vandenyj' yra daugybė mažų įvairių gyvių ir sėklelių, arba grybelių, savo akimis jų visai negalime matyti; pasergime juos per labai padidinančius stiklus. Tarp jų randame ir mielių grybeles. Kad jos įkrenta į saldumą, praskiestą vandenimi, auga ir padaro mieles. Nuo to iš cukraus gema alkoholis arba spiritas ir gasas, vadinamas anglerūkštim. Nuo spirito skystimas įgauna stiprumą; nuo anglinies rūgšties — gyvena, nes ji burbulėliais kyla į viršų ir eina oran. Eina ji teip smarkiai, kad jei indas stipriai užkimštas, tai ji suplėšo.

Kaip mielių grybelės, į skystimą gali teip-pat įkristi ir kiti smulki gyviai, kurie padaro kitokį rūgimą saldumo, perėjusios į alkoholį. Tuomet iš alkoholio gema uksusas. Šiltuose kraštuose, kur žmonės augina daug vynomedžių, ir vynuogės gražiai išsirpsta, iš uogų išspaudžia nemaž saldaus syvo, turenčio savyje daug cukraus. Nuo mielinių grybelių skystimas pradeda rūgti, gema alkoholis ir sultis pavirsta į vyną. Įvairus yra vynai, dėlto kad jį dirba iš įvairių atmainų vynuogių. Tokiuose kraštuose, kaip mūsų Lietuva, kur vynomedžių visai mažai ir vynuogė neišauga teip gražios ir saldžios, negalima padirbti tikro vynu. Bet galima padirbti tam lygius gėrimus iš kitų daiktų — labiausiai iš medaus, vaisių ir įvairių uogų. Medus turi daug vynuoginio cukraus arba tokio pat, kaip vynuogės saldumo. Yra teip-pat jame nemaž įvairių kvėpiančių aliejų, kurie gėrimui

priduoda malonų kvapą. Negana to, syvuose įvairių uogų ir vaisių yra teip-pat kvapus aliejai ir įvairūs rūgštymai; jie, kad susivienija su medumi ir vandenimi ir įrūgsta, duoda mums labai gerus gėrimus, nekartą geresnius už užrubežinius vynus. Užtai, kad nori daug pelnyti iš bičių, tedirbie tokius gėrimus. Dėlto reikalingos yra savotiškos žinios. Jas čę paduodame.

Pirmosios apskritos žinios darymo midaus.

§ 1. Medus gėrimams daryti, arba midui virinti turi būti grynas sviežias, tiesiai nuo bičių. Galime ir senesni vartoti, bet gerai išlaikytą ir neaprūgusį. Medus šviesus, k. a. iš žydžiančių vaismedžių, ripsų, baltųjų dobilų, liepų ir akacijų yra geresnis midui daryti už tamsų: iš griukų ir šilų, kurs yra labai geras medauninkams dirbti.

§ 2. Vanduo medui praskiesti turi būti minkštas ir čystas. Geriausias distiliuotas, arba garinis, t. y. gautas iš užšaldyto vandens garo. Užtai geras vanduo, krintantis iš debesų, arba lytaus vanduo, by tiktai jį čystą paimtumi. Nėkada neišpuola vartoti bjauraus vandens ir kieto, kalkinio, kokį antai daugiausio turime šuliniuose. Paprastame vandenyje tankiai yra įvairios: druskos, rūgštis ir kitokie dalykai, kurie gadina gėrimo kvapą ir gardumą (skanumą).

§ 3. Syvai turi būti išspausti iš uogų arba vaisių, apvalytų nuo apipuvimo, kirmių ir t. t. Į medaus skystimą galima juos pilti iki svieži, t. y. iki nepradėjo rūgti ir nenustojo savo skanumo. Syvai, ilgai laikomi, greitai sugenda, t. y. surūgsta.

§ 4. Visų daiktų, iš kurių dirbi gėrimą, k. a. medaus, vandens, syvų, o kartais apynių arba koku noris šaknelių, reikia dėti su žinia, kad nebūtų nė perdaug, nė permaž. Jei neužlaikysi saiko, gėrimas gali greit sugesti, arba būs neaiškus, tamsus, arba perstipras, perdaug rūgštus, ar perdaug kartus. Gėrimas, kuriame perdaug vandens, o mažai medaus, vadinasi skystu. Kur medaus yra tiek, kiek reikia arba daugiaus, vadinasi tirštu.

§ 5. Iš medaus galima daryti įvairių-įvairesniai gėrimai. Daug čę padaro daiktai, kuriuos įdedame į misą ir tų daiktų daugumas, palyginus su kitais dalykais. Midudarys — pradžio mokslis, kurs neturi prityrimo, teužlaiko šiuos senus ir ištirtus įspėjimus: visa misa prieš užraugimą turi būti penkių dalių; iš tų dvi dali saldumo, t. y. medaus arba cukraus ir tris dalis vandens vienkart su kitais pridėjimais, t. y. syvais, apynių sriuba arba kokių noris šaknelių sultimis. Kiteip kalbant, misoje saldumo turi būti 40 procentų, vandens su kitais dalykais 60⁰o, arba pusantrą kartą tiek, kiek saldumo.

Teip sutaisius, t. y. kad misa turi 40⁰o saldumo, gėrimas gyvena iš lengvo, o alkoholio yra užtekinai ir gėrimas kaip reikiant, stipras. Toks gėrimas be abejojimo nekumet nenustos savo vertės, nepasigadins ir nesurūgs. Jei įdėsi mažiaus saldumo, tada skystimas greičiaus pradės gyventi, bet paskui užtai gal greičiau ir surūgti.

Kad saldumo būs daugiau neg 40⁰o, tada gyvens labai pamažu, teip juog reiks laukti du metu, iki saldumas persivers ir būs geras vartoti. Negana to, toks gėrimas būs perbrangus.

Dėlto kad nereiktų ilgai laukti ir gėrimas negestų, turi visada būtinai užlaikyti minėtą saiką. Tuomet gėrimas būs geras, tirštas, stipras, ir nebrangus. Tiesa, nebūs jis pigus, bet padaryti jį pigesniu, jei to reikia, galėsi. Kada vien reiks vartoti, gali aną praskiesti su čystų virintu vandenimi: paliks lengvesnis, pigesnis ir geras lygveikiai sunaudoti.

Misos sutaisimas.

§ 6. Misa vadinas sudėjimas medaus, vandens ir syvų, kurs įrūgęs pavirsta į gėrimą. Pirmiausiai reikia sumaišyti medus su vandenimi. Bet meduje ir nevirintame vandenyje yra nemaž įvairių smulkių gyvių, grybelių ir sėklelių, iš kurių gali išaugti pelėsiai arba midus pavirsti į uksusą. Vis tai reikia nužūdyti ir išnaikinti. Dėlto medų su vandenimi viriname ant ugnies.

Apart gyvių, kurie reikėjo nužūdyti virinimu, meduje ir vandenyje yra dar maždaug įvairių augmenų baltymo ir kitų nečystumų, kurie suturi mielių augimą. Bet virinant, baltymai išsiskaido ir vienkart su kitais nečystumais išplūsta į viršų, kaip putas; todėl putas reikia nugriebti. Virinimas dar atneša ir trečią naudą — medus greičiau išskysta vandenyje ir skystimas palieka vienodas.

Virinant, reikia sergėti, kad skystimas neprisviltų, dūmais nepasmirstų ir putas, kaip jau minėjau, griebti. Išvirintą misą reikia ataušyti. Kad jau būs tiktai šilta, o ne karšta, tuomet reikia įpilti kokių noris nevirintų čystų syvų ir gerai sumaišyti.

Jeigu nori daryti midų be priedų — iš vieno medaus, tai imk dvi dali medaus, tris vandens, kaip antai: gorčių medaus, o pusantro gorčiaus vandens. Jeigu į medų ketini dėti syvų, tad virink medų pusiau su vandenimi, t. y. gorčiu medaus su gorčiu vandens ir, atvirinęs, pridėk pusgorčį nevirintų syvų. Visos misos turėsi pusterčio gorčiaus, kurioje bus saldumo 40⁰/₀.

Vienok reikia ir tai atminti, kad medus gali būti pertirštas, kad virdamas vanduo maždaug išgaruoja, ir iš syvų uogų arba vaisių yra teip-pat daug saldumo. Tada misa būtų saldesnė, ne kaip reikia. Dėlto atvirinus reikia į skystimą įpilti tiek virinto vandens, kiek jo išgaravo arba nuseko inde. Kad syvai dideliai saldūs, tada išpuola jų pilti mažiau, kaip pusę gorčiaus, o užtai pridėti daugiau vandens. Vienu žodžiu, teip daryk, kad skystime arba išvirintoje ir sumaišytoje misoje nebūtų daugiau saldumo, kaip 40⁰/₀. Kiek jo yra lengviau galima žinoti su pagelba saldsaikio (sacharometro). Jį reikia įstatyti į misą šiltą 15⁰/₀ laipsnių R. Juo misa saldesnė, tuo ji tirštesnė ir saldsaikis mažiau grimsta. Skaitlinės gi, ant parašytos, parodo, kiek skystime yra procentų saldumo.

§ 7. Užvirinimui pirmojo maišymo, t. y. medaus su vandenimi gali vartoti bile kokį molinį indą. Už vis geriau turėti tam tikslui gelžinį arba varinį išbaltintą katačiukė. Nereikia pripilti pilno indo, bet palikti

ketvirtą dalį tuščio, kad medus bevirdamas neišbėgtų. Jei virinant pradės bėgti, gali suturėti įpildamas maždaug šalto atvirinto vandens, kurį reikia visuomet turėti po ranka kokiame noris inde. Prieš pradėdant virinti, ant indo reikia užsižymėti, iki kurio daikto yra skystimas, idant paskui, kad nuvirs, žinotumei, kiek turi atpilti virinto vandens, kad jo nebūtų mažai.

Virinti reikia ant mažos ugnelės, arba ant anglių, kad nebūtų didelės liepsnos ir dūmų. Už vis geriau ant angliškos kuknės. Maišyti reikia su by koku samteliu arba mentele, padirbtu iš balto nesakuoto medžio. Ant tos mentelės teip-pat gali užsižymėti, iki kurio daikto yra misos. Teip žinosi, kiek virinant nugaravo vandens ir kiek reikia įpilti.

Kaip tiktai skystimas užvirs ir atsiras ant viršaus putos, nugriebk su skylėtu šaukštu, nes teip darydamas, nenusemsi midaus, ir tuojaus nuimk nuo ugnies, nes jau gana virinti. Jei per ilgai virinsi, išgaruos daug vandens ir medaus kvapai.

Atvirintą su vandenimi medų gali supilti į by koki indą, k. a. viedrą, arba palikti tame pačiame inde, kuriame virinai. Kad atauš ir paliks tiktai šiltas, tuomet įpilk syvų arba kokių kitų prietaisų, gerai išmaišyk ir palik misą valioj, iki pradės gyventi (rūgti.)

Midaus gyvenimas.

§ 8. Indas su misa, arba išvirintu medumi reikia pastatyti nuošalėj', sausoje' tuščioje' vietoje', kur yra daug gero ir šilto oro, teip kad šilimos rodytojas Reaum. rodytų kasdieną nuo 18. iki 20. laipsnių šilimos. Tokioje šilimoje geriausiai auga mielės, užtai greičiau pereina pirmas didžiausias gyvenimas, misa įgauna reikalingą stiprumą, t. y. gema reikalinga dalis alkoholio. Dėlto už vis geriau daryti midų vasarą per kaitrias, nes tuomet bitės neša medų, o uogos ir kiti vaisiai sirpsta. Rauginti midui gana by kokios pastogės ir padorios vietos. Darant midų žiemą arba rudenį reikia šildomos triobos, ir misą laikyti, padėti prie pečiaus. Neišpuola tada nė trunkyti,

nė perpilti, nes staigu sujustu ir įrūgtų. Negerai teip-pat laikyti arti tokių daiktų, kurie turi nemalonių kvapą, kaip antai: deguto, smalos, raugintų kopūstų, kokių noris puvesių, pelėjų ir drėgnumo; nes rūgstantis skystimas sutrauks iš oro į save nedorą kvapą ir paliks biauirus.

§ 9. Kaip jau kalbėjome, gyvenimas saldaus skystimo prasideda iš augimo mielių. Yra jos dvejopos: viršutinės ir apatinės.

Viršutinės mielės panašios į mažiausius baltus burbulėlius. Jos sukimba po keles, plūsta į viršų ir padaro putas.

Apatinės išveizdi, kaip maži žirneliai, auga po vieną arba po dvi kruvoj ir stovi ant dugno.

Nuo mielių augimo skystimas pradeda drumstis, šnabždėti, ant viršaus užsideda puta ir tankiai pagaliaus maišos, tartum virdamos. Toksai skystimo sujudimas gema dėl šios priežasties: kiekvienas mielių žirnelis auga, kaip burbulėlis, o iš šalių stovi prikibę kitu du žirnelių. Užaugęs vidurinės plyšta ir iš jo išeina lašelis skystimo, vadinamo, alkoholim ir garo, vadinamo anglinė rugštimi. Alkoholis paliekta skystime ir susimaišo, o anglinė rugštis kyla į viršų. Tas garas varo į viršų burbulėlius lengvesniųjų mielių — viršutiniųjų. Tos paliekta ant viršaus. Iš pradžios iš jų atsiranda putas, paskui geltonos ir ant galo tamsios, kurios uždengia visą viršų.

Kad gyvenimas prasidėjo gal pažinti iš baltų putelių, užsidėjusių pakraščiaus indo. Tos putas didinas ir plečias kaskart tolyn į indo vidurį, iki aptraukia visą viršų. Tuomet, jei pridėsi ausį prie indo, išgirsi šnabždėjimą; o kad pauostysi, atmuš stiprus garas.

Jei oras šiltas ir skystime neperdaug cukraus, mielės, gaivindamos saldumą, auga gana greitai ir pradēm plyšdamos, duoda alkoholi. Už dviejų nedelių alkoholio yra daugiau, kaip dešimta dalis viso skystimo. Teip stipriame skystime mielėms sunku augti. Alkoholis jas pamažu naikina ir drumzlinas. Skystimas, kurs pirma gana aiškiai šnabždėjo, pradeda stotis.

Kad iš viršaus, t. y. po putos, skystimas palieka šviesus, mielės tirštėja ir leidžias žemyn, sakome juog jau baigias pirmas svarbiausis gyvenimas (permentacija). Iki tol indas turėjo būti adaras, kad oras įeitų; dabar jau reikia pridengti ir padėti šaltoj' vietoj' k. a. sklepė, kad alkoholis neišgaruotų ir gėrimas greičiau paliktų geras, t. y. nusistotų ir neberūgtų.

Bet noris gėrimas šaltoj' vietoj' nusistoja ir nebežymus mielių augimas, vienok dar per ištisus metus ir ilgiaus patenka nematomas gyvenimas, vadinamas apatiniuoku. Dėlto gėrimas kaskartą eina stipryn, nes kaskart gema daugiau alkoholio ir įgauna sau privalų kvapą. Po ilgų metų, kad gėrimas pasens, saldumas visiškai prapuls, bet užtai būs dideliai stiprus.

§ 10. Kas nori pasidaryti gėrimą, kurį lyg veikiai galėtų gerti, turi pasirūpinti, idant kuo greičiausiai įrūgtų. Darbas nesunkus. Reikia įdėti mielių. Tam dalykui geros yra mielės alaus ir pirktinės; reikia tiktai daboti, kad jos būtų ne senos ir geros. Užtai čę paduodame žinias, kuomet ir kaip reikia jas vartoti.

Jei nori padirbti gėrimą greitai ir nelabai daug, tai yra šiai valandai, už vis geriau jį rauginti by kokiame nedideliame stikliniame inde. Misos reikia pripilti nepilną, t. y. tiek, kad penkta indo dalis būtų tuščia. Teip darome dėlto, kad geriau prieitų oras ir skystimas gyvendamas neišbėgtų. Ant kiekvieno gorčiaus skystimo reikia paimti po arbatinį šaukštelį mielių iš po alaus arba po kashnelį, kaip riešutas didumo, mielių pirktinių, sumaišyti su mažum to paties skystimo ir supilti. Gerai išmaišytas, ypatingai jei skystimas šiltas, pradės neužilgo gyventi.

Jei darai daug, nereikia dėti mielių. By kokiomis mielėmis, k. a. atsiduodančiomis alumi, rugštimi gali midų pagadinti. Geriaus būs, kad į skystimą mielinės sėkleles sukris iš oro, kuriame jų yra gana daug. Kad pridėsi ką-tik išspautų syvų, išipils kartu nemaž ir mielinų sėklelių, nes gana daug jų yra ant vaisių ir augmenų. Šiltoj' vietoj' jei indas su misa būs visiškai adaras, po keleto

dienų gyvenimas prasidės pats iš savęs, paskiaus reikia pridengti retu audeklu. Tokiame kambaryj, šiltame ir uždromame, kur jau gėrimai gyveno, dar greičiau pradės gyventi, nes ten labai daug mielių yra ore. Kad tokioje vietoje pastatysi kokį noris saldų skystimą, mielės į jį sukris ir skystimas tuojaus pradės gyventi.

Gyvenant gėrimams, reikia užlaikyti didžiausius atsargumas, t. a. daboti, kad skystimas stovėtų vienodoj' šilimoj', niekas nemaišytų ir netrankytų. Kad jau pradeda gyventi, indus su mažais nasrais reikia pridengti drobe, kad musės ir kitokie vabalai neįkristų; plačius apart to užvožti lengvu dangteliu, kad iš gėrimo daug alkoholio neišgaruotų. Paskui, kad pirmasis gyvenimas baigsis, t. y., kad skystimas mažiau bešnabždės ir nedaug iš jo beis anglinės rugšties, kuri uostant suka nosį, ir jau galėsi pažinti alkoholio kvapą, reikia indas prikišti ir įnešti į šaltą vietą, kad gėrimas nusistos ir nepaliks visai šviesus, nes gasas anglinės rugšties suplėšytų indus.

Pergyvenusio gėrimo sukošimas.

§ 11. Kad šaltoj' vietoj' drumzlės nusistoja ir gėrimas palieka skaidrus, ant viršaus yra plona plėvelė, o apačioj' mielių dumblas. Dabar midus reikia arba su gumine grobele nutraukti, arba per įsuktą atsargiai kraną nuleisti, supilti į mažesnius indus ir užkimšti, tiktai nelabai tvirtai.

Kad teip supiltas ir lengvai prikimštas gėrimas tretį kartą nusistos ir išsiskaidrīs, vadiname „pirmuoju.“ Tą pirmąjį midų tuomet reikia sukošti į čystas butelkas ir gerai užkimšti. Visą sudrumstą skystimą, kurs paliko inde su mielėmis, supilk į vieną didesnę indą. Kad nusistos, sukošk, tas būs „antras midus.“ Kad nenori laukti, iki palengvo nusistos, gali jį vienkart su mielėmis pilti per koštuvį; teip darant, gauname gana šviesų midų.

§ 12. Košti gėrimas reikia labai šaltoj' vietoj. Šilimoj' bevarvinant palengva per koštuvį arba maišelį išgaruoja daug alkoholio ir midus palikta labai lengvus. Negana

to, jei turi daug saldumo, o mažai spirito vėl pradeda gyventi, paliekta labai lengvus ir jei ilgai valandą stovi neužkimštas šiltoj, surūgsta.

Košimui gėrimų geri yra bovelniai nuosmaili maišelai. Viršus maišiuoko reikia prisiūti prie medinio lankelio, Prie lankelio pritaisyti šniurelis, kad galėtum maišelį pakabinti. Norėdami greičiau iškošti daug midaus. kabiname ant vienos bačkos po penkius-šešius tokius koštuvius. Bačka turi būti gerai išplauta. Jei bačka stovi ant žemės, ant viršaus uždedame šiek-tiek platesnį by kokį indą, pakabiname koštuvius ir pripilame pilnus midaus.

Iš pradžios midus bėgs čiurkšle ir būs drumzlinas, bet neilgai trukus, koštuvijų skylelės užaks mielėmis ir pradės varvėti lašais, visai šviesus. Tada nuimk indą nuo bačkos, ir grumzliną midų supilk į koštuvį. Dabar gražus midus varvės lašais tiesiai į bačką. Teip reikia daryti kaskartą, pripiliant koštuvius, iki neperkoši viso gėrimo.

Per ilgą košimą, koštuviai užtunka ir skystimas per lengvai beteka; tada ištuštinus jie perplauti ir gerai nugręžti. Per teip atnaujintus koštuvius vėl galime košti.

§ 13. Kad „antras“ midus (žiurėk § 11) nusistoja. inde — piliame į tam tikrus indus ir maž daug užkišame. Teip-pat darome su antru midumi, jei jį gerai parkošėme su koštuviais. Indai, juo nelabai tvirtai užkimšti, reikia ilgiau laikyti sklepe, nes iš skystimo kyla dar daug gazo anglinės rugšties, t. y. midus dar pamažu gyvena. Ant dugno nusistoja dar maž daug mielių.

Užtai reikia laukti iki gėrimas paliks visai skaidrus ir stiprus. Kad jau teip nusistos, prisipilk butelį ir įnešk į šiltą triobą. Jei šildant iš skystimo nekyla burbulėliai ir nesistoja ant butelkos, žinok, kad gyvenimas pasibaigė. Tuomet visai aišku, kad gėrimas perrūgo. Reikia jis nuleiti iš indų, supilti į butelkas ir stiprai užkimšti.

Dabar juo jis ilgiau stovės, tuo būs geresnis ir brangesnis.

Apie paskanimus iš uogų, vaisių ir tt.

§ 14. Dabar jau aprašėme visus abelnus įstatymus midaus darymo. Kas juog griežtai užlaikys, tas mokės dirbti gerus ir įvairių įvairesnius gėrimus. Kiekvienas turės savo kvapą ir vardą. Prigulės tas nuo to kiek ir kokio paimsi medaus, kiek ir kokių įdėsi syvų arba kitokių daiktų, turinčių ypatingą kvapą ir skanumą, k. a. apynių skystimo, šaknių, sulčių ir tt. Čę ypatingai kalbame apie midaus darymą su vaisių ir uogų syvais. Tam tikslui visųgeriausios yra miško uogos, nes kiekvienos iš jų turi ypatingą savo kvapą ir rugštę ir pridėtos prie medaus, padaro, juog išmintingai padarytas midus, gali lygintis su geriausiais užrubežiniais vynais skanumu.

§ 15. Syvus iš uogų ir tokių vaisių, k. a. vyšnių slyvų etc. išspausti nesunku. Reikia tai atlikti priešpat' pilimą į misą; už vis geriau tada, kad išvirintą medų pastatome ataušti. Avietis, vyšnes, vašoklius, serbentus sugrūsk, sudėk į maišiuką ir su by kokia spaustuve išspausk į indą. Tas indas paprastai turi būti toks didumo, kiek reikia syvų bet nebūtinai, nes iš by kokio indo galime pasisemti reikalingą saiką. — Išspausiose uogose lieka dar maž daug sulties; norint visai išsunkti, reikia šęip pasielgti: iškratyti į by kokį indą, užpilti atvirintu vandenimi ir sukračius atgal, išspausti. Vienok, jei norime teip perplauti, pirma turime žinoti, kiek vandens pilame, nes virinant medų, jei norime, idant jo nebūtų daugiau, kaip reikia, išpuls tiek atimti, t. y. paimti mažiau. Čę perspėjame visus, kad neverta nėkada dirbti labai skystos misos. Idant gėrimas būtų geras, tikrai skanus ir stiprus, tarpe visų dalykų medus turi užimti pirmą vietą. Reikia jo būtinai 40%, t. y. dvi dali ant penkių dalių viso gėrimo. Antrasis dėtinasis daiktas yra uogų ir vaisių syvai. Turi jų būti 20%, t. y. viena dalis. Ant galų galo, reikia dar dvi dali vandens, t. y. tiekpat kiek medaus. Be vandens gėrimas būs perbrangus. Negana to, jis būs arba per saldus ir negrūtai įrūgs, jei į vandens vietą

įdėsime daugiau medaus arba per rugštus, jei vietoje vandens įpilsite daugiau syvų. —

Midaus vardai.

§ 16. Midūdariai vartoja šiuos vardus nutariančius midaus gėrimą: pusantrinis, pusinis, trečdalinis, ketvirt-dalis ir tt. Tie vardai ženklina saldumo daugumą arba paimto medaus saiką. Taip antai: gėrimas, padarytas iš gorčiaus medaus ir pusgorčio vandens (vienkart su kitais priedais), vadinasi pusantrinis. Gėrimasis midus, padarytas iš pusės medaus ir pusės vandens, vadinasi — pusiniu. Trečdalimi turi dvi dali vandens, o vieną arba trečią dalį gryno medaus. Ketvirt-dalis pasidaro iš trijų dalių vandens ir ketvirtos dalies medaus. Iš to, ką augščiau minėjome apie midaus darymą, aišku, juog pusantrinis ir pusinis pertirštas; trečdalinis, o juojaus ketvirt-dalis per skystas, t. y. lengvus. Gėrimas, kurį mes linkėjame daryti įvairiuose atmainuose, yra lengvesnis už pusinį ir geresnis už pusantrinį — vidutinis. Kad norime padaryti tokio gėrimo pustrėčio gorčiaus, reikia gorčiaus medaus ir pusantro gorčiaus vandens vienkart su kitais daiktais. Teisingai tokį midų galime praminti pustrėtiniu.

Įvairios geriamojo midaus atmainos.

§ 17. Midus grynas. — Ant vieno saiko tiršto medaus dėk pusantros tokios-pat mieron vandens; sumaišyk ir virink. Kaip tik užvirs, nugriebk putas ir pastatyk tam tikroji vietoj, kad irūgtų (ž. § 7, 8 ir tt.) Jei medus, iš kurio darai midų, perdaug skystas, tada vandens reikia dėti šiek-tiek mažiau, kaip pusantros mieron. Reikia ir tai atminti, kad vanduo, virdamas, išgaruoja ir dėlto inde nusenka. Togidėl, jei medus buvo tirštas, išvirinus misą, reikia įpilti ėysto atvirinto vandens; jei skystas — ne... Trumpai sakant, visuomet reikia daboti, idant išvirintoj misoj būtų 40% (nuošimčių) saldumo, 60 dalių vandens. Tą galime iširti su pagalba cukrometro. Kad jį įstatysi į misą, tai ženklas, iki kurio nūgrims, parodys cukraus daugumą, arba skystimo saldumą. — Toks midus už vis

geriau daryti iš medaus, sunešto iš vienu liepų, ypatingai iš augančių giriose. Toks buvo senovėj garsus „Kauno midus.“ Grynas midus be jokių priedų gali būti labai geras ir iš medaus, sunešto iš įvairių žalių ir kvepiančių šiurkštynų, kurie tankiausiai auga po kalnus. — Grynas midus maž visada negreitai pradeda gyventi. Dėl priskubinimo gali idėti mielių, bet gerų (§ 10). Įrūges teip-pat negreitai nusistoja. Jei, stovėdamas šaltoj' vietoj', nenusišvies teip, kaip kiti, kartu daryti su uogų syvais, reikia indas gerai su judinti, kad gėrimas susimaišytų su mielėmis. Tada pastatytas šaltoj' vietoj' ir iš lengvo prikimštas, nusistoja ir palieka aiškus. Kad gerai nusistos, atsargiai, t. y. ne sudruzdamas, nusemk į tam tikrus indus, kaip „pirmąjį midų“. Palikusį susidrumzdžiusį atskirsi nuo mielių, perkošdamas. Teip iškoštas „antras midus“ reikia dar valandą palaikyti. Kad visai nusistos, galėsi suleisti į stiklinius indus ir užkimšti (§ 11, 32, 13) —

Midus su apyniais. Apynius dedame, norėdami midų pakartinti ir padaryti maž daug stipresniu. Neverta vienok jų dėti į midų, daromą iš rinktinio medaus. Jie tinka vien tiktai midui, daromam iš by kokio maišyto medaus. Jei darysi midų su apynias, t. y. svarą ant 30 gorčių. Medų virink žinomu būdu. Apynius gali arba, idėjęs į baltą drobinį maišelį, įmesti į katilą ir kartu virinti, arba, užplikęs su verdančiu vandenimi, kad pritrauks, įpilti į išvirintą misą ir išmaišyti. Apyninis skystimas gali būti kartesnis, t. y. stiprus arba neteip kartus, t. y. lengvas. Paeina tas nuo apynių. Togidėl dar į misą nepylęs, peragauk, kad dėdamas neperkartintumei gėrimo. Jei paragavęs misos, junti mažą apyninį kartumą, apynių jau gana. Jei įpilsi daug, ypatingai į nelabai saldžią misą, gėrimas veikiau paliks panašus į alų, ne į midų ir būs neskanus (negardus). Yra vienok kuriems tinka kartus arba ažuolinis midus. — Apyniai turi tą ypatybę, kad labai skystą midų suturi nuo rūgimo. Bet tą patį padaro ir vyninė rugštis, jei jos įpilame į skystą midų. Ale už vis geriau lengvų midų užturės nuo rūgimo anglinė rugštis, jei ją užturėsi butelkose stipriu užkimšimu ir padėsi šaltoj' vietoj', k. a. ledaunėje. —

Midus trešninis. — Už vis geriau imti šviesų medų, suneštą iš žydžiančių trešnių, medžių arba šiurkštyną. Daryti tas midus reikia, kad trešnės įsirpsta. Gorčių medaus sumaišyk su gorčium vandens ir užvirink. Į teip sutaisytą skystimą, kad ataus, įpilk pusę gorčiaus syvų išspaustų iš trešnių, ir gerai sumaišyk. Kad midus įrūgs, būs porugštys ir stiprus, kaip vynas. Tankiai pagaliaus jis nusiduoda geresnis, ne kaip vynas, ir nekartą pereina jį skanumu, jei uogos buvo geros veislės trešnių. Įvairios yra trešnės, vienos saldesnės, kitos rūgštesnės; bet visos turi sau privalų kartumą. Jei syvai skysti ir pasaldūs, bet maž rūgštūs tada į misą jis reikia pilti daugiau, bet užtatai vandens medui atskiesti mažiau. Antrą pusę vertus, jei syvai stiprus ir perrūgštus, tada reikia jis imti mažiau, o vandens daugiau. Jei suskubsi tą midų per kaitras įrauginti, tai jau rudeni, o velveliausiai — žiemą turėsi malonų, šviesų, nusistojusį ir gana stiprų gėrimą. Po metų paliks jis geriausias, nes igys kur tatai daugiau stiprimo. —

Midus vyšninis. — Gali jį daryti iš by jokio medaus, ale gero, nelabai seno, nesušokusio ir nesurūgusio. Į misą, virintą iš gorčiaus medaus ir gorčiaus vandens, pridėk pusę gorčiaus syvų, išspaustų iš saldžių, juodų, gerai įsirpusių vyšnių uogų. Jei vyšnės turi nevisai geras, nekaip reikiant įsirpusias ir rūgščias, tada misą dirbk iš gorčiaus medaus ir penkių kvartų vandens ir syvų dėk tiktai kvartą. Kas visai mažai teturi vyšnių, gali daugiau imti vandens, o syvų menkai. Geras būs midus, jei ant pustrečio gorčiaus viso gėrimo įdėsi kvartą syvų. Tiesa, nebūs tai vyšninis midus, bet midus su vyšnių kvapu. —

Midus avietinis. Darome teip-pat, kaip vyšninį. Labai geras išeina, kad dedame syvus įsirpusių miškinių aviečių, nes jos turi daugiau privalaus avietėms skanumo ir kvapo, kaip didelės sodnų avietės, ypatingai ūksmėje augusios. Ypatingai gražus yra avietinis midus iš šviesaus medaus ir geltonųjų aviečių. —

Tirštas avietinis midus (nalivka). Galime dar padaryti labai gerą avietinį iš nusistojusio ir įrūgusio

pusinio midaus, užpylę juo įsirpusias ir apgerbtas aviečių uogas. Apturėsi tokį avietinį, jei gorčių geriamojo pusinio midaus užpilsi ant kvartos arba noris ant puskvartės aviečių. Midus, užpiltas ant aviečių, dar kartą parrūgs. Kad rūgimas pasibaigs, sukošk ir lengvai užkimšęs palik, idant gerai išsigyventų ir visai nusistotų. — Nekurie daro tiesiai užpildami vyšnes, avietes ir kitokias uogas nevirintu medumi. Midus tada pamažu gyvena, įgija stiprumą bet yra neskanus. Tokio darymo būdo nereikia bandyti, nes daug išaikvosi medaus ir uogų, o gėrimą padarysi prastą, t. y. rūgštą, tartum uksusu paskanintą; negana to, pelėjais dvokentį. Kodėl? Toks midus gyvena neteip, kaip reikia: auga jame netiktai mielės, bet vienkart ir sėklelės uksuso ir atsiranda puvinas. —

Midus vašoklinis (serbentinis). Daros teip-pat, kaip trešninis. Jis ypatingai bus geras ir žmogaus širdį atgaivinas, jei įdėsi nedaug syvų iš vienai įsirpusių uogų, t. y. tiek, idant gėrimas turėtų tik menką rugštelę, o misoje daugiau bus vandens. Medus iš baltųjų dobilų ir žieminių ripsų yra visųgeriausias. — Neturėdami medaus, žmonės dirba įvairius midus k. a. vietinį, vašoklinį ir kitus; vartodami į medaus vietą cukrų, bet teip padarytas midus neteip skanus ir trūksta jam privalaus kvapo, kurį įgauna iš medaus.

Midus vaivorinis. — Daros su vaivorų syvais tokių-pat būdu, kaip ir kiti midus. — Lygiai teip-pat gali padaryti žemuoginį iš žemuogių, brukninį iš bruknių, putelinį iš putelių, grūšinį iš grūšių, traškinį iš traškių irtt.

Midų agrastinį, obuolinį ir slyvinį darome tokiu-pat būdu. Reikia tiktai, dedant syvus į misą, ragauti, kad nepadarytumei perdaug rugštaus gėrimo. Uogų ir vaisių rūgštį dedame į midų dėl paskaninimo, ne dėl padarymo stipresniu, nes gėrimas įgauna stiprumą nuo alkoholio, kurs gema iš mielių, midui gyvenant. — Ir kitokius midus teip-pat darome. Visada rūpinamės imti, kiek galima, gražų ir šviesų medų, suvirintą per pusę su

minkštu vandenimi ir dedame, kiek reikia, syvų, išspaustų iš įsirpusių uogų. Teip antai dirbame šermukšninį iš šermukšnio uogų. Šermukšninis, gerai padarytas, yra lyg veikiai toks-pat, kaip reinskasis vynas. —

Midus - Krupninkas. — Į misą, sutaisytą iš gorčiaus medaus ir gorčiaus vandens, dedame pusgorči maišytų syvų, t. y. išspaustų iš įvairių uogų ir vaisių. Gali čę būti vienkart grušės su obuoliais ir slyvais arba visokios sumaišytos uogos; pagaliaus gali dar pridėti žievių pamarančių, etc. Nuo paimtų į mišinį daiktų išugęs midus įgaus privalų kvapą. Toks krupninkas, gerai sutaisytas, kartais yra teip gardus, kad jį vadina karališku gėrimu. —

Vilkas — sūdžia.

Sakmė.

Kada tai, kaipo skelbia aidas,
 Tarp Kiaunės ir tarp Šeško kilo didis vaidas.
 Nors Kurmis geidė juos suvesti į vienybę
 Ir nuo-pat pradžių užgesyt piktybę,
 Bet jo klausytis priešai nenorėjo,
 Ir tuoj miškan teisybės jieškotų išėjo.
 Prie ko ten pulti? Jug prie Vilko — jis tvirtesnis:
 Jisai pras'kaltusį sudraus
 Jisai ir sulyg „zokaną“ nubaus;
 Tarp žmonių, mat, šnekėta: Vilkas teisingesnis.
 Beliko nusamdyti gerą advokatą,
 Kurs sūde reikalą perstato.
 Tam tikslui paėmė sutikę Lapę.
 Ginkluoti, kaipo reikint, tapę
 Paduoda Vilkui bylą perkratyti,
 Keno teisybė, pasakyt.
 Sulyg augščiaušį savo šventą užvedimą
 Nemėgo Vilkas bylų tuoj nuspresti,
 Bet kyšių laukdamas, gerokai liub patęsti.
 Nėr ko stebėtis, kad Vilkai kyšius ima
 Nuo žvėrių, savo brolių:

Tą ydą jie įgavo nuo maskolių.
 Ir tęsė. Bylininkai po ančiuką
     Ar po viščiuką
 Arba po kitą siunčia jam paukščiuką,
     Bet Lapė, kaip kada pristato —
 Tankiai pati suėda, kaip jos nieks nemato,
     O Kiaunei, Seškui vis meluoja:
 Tai to, tai šito provai būk stokoja.
     Bylininkai laukia
 Kyšius beduodamu, nususo, susitraukė;
 Kenč' badą, nebekand' jau strovos, —
     Vis nėra galo provos.

Vargu tik provos galui ir bebūti . . .
     Jieškok pas Vilką tu teisybės!
 Neapgina tavosios Vilkas nekaltybės:
 Jis yra vien dėlto, kad platinti pražūtį.
Mikalojus Dagilėlis.

Tėvynės meilė.

Jausmas, užvislabiausiai šildąs žmogų, visų gražiausias ir visudoriausias yra tai — tėvynės meilė. Jei tas įstatymas nebūtų paturiamas kas dieniniu stebūklų, apie kurį mes, kaip apie daugal kitų, anei pamislijame, tai žmonės pasiskubintų užgyventi vietas su švelnesniu klimatu, palikdami visai neužgyventus didelius žemės plotus. Galima numanyti, kokią nelaimę atneštų tas susirinkimas žmonių vienon vieton. Dėl pašalinimo tad' tos nelaimės Apveizda pririšo, jei teip pasąkysime, kojas kiekvieno žmogaus nepajudinamu magnesu prie gimtinio jo grunto: ledai Islandijos ir karšta smiltis Aprikos turi savo gyventojus.

Vertas pasistebėjimo ir tas, juogei kuo žemė kokio krašto yra prastesnė ir kuo aštresnis klimatas, arba, kas teipogi atsitinka, kuo daugiau persekiojimų iškentėjo žmogus kokiame krašte, tuo jis meilesnis jam yra.

Dalykas ypatingas, pasistebėtinas, kad nelaime galima būtų teip prisirišti, ir kad žmogus, kurs nustojo savo tvorinės triobelės, gailėtus jos teip, kaip gailės turtingi, nustoję savo įgyventos tėviškės pastogės! Priežastis tokio apsiareiškimo yra ši: duosnumas labai vaisingos dirvos, darydamas mus turtingais, naikina mumyse skalsą prigimtų turtų, kurie tarp vargų didinas. Teisingumą tokio patirimo daug kas gali patvirtinti. Miškinis labiausiai yra prisirišęs prie savo būdelės, ne kaip kunigaikštis prie savo rūmų, ir kalnas kalniečiui labiausiai akį veria, neg' dirva artoju.

Paklauskite Škotijos piemens, ar norėtų jis apsimainyti su svieta galiūnais? Atsitolindamas nuo savo mylimųjų vientaučių, visur jis atmena juos; visur atsimena apie savo bandą, savo upelius ir debesis; noriai valgo savo miežienę duoną, geria avių pieną ir linksmai raliuoja pakalnėse daineles, jo bočių išdainuotas. Jis nyksta, jei per ilgesnį laiką negrižta gimtinėn. Yra tai kalnų žolė; užtat ir reikia, kad jos šaknis būtų įleistos uolon, — tada tik jis jaučiasi laimingu, kada yra vėjo sūpomas ir lytaus periamas; dirvos gi, visokie aprupinimai ir saulė pakalnių varo jį graban. Su kokia linksmybe artinas jis prie savo velėninio namelio ir su kokia širdimi lanko tas brangias savo vargo palaikas! . . .

Kas vėl teip laimingu jaučiasi, kaip Eskimosas savo baisioj' tėvynėj'? Kas jam mūsų kvietkos prieš sniegus Labradoro? mūsų rūmai prieš jo surūkusią landynę? . . . Pavasario sulaukęs, talpinos jis su savo žmona ant kokio nors plaukiančio ledo ir, pagautas bėgimu vandens, leidžias jis ant plačių jurių sėdėdamas ant to sosto audros dievo. Vilnis liūliuoja jūrinėse putose apšviestas savo viršūnes ir snieginius stulpus; jūriniai vilkai prisiriša prie tų pakalnių, ir didžžuvis juos lidžia ocean. Drąsus tas laukinis važiuoja sau ant judančios uolos, glauzdamas prie širdies savo moterį, kuria jį Dievas apdovanojo. To barbaro iš kur kitur pasirodo didelis supratimas — augščiau laikyti savo tėvynę ir savo padėjimą, savo nužemintą, kaip mums rodos, gamtą už kitų. Galima dar patėmyti juose pačiuose arba jų pramoniuose didelę žmogišką

vertybę. Europietis kas dieną žūstai ant laivių, puikiausių žmogaus išmislų; tuo tarpu Eskimosas, plaukydamas ant jūrinio veršio kailio šaipos sau iš visų pavojų. Štai girdžia jis užimą oceano, kurs pasikelia ant šimto pėdų augščiaus jo galvos, tai vėl jis ant viršūnės vilnies siekia padanges. Jis bovijas sau ant savo laivelės tarp vilnių, lyg' vaikas linguodamasis ant susipynusių šakų girios tankumyne.

Siųzdamas žmogų audrų kraštan, Dievas apdovanojo jį karališka valdžia: „Eik, pasakė jam Dievas iš vandens, — leidžiu tave ant žemės nuoga; bet kad nebūtų pažintas tavo paskyrimas, nors tu esi varge, — lendre suvaldysi jūrines baidykles ir audrą padėsi po suvo kojų!“

Teip priiškodama mus prie tėvynės Apveizda Dievo visados išteisina savo kelius, ir mes turime šimtą priežasčių mylėjimo savo krašto. — Arabas neužmiršta savo šulinio dėl kupranugario, gazelės, labiausiai arklio, draugo savo kelionių; murinas atmena savo namelį, savo ginklus, savo bananus, takelį žebro ir slanio.

M. De Chateaubriand.

(Iš prancuziško vertė I. S.

— 6 — Žydai. — 6 —

Važiavau nuo Frankfurto ant Maino Berlinan. Buvo jau arti vidūnakčio, kaip įsėdau trūkia. Tame pačiame kupé atsisėdo kokie keturi vokiečiai: du šalie manęs ir keli priešais. Nuvargęs buvau, norėjos miego: prisiglaudžiau prie kerties, galvą pridėjau prie kybančio mano apsiaustovo ir pradėjau snausti. Mano kaimynai keletą sakinių pratarę, pradėjo ir liuguoti.

Šit apie kokią pirmą valandą iš antrojo kupé per reikalo vietą — mat ten tokia mada, kad į kupé eini tiesiai iš vagono šono ir kiaurai per vagoną perėjimo nėra. kaip pas mumus — įlenda viena ponia, konduktorius paskui, ir glėbyje nešasi didelę ne tai pagalvę ne tai duknas ir pradeda stumdyti mūsų daiktus ant lentynų,

kad gauti kur tam ryšiui vietą: [matyt aname kupé nebuvo jau vietos.

Visi męs pakirdome, nes jug reikėjo daboti savo bagažą. Paniurnėjome ant neramios ponios ir kiekvienas savo pusén nulenké, vél užsnūdome.

Po valandėlei vél atsidaro nelabai kvėpiančios duris ir vél ta pati ponia įlenda; ima nuo lentynos savo padušką ir deda šalig manęs; mat buvo dar dėl ketvirtojo vieta. Žinoma, męs visi vél nubudome ir veizime, kas čę būs. Įeidami gi durų neuždarė, ir męs visi pradėjome šaukti, kad jas uždarytų; ji gi atsako, kad viskas pardedke ir blogo kvapo nesą. Teip ta vokietė kreipiasi prie manęs ir vokiškai prašo, kad aš pasitraukčiau iš kerties viduriu, o savo vietą kad užleisčiau jos sergančiam tėvui. Nors labai saldus buvo miegas, ir kertėje visgi pakabiaus, vienok ligoniui, sakau, reikia mielaširdystę padaryti. Pasitraukiau. Teip ji tuojaus, atgal nusigrėžus, balsiai sušuko: „papaša, podi siuda“! (Tėt, eikš čę). Supratau, kokia tai ponia. Šit ir „papaša“ stenėdamas įlenda. Buvo tai jau nebejaunas žmogus, bet gana pilnas; barzda rudai žila; nosis didelė, ilga su kupra; ilgame taukuotame bajoriškame švārke, su gudiška kepure ant galvos. Tartum išlietas Lietuvos žydas iš Skuodo ar Biržų.

Papaša stenėdamas atsisėdo mano vieton, jo duktė užkišo jam už nugaros aną didelę padušką, kurią pirmą įnešė, ir senis, nusilenkęs kertén, padėjo ranką po galva ir pradėjo snausti. Kartais — gal ir tikrai sirgo — bjauriai kosėdamas, čę pat ant aslos spjaudė negražiais spjaudalais visiems ant didesnio pasibjaurinimo. O geroji jo duktė išsinešino atgal į savo kupé.

Aš teipgi prisitraukiau sau pašonén savo šikšninę tarbą, kietai prikimštą, teip tad galėjau aukune į ją atsiremti ir svyruojančią nuo snaudulio galvą paremti.

Praėjus kokiai valandai, mūsų greitasis trūkis (Schnellzug) sustojo prie didesnės stancijos, ir vienas iš mūsų draugkeliauninkų išlipo ir palikome męs penki. Pajuto tai matyt, mūsų geroji ir, trūkiui jau toliaus švėlpiant, girks vél atsidaro kliožeto duris ir mūsų

geradėja vėl įeina, žinoma, durų neužverdama. „Donner Wetter“, vienas iš mūsiškių suriko: „duris uždaryk“! — „Cit, cit, nėra, nėra“ . . . maldo žydelka, ir paveizėjus, kad ant kito suolo yra viena tušti vieta, kelia mane ir prašo, kad į tą tuščią persikelčiau, nes jos ligotas tėvas galėsiąs ramiau silsėtis. Nors už tokį varginimą buvau teip supykęs, kad buvau gatavas per ausį šerti, be gėdos drąsiai žydelkai, vienok susivaldžiau ir dėl Dievo meilės tam bjauram žydui nusileidžiau ir, tarbą pasiėmęs, persėdau ant kito suolo.

Žydelka, liepus savo tėvui pasistoti, paklojo ant suolo vieną padušką, kitą dėl galvos padėjo ir senas žydas atsigulė, nors turėjo kojas suriesti.

Tokį darbą nuveikus, žydelka per atviras duris nuėjo. Vienas iš mano kaimynų kaž ką ten sukeikė, tik girdėjau paskutinius žodžius: „Polnische Juden“; kitas kaž ką jam atsakė, priduręs: „Russische Juden“. Minėjo ir konduktorių; bet kur tu konduktorių gausi tokiam vagone, Schnellcugui, kaip padūkusiam, zvebiant. Po truputį visi nurimome; akis, nors negreitai, vėl pradėjo merktis. Ir žydas užmigęs pradėjo knarkti ir nesijuzdamas tiesti senas savo kojas ir badyti kaimynui pašonėn.

„Ne, čė sėdėt nebgalima“, sušuko tas į savo kaimyną, kurs matyt buvo jo draugas. Pradėjo jau švisti. Trūkis vėl sustojo ant kokių penkių minutų ir žydo kaimynas išsmuko oran; po valandėlei sugrižta ir sako savo draugui: „eiva, radau vietą“, ir pasiėmę ryšius ir žydo pusėn pasigrižę pasakę „verfluchte“ (prakeiktas), išėjo. Nebatmenu, kuomet manęs sėdžiantis vokietyš pražuvo; tik tiek, — kad išėjus anuodviem, palikau aš vienas su žydu. O šis, matydamas, kad daug tuščios vietos, kelėsi nuo savo guolio ir vilkdamas kojas nučiauzė kitan kupė ir vėl tuojaus sugrižo ir atsigulė.

Šit veizu, gangreit paskui jį lenda ir ana žydelka, nešdamosi rankose kokiuo du ryšiu, tris krepšius ir tai padėjus ant suolų ir lentymų, grįžo atgal ir vėl kitų daiktų glėbį atsinešė ir pradėjo tuos aplink mane dėlioti ant tuščios vietos; nebesikeždamas persėdau ant antrojo

suolo prie žydo kojų. Žydelkai to tik ir reikėjo. Apkrovus visą tuščią vietą daiktais nuėjo vėl kitan kupé ir dabar jau su savimi atsivedė kitą žydelką; su džiaugsmo veizėdamos į savo darbą linksmi rezgėjo savo žydišku žargonu ir susėdo abidvi šonais prieš mane. Atvadintoji buvo prastai apsirėdžiusi, riebi ištisusi žydelka. Sukandęs dantį nusigrįžiau į langą ir žiurėjau į apsėtus javais lygumus; buvo tai liepos rytas. Sėdėdamas gale žydo kojų, savo tarbą pasidėjau nuo jo pusės; žydui matyt pasinorėjo dar labiaus ištiesti savo nebjaunas kojas ir įspyrė jas mano tarbon. Tą matydama, pirmoji žydelka paėmus traukia mano tarbą truputį priekin, kad jos tėvas galėtų ilgiaus pratiesti kojas dar ir už tarbos iki mano šonui. „Jau gana“, pasakiau, kaip anie vokiečiai: „daugiaus kęsti neb galiu. Tik trūksta, kad tie parkos iškraustytu mano tarbą ir kišenes.“ Sulaukęs stancijos, kur trūkis sustojo, čiupau savo daiktus ir striugalvas iššokau iš to kupé, nei nepajieškojęs sau vietos, kaip anie vokiečiai: verčiau, sakau, kur stovėsiu stačias, bile tik su žydais daugiaus nebebūti.

Nebeatmenu, ant kokios stancijos tas atsitiko; tik žinau, kad Potsdame sėdėjau jau su patogiais vokiečiais ir vokietkomis, kurie ir užliesti saugojos savo kaimyno.

Ir visą likusį kelią iki Berlinui neišėjo man iš galvos tie „Polnische Juden“, kurie užgulę mūsų brangią nelaimingų tėvynę, slogina. Datyriau dabar pats ant savęs, kad kur žydas koją įkėlė, iš ten pačiam gaspadoriui reikia išeiti.

Teip minėdamas Lietuvos vargus, kuriuos kenčia nuo žydu, atsiminiau du atsitikimu iš savo gyvenimo.

Pasistebėtinas daiktas. Du kartu mano — teisybė dar neilgam' — gyvenime buvau gundintas ant blogo darbo ir abu kartu — žydo.

Buvau gal dvylikos, ar trylikos metų. Baigė rūgius pjauti. Buvo ir kaimynų ir gyvenimų susirinkusių padėti: buvo falka. Tokiam atsitikime reikėjo arielkos. Nors mano tėvas jos nei lašo neima burnon, man regis, dar nuo vyskupo Valančiaus blaivystės užsižadėjęs, negerti

arielkos, vienok laikėsi tos peiktinos mados, didesniai svečių būriui esant, vaišinti juos arielka. Teip buvo ir prie šių nuobaigų. Pabalnojo man arkli, įdavė trigorčinę bačkelę, pinigų kiek reikia ir liepe joti P—in atnešti arielkos. Nujojau. Ant galo miestelio nelabai toli bažnyčios stovi didelė balta mūro dvaro karčiama, kur senas Jonkelis gyveno. Įeinu ir prašau, ko siūstas buvau. Sutikus mane Jonkelienė klausia: „kokios arielkos, ar prastos, ar darytos?“ Sakau: „darytos“. Valandėlę palaukus, išneša man ta pati Jonkelienė jau pilną mano bačkelę ir arielkos čerkelę. „Nu, vaike, išgersk“, sako ji man. „Ne“, sakau: „ne gersiu“. — „Nu, pamėgink, ar gardi?“ — „Ne, negersiu“, antrą kartą sakau, bet mislije lyg svyruoti pradėjau: ar čė gerti, ar čė negerti. „Nu, mokėt nereiks, gerk“. Ir duoda ji man čerkelę. „Tai kas, nenoriu“, atsakiau; pasiėmiau bačkelę, apsigrižau ir išėjau.

Kitą kartą teip buvo. Buvau jau šešiolikos metų. Su reikalais nuvažiavau į Šiaulius ir apsistojau viešbutyje ant Didžiosios ulyčios. Buvau pats vienas. Vakare atėjo pas mane gal metais vyresnis draugas ir draugparapijonis Č. Mudviem bešnekučiuojant, įlenda numaran neprašytas to viešbučio faktorius, žydas (to viešbučio savininkas teip gi žydas) nedidžio ūgio ir nemalonaus veido. „Dobry wieczór, panycze“. — „Dobry wieczór“, sakova. „Nu, panycze“, pradeda jis į mumus: „patįs vieni esate, vieniems ilgu, reikia pasilinksminti.“ Mudu žiūriva į jį ir tyliva, nesu-prazdami, ko jis nuo mudviem nori. „Nu, jauni esate“, toliaus kažkaip šypsodamas sako: „nuobodų vieniems“... aš atvesiu“... Bet nebaigė sakyti, nes mano draugas, supratęs, kas čė yra, stačiai atkirto: „nereikia“. Ir gundintojas, kaip šuo vodegą nuleidęs, nudyrino pro duris į koritorijų.

Kas apsakys visą ubagystę ir tvirkinimą, kuri nuo žydu ant mūsų plūsta? O seniai jau reikėtų mums šiuo klausimu užsiimti. Ir vysk. Valančius pasakė: „Kručiauti išmokė Žemaičius žydai, kaipogi nėra maž nei vienos vagystos, prie kurios barzdočiai nepriderėtų“. „Žem. Vysk.“ II, 261.

Žali Rūta.

Prasčiokas ir Mirtis.

La Fontaine'o sakmė.

Senatvės ir žabų prispaustas sunkybe,
 Prasčiokas į gričią stenėdamas ėjo.
 Nuvargęs, ant galo, su karčia rustybe
 Teip, metęs naštelę, rūgoti pradėjo.
 — Kada užmokėta būs man už nedalį?
 Kuomet siysi Mirtį tu man, Visagali?
 Tiek laiko kamuojuos ant svieto, —
 Ką gero matau aš? Man kieta ir kieta...
 Tai duonos netenka... Vis rūpesčiai griaužia;
 Neįgali prietelka... Skolos tos gniaužia...
 Ledai arba gaisras, kitoki nelaimė...
 Mokesčiai, palūkos, — pamislyti baimė! —
 Pravirko net senis; ir susigriaudinęs,
 Sau laukia tik Mirties — vilties paskutinės.
 Pribuvo su dalge. — Ko nori žmoguti? —
 Seniukas sudrebo. — Ot... nieko... biškutį,
 Padėjęs glebelį, pasilsiu, kaip senas...
 Padėsi gal? Skubinuos... pečius kurenas...

Kiekvienas, kurs giltinei kaišioja sprandą,
 Nutirpsta, išvydęs, juog dalgę galanda.

Margalis.

Iš Vyskupo M. Valančiaus „Kronikos“.

1. 1858 metai. Per šiuos metus mūsų kraštą valdė mylimas Ciesorius Aleksandra II. Kariškas gubernatorius buvo doras Vlodiumeras Nazimovas, jeneral-poručninkas. Kauno gubernatorius buvo jenerolas Chominskis. Žemaičių Vyskupas-Motiejus Valančiauskis; oficijolas ir pralotas — kun. Juozapas Giniotis; oficijolas ir pralotas kun. Pranciškus Krzyžanauskis; asesorius konsistorijoje ir pralotas — kun. Jurgis Bitautas; antras asesorius ir kanauninkas — kun. Ignacas Kulvinskis. Klioštorių vizi-tatorius ir pralotas — kunigaikštis Marcijonas Gedraitis, Rektorius Seminarijos ir konauninkas — kun. Aloizas

Sukevičius. Archipresbyteris ir Varnių klebonas — kun. Hryncevičius.

Šie metai buvo labai sausi ir karšti; po lytų balandžio mėnesyje pirmasis lytus buvo per š. Onos iškilmę. Visa vasara buvo karšta, visas vasarojus pražuvo; tiktai rūgiai užderėjo. Vandens teip trūko, juog iš kurių-ne-kurių vietų už mylios siuntė. Visi mažieji upeliai, pelkės nuo amžių ir tvenkiniai — išdžiūvo. Pagaliaus ir Baltiškosios jūros ant keliolikos sieksnių visuose pakraščiuose nudžiūvo. Buvo tai sveiki metai; né cholera nešėliojos; mirė tik seni; tik pavasarį blusinės nemaž vaikų išmaugė. Nežiūrint į neužauglį, duona buvo pigi; tiktai šienas tepasikėlė į didelę prekę, nes dar prieš Kalėdas svaras šieno daugiau kaštavo, neg svaras duonos. Vaisių buvo didi daugybė. Žiema staigiai prasidėjo 28 spalio m., t. y. dienoje šs. Apaštalo Symono ir Judos, ir išbuvo be pertrūkio lyg pat galui šių metų.

2. **Kometa.** 1857 metuose visa Europa laukė kažkokios didžios kometos, kuri turėjo susidaužti su mūsų žeme ir sudaužyti ją. Tečiaus praėjo metai, o nėkokia kometa nepasirodė. Tuogi tarpu netikėtai šiuose 1858 m. nuo pusės rugpjūčio lyg pusei spalio mėn. kas rytas ir vakaras pradėjo rodytis didi kometa, vadinama: de Donati. Laikraščiai teip ją aprašė: „Donato kometa turi labai šviesų vidurį (brindulą), turintį 1000 mylių aplink. Apsiausta labai perregemu debesėliu, kurs išsitiesia uodegos ar šluotos paveikslan, truputį nukrypusin, ant 30 gradusių dangaus. Kometa labai sparčiai artinas prie saulės, uodegą gi savo turi vis priešingoje pusėje. Nuo žemės atsti už 45 vokiškų mylių; daug yra ant jos kelio žvaigždžių“. Tatai ir šita kometa aplinkė, žemes nesudaužiusi, nes vienas gaspadorius, Dievas, rodo kelią kiekvienam dangiškam kūnui. Žmonės nebijojo tos kometos; kiek vienas vienok veizdėjos su pasistebėjimu: baisiai ilga jos uodega baugino žiūrinčius.

3. Vyskupas Fijalkauskis.

Šidlavos infulotas, Kolegijos sąnaris, kun. Antanas Fijalkauskis valdžios buvo perstastytas į sufraganus

Kaminčiaus vyskupijos. Fijalkauskis buvo truputį puikus; bet to nemėgė jo Metropolita Vaclovas Žilinskis ir, gavęs gerą progą, nurašė į Rymą nepagirtiną apie Fijalkauskį pranešimą, kaip va: juog kandidatas kyla iš unitų, juog priešingai Bažnyčios įstatymams pasirūpino apie irfulatystę irtt. Ir Rymas paleido garsą, juog scrutinium'ą minavojamojo kandidato pražūdė. Tuotarpu Rusijos pasiuntinis Ryme gavo žinoti apie Metropolitos intrygą ir pranešė valdžiai. Metropolita nuo Švies. Ciesoriaus ir ministro Lanskojo apturėjo didelį iškalbėjimą. Paskui atėjo ir šventimai kun. Fijalkauskio. Šviesiausis Ciesorius Aleksandra II išdavė sekantį paliepiamą: „Šanariui Rymo-K. Kolegijos, Infulotui Antanui Fijalkauskiui būti paliepiame Sufraganu Kaminčiaus vyskupijos. Duota 1858 m. liepos 27 dieną.“ Paskui laikraštyje, vadinamame „Tygodnik“, taip parašyta: „12 d. spalio m. Petropilėje š. Kotrinos bažnyčioje buvo iššvestas į vyskopus. Tanejos Krainoje Damiettos Areivyskupijos Afrikoje J. M. kun. A. Fijalkauskis, Šidlavos Infulotas, kitą syk Rektorius Dvasiškosios Akademijos Vilniuje, dabar paskirtas į Sufraganus Kaminčiaus Vyskupijos. Konsekratorius buvo J. M. kun. Areivyskupas Vaclovas Žilinskis, asistentai-vyskupai: Minsko J. M. Adomas Vaitkevičius ir Tiraspolio Sufraganas J. M. Vincentas Lipskys. Ta šventa apeiga sutraukė į bažnyčią daugybę žmonių. Pasibaigus, tik iššvestas vyskupas turėjo trumpą, bet pilną patepimo prokalbą į susirinkusius lotyniška kalba.“

4. Aleksandra II Vilniuje ir Kaune.

Vieną sykį kariškasis gubernatorius Vlodimieras Nazimovas, pagrižęs iš Petropilės, apsakė, juog Švies. Aleksandra II pradžioje rugsėjo patsai būs Vilniuje, ir užprašė ant to laiko visas augštesnes ypatas iš gubernijų: Vilniaus, Kauno ir Gardino. Buvo užkviestas ir Žemaičių Vyskupas Motiejus Valančiauskis. Tam laikui prisiartinant nuvažiavo į Vilnių ir apsisotojo pas kunigus Bernardinus. Be to buvo tuomet Vilniuje ir Metropolita Žilinskis, ir Tiraspolės Sufraganas Vincentas Lipskys. Švies. Ponui pribuvus į Minską, Gubernijų Maršalkos: Kauno — Dau-

girdas, Vilniaus — Domeika ir Gardino, kurio pravardės neatmenu, pavaziavo tenai Monarchos užprašytų į Vilnių. Teipogi nuvažiavo ir Nazimovas, bet kaip miesto gaspadorius veikia sugrižo pataisyti Vilniuje viską.

6 d. rugsėjo visas miestas judėjo. Apie 11 valandą ryto suskambino į viso miesto varpus, nes davė žinią, juog Ciesorius važiuoja. Katalikiškoja dvasiškija, turédama prieš save tris vyskopus, susirinko katedroje; pravoslaunoji — š. Dvasios cerkvėje. Atvažiavęs, tuoj nuvyko į savo rūmus pasistiprintų, nes per visą naktį buvo kelyje. Paskui nuvažiavo į š. Dvasios cerkvę, kur jį sutiko ruskas Metropolita Siemaška ir Kauno Sufraganas Platonas Malyšewskis, abudu kitą sykį unitai. Veikia Ciesorius sparčiai atvažiavo į katalikų katedrą, kur buvo visi katalikiškieji gyventojai. Čę Metropolita Žilinskis prakalbėjo rūsiskai į Ciesorių ir dovanujo abrozda švenčiausios Motinos Aštrios Bromos. Paskui dvasiškija įvedė Ciesorių į bažnyčią. Metropolita pagiedojo maldele už viešpataujantį ir peržegnojo jį. Tuoj išėjo visi trys vyskupiškai apsirėdę vyskupai, o paskui juos ir Monarcha. Rūsiska Metropolitos prokalba publikai nepatiko. Paskui Ciesorius kalbėjo į dvarponius daugiau apie žmonių laisvę. Vakaražadinėjos po visas ulyčias viename vežime su Nazimowu. Miestas, galima sakyti, visas ugnyje buvo. Tūkstančiai-tūkstančiai liampu apšvietė artimuosius kalnus, bažnyčių bokštus, pilę ant kalno, tris kryžius ir tt. Iš langų buvo iškabinti divonai. Teipogi tūkstančiai didesnių ir mažesnių karūnėlių plaveno kone kas peki žingsniai. Ciesorius aplankė visas įrėdnes. Naktį-gi iš 6 į 7 dieną buvo ant baliaus, dvarponių išduoto kunigaikščio Oginskio namuose ant Rudniko ulyčios. 7 d. po dievmeldystei buvo ant medžioklės, kurią pataisė Tiškevičiai ties staciją, vadinamą Kerzanka, kur trumpai užtrukęs, per Ukmergę nuvažiavo į Kauną. Kadangi Monarchos kelionė ir gi atsitiko naktį, todėl visos pačto stancijos, Ukmergės miestas ir Kaunas buvo gausiai iliuminuoti.

8 d. Švies. Ponas aplankė Kaune visų pirmu pravoslauną cerkvę; paskui su savo svita pėsčias atėjo į

Augustijonų bažnyčia, kur ji sutiko Žemaičių Vyskupas Valančiauskis ir įvedė į bažnyčia. Atgiedojus maldelę, Ciesorius klausė vyskupo, kas ir kuomet mūrijo šitą milžinišką bažnyčia, Vyskupas atsakė, juog fundatorius jos tai Didysis Kunigaikštis Vytautas 14 amžiuje. Išeidamas iš bažnyčios, dėkavojo vyskupui. Vakarą vyskupas su pirmosiomis ypatomis buvo pakviestas ant pietų pas Ciesorių. Prieš pietus Ciesorius davė atskirą Vyskupui audijenciją. Pas stalą vyskupas sėdėjo po dešinės Monarchos, ant antrosios vietos. 9 d. Monarcha pasakė, juog malonaus priėmimo neužmirš, ir išvažiavo į Varšuvą. Dvarponiai ir gi tuoj apleidė Kauną.

5. Pradžia „Blaivybės.“

Dar 1856 m. lenkiškoji dvasiškija Lenkų Karalystėje įvedė Blaivybės Broliją. Žemaičiai, ant Nemuno gyvenantys, per susiediškus santikius gavo žinoti apie tai ir be jokio paraginimo visiškai paliovė gėrę arielką. Tai pasergėjęs, uolus Jurbarko klebonas, Kervelis, iš ambonos stojo prieš girtuoklystę ir palinkė parapijiečius visiškai išsižadėti arielkos. Visi V. Dievui prižadėjo daugiaus nebegerti; klebonas-gi nuėjo pas altorių, atgiedojo Te Deum ir apšlakstė žmones švėstu vandeniu. Tai atsitiko 1858 m. dienoje I dangų Emimo švenčiausios Panos. Ant atlaidų buvo Gaurės klebonas, kun. Janutavičius, ir Skersnemunės klebonas, Baracevičius; tuos kun. Kervelis prilenkė išsižadėti arielkos ir paėmė žodį, juog apskelbs blaivybę savo parapijose. Ir tikrai, jie sugrižę namo, pašaukė žmones prie blaivybės. Blaivybė todėl buvo suveržta trijose parapijose ir tai ne bešimčių. Štai Vyskupas Valančiauskis, grįždamas iš Kauno, Monarchai išvažiavus, užvažiavo į Skersnemunę ir Jurbarką ir, radęs susirinkusius žmones, padėkavojo jiems už blaivybę, prokalboje garbino tą pasieligimą, prašė Dievą ištvermės ir išreiškė savo geidavimą, idant ir susiedijos parapijos sektų Jurbarko pavyzdžiu. Eržvilko klebonui, kun. Racevičiui, liepė apskelbti blaivybę; Tauragėje gi patsai apskelbė. Išgirdę apie tai, ir kitų bažnyčių klebonai paeiliu pradėjo vesti pas save blaivybę; o jei buvo kurs atšalęs, Vyskupas

paragino. Teip, juog per spalių mėnesį per visus Žemaičius niekas jau neberagavo arielkos. Dėl paveiklo vyskupas apskrita gromata užgynė gerti dvasiškijai. Ir geriaus suprantantįs dvarponiai, svečius priimdami, nebevartojo arielkos ir džiaugės žmonių blaivybe.

Po Lietuvą vienok tas Dievo balsas ne teip sparčiai ėjo. Kada gi Vyskupas parašė į kiekvieną kleboną ypatingai ir tie blaivybę apskelbė, tad žmonės paklausė. Teip lyg pradžiai 1859 m, visoje Žemaičių Vyskupijoje buvo įvesta blaivybė.

1858 m. rugsėjo 28 dieną katedroje apskelbė blaivybę J. M. kun. Juozapas Davidavičius, vyskupo kapelionas ir sekretorius; po jo tą pačią dieną skelbė patsai vyskupas. Parapijos bažnyčioje Varniuose apskelbė J. M. kun. Balandis, vietinis kamendorius.

Nė kokia naujiena, nors būtų išganingiausi, neesti priimta be pasipriešinimo; blaivybės priešų labai daug pasirodė. Visųpirmu, ponas Naryškinas, kurs turėjo „otkupa“, t. y. turėjo nuo valdžios atpirkęs išimtingą tiesą šinkavojimo; paskui visi žydai, kurie kartu su Naryškiniu arielką pardavinėjo; toliaus činauninkai, kurie nuo „odkupo“ ėmė metinę algą, idant būtų prilankūs; be to policija, kuri blaivybėje regėjo kritimą jų intereso, nes blaivūs žmonės vaidų ir kitokių kvailysčių nekels; kurie-ne kurie dvarponiai, turintį pravarus ir didi išteklių arielkos. Netrūko ir tokių, kurie veltui davinėjo žmonėms arielką, kad tik nesiturėtų blaivybės. Teip, generolienė Kaizerienė, savininkė Gelgudiškių pilės ant Nemuno, davinėjo veltui po gorčių kiekvienai „grįčiai“; Kanstantinas Volmeris, Leonardpolio valdytojas, savo pavaldinius kasdieną arielka vaišino, ko lygšiol nėkadods nedarė; Telšių pavieto maršalka, p. Pilsuckis, teipo gi, be to nuolat kreitėjo ant dvasiškųjų, kad jį pražūdė; Burzynskis, Skaudvylės valdytojas; Bučynskis, b. Raseinių maršalka, ir tt. Tečiaus nesulyginamai didesnė dalis išmintingesniųjų dvarponių abiem rankiom griebės blaivybės; kaip va: kunigaikštis Oginskis, Retavo tėvynainis; kunigaikštis Wasilčikow'as, Tauragės savininkas, grasas Čapskis, Beržonų savininkas, ir jojo broliu ir tt. Iš šėip jau žmonių tik įpratusiejie tesilgėjo

arielkos ir paslapčiomis gėrė; moteriškės gi priešingai — visos džiaugės blaivybe ir stebėjos, dėlko gi seniaus kunigai blaivybės nebuvo įvedę.

6. **Senis Skirmuntas.** 1858 m. 2. d. Šarpaičiuose numirė Bartlamiejus Skirmuntas, kurs, sako, turėjęs 103 metus. Buvo jis paprastas sodietis, darbštus, akuratas, doras. Gimė ir mirė ant to paties kalniuko prie pelkės; pypkės nerūkė; atsitikus, galėjo ir išgerti; lyg giliai senatvei mėgė vakarais išgerti pončo stiklą. Per paskutiniuosius trejus metus nebeapleidė patalo ir nebematė. Bet girdėti gerai girdėjo lyg pat mirimui. Palaidotas ant Varnių parapijos kapų; paliko sūnų ir dvi dukteri.

7. **Baudžiava.** Kad visoje Europoje prasčiokai seniai jau buvo išliuosuoti, Rusijoje ir prie jos prijuntuose kraštuose žydėjo nelaisvė pilnoje to žodžio prasmėje. Paprastas žmogus arba „chlopas“, negalėjo apleisti savo triobą ir kitur persikelti; negalėjo pačią vesti be sutikimo dvarponio; visados prigulėjo nuo vienvaldystės tojo. Jei dvarponis buvo geras, tai ir žmonėms gerai buvo; jeigut gi buvo jis tyronas „chlopas“ buvo nelaimingiausias. Tai matydamas, Ciesorius Mikalojus norėjo susiaurinti dvarponių sauvalę; todėl paliepė sutaisyti inventorius dvarų ir nuspręsti, kiek dienų žmonės turi lažą eiti. Tą darbą nūdirbo patįs dvarponiai; kaip norėjo, taip nusprendė, o paskui ir to nepildė. Todėl lažininkai pasiliko po senovei. Ciesorius gėidė, kad dvarponiai darytų su mažikais kontraktus, kurių paskui prisilaikytų; bet iš mūsų ponų niekas to gėidimo neišpildė. 1857 m. obyvateliai Kauno gubernijos, surinkti ant seimo į Kauną, nusiuntė Švies. Aleksandrui II apreiškimą, juog jiems patiktų pavaldiniems žmonėms duoti laisvę; Monarcha priėmė tai su džiaugsmu, reskriptu jiems padėkavojo ir Paliepimu nuo 5. d. gruodžio patarė užsiimti surėdymu santikių tarp ponų ir mažikų. Kadangi Kauno gubernija pirmoji padarė pradžia, todėl Ciesorius paliepimu nuo 1857 m. 20 d. gruodžio, įsakė kariškamjam gubernatoriui Nazimovui sutverti komitetus, kurie nuspręstų apie tuos santikius.

8. Fijalkauskis — Kapitulos Vikarijus.

Pralotui Bučinskiui gale šių metų mirus, Kaminčiaus kapitala į kapitulos vikarijus išsirinko naujai išvestą sufraganą Fijalkauskį J. M. Ministrui Lanskoj'ui perstant, Švies. Aleksandra II paskyrė minavojamąjį vyskupą Fijalkauskį rėdytoju Kaminčiaus vyskupijos su pilna vyskupų alga. Apie tai Kolegija paliepimu nuo 22 d. gruodžio 1858 m. № 3097 davė šiai dijecezališkai valdžiai žinią. Paskui vyskupas Fijalkauskis apleidė sostapilę ir išvažiavo į Kaminčių.

1. J. Dabševičius — Šidlavos Infulotas.

1859 metai. Vyskupui Fijalkauskiui (Veiz. № 3) likos rėdytoju Kaminčiaus vyskupijos, liko neužimta Šidlavos infulystė. Ant tos vietos Žemaičių Vyskupas perstatė J. M. Ministrui Lanskoj'ui Žemaičių Katedros konauninką Kolegijos Asesorių Indriejų Dabševičių. Ministras perstatė tą dalyką Švies. Aleksandrai II; šis gi 1858 m. gruodžio 19 d. maloningiausiai paskyrė kun. Dabševičių Šidlavos infulctu. Apie tai Kolegija davė Žemaičių vyskupui žinią paliepimu nuo 9 d. sausio 1859 m. № 70.

2. Nauji vyskupai.

Švies. Aleksandra II paliepimu nuo 2 d. sausio m. parėdė: Stanislovą Krassinskį iš kunigų Pijorų — Vilniaus Vyskupu; J. M. Staniauskiui iš Dominikonų Petropilės kličistoriaus — Mogiljavo sufraganu ir J. M. Aleksandrą Beresnevičių iš svietiškujų kunigų — Žemaičių sufraganu.

1 d. vasario m., nedėlią, parapijos bažnyčioje kunigų Dominikonų Petropilėje tapo atlikta iškilmingai konsekracija R.-Kat. vyskupo. Jau treči metai baigias, kaip Vilniaus Bažnyčia, perkėlus vyskupą Vaclovą Žilinskį į arcyvyskopus, pritrūko vyskupų. Per jos rūpestį tapo išrinktas ir į Vyskopus perstatytas konauninkas Dr. Teol. Stanislovas Krassinskis. Atlikus visa pas Šventąjį sostą, ir Ciesoriaus dvarą, Krassinskis tapo paskirtas Vilniaus Vyskupu ir, kaip jau sakiau, Petropilėje išvestas. Konsekvatorius buvo Arcivyskupas Žilinskis, asistentai:

Vincetas Lipskys, Janopolitanijos vyskupas, ir Antanas Fijalkauskis, Tenejos Vyskupas, Kaminčiaus Sufr.

3. Jų išventimas.

Petropilės Klištoriaus Domininkonas, J. M. kunigas Maksimilijonas Staniauskis, Pijaus IX ant paslaptinės konsistorijos 27 d. rugsėjo 1858 m. į Plateanijos vyskupus in p. i. paskirtas, 10 d. vasario m. 1859 m. Petropilėje tapo į Vyskupus išvėstas. Konsekratorius buvo Arci-vyskupas Vaclovas Žilinskis, asistentai — Vilniaus vyskupas Krassinskis, Tirapolės Sufraganas Vincetas Lipskys ir Kaminčiaus Sufraganas Antanas Fijalkauskis.

Vasario 15 d. tugi metų išvėstas tapo į Maksiminia-polės Vyskupus, Žemaičių Sufraganas J. M. kun. Aleksandra Beresnevičius. Konsekratoriai buvo tie patįs.

P. S. Ant to baigias Žemaičių Vyskupo Motiejaus III Valančiaus „Kronika“, arba „Rozmaite wiadomości“, surašyta dviejuose sansiuvuose iš ištisų lakštų. **Antrame** sansiue tilpo vos tiek, šiame № paduodame. Iš **pirmojo** sansiuvo perspaudzinyje visa, kas tik užkliudė Žemaičių Vyskupiją arba šepjau jau kokius pašalinius dalykus; palikome tik dalykus visuotinės Katalikų Bažnyčios Rusijoje, kuriuos žadame surinkti į atskirą buntelį.

Tolesnis trūkis „Kronikos“, t. y. žymesniejie nusidavimai Žemaičių Vyskupijoje per maišto metus ir paskui aprašyti **trečiame** sansiue, kurs turi skirtingą antrašą: „Pamiętnik Domowy“, in 4°. Jį ištisą jau perspaudzinyje „Tėvynės Sarge“ ir „Žinyčioje.“

Gret su tais sansiuvais stovi **ketvirtasis** sansiuvas in 4° su antrašu „Dziennik Czynności Pasterskich“, be pertrūkio vestas nuo pat įsišventimo į Vyskupus ir lyg pat mirtinajai ligai 1874 m. Minėtinasis ištraukas paduosime toliaus. Daugiaus rankraščių to darštaus mūsų rašėjo nenumanome.

Mokytas rašėjas apie būdą perspaudzinyje senoviškosios rašliavos ir spauzdinių (Veizd. „Žinyčia“ № 4 ir 5) nepripažįsta vertybės šiai mūsų garsinimai „Kronikai“

ir apsirinka. Vyskupo Valančiaus užrašai žymus tik paduotaisiais faktais tikrumu istoriško šaltinio apie jo paties vyskupavimą; o tuos dalykus persakyti stengiaus kotikriausiai. Daugumą jie užganėdins, o mokyti skrupuliat, kurių jug nedaug tėra, lengviai atras patį originalą.

Redaktorius.

Paraginimas prie blaivybės.

Klebonam Skapiškio ir Kamaju. (Tarmiškai rašyta.)

Jau treji metai sukaka, kai mylista Dieva Augščiausiaja stebūklingai nūgrėsė žmonėles mūsų nuo girtuoklystės. Džiaugėsi tuo dūšia mana ir dėkavaja Dievui ažu teip didžiu Jo maloni, nes gi tikėjas, kad ant baisaus sūda paskučiausiaja aveles mana blaives dangun nuvesiu. Ale linksmybė mana jau šindei sumiša, širdis mana baisiai susopa ir krauju aptvina, nes gi dagirdau, kad Skapiškia parapijos Katalikai nebeklausa mana balsa ir iš nauja lenda žabangos šėtona. Dasižinojau, kad ti svietelis, sulaužis prižadėjimu, Dievui padarytu, vėl jemė gerte arielku ir po senobei pagalves pragarui mokėte. Unt veselju, unt krikštynu, unt bankietu, unt pasakynu tas parapijas katalikai mirksta, arielkoj inrūgė ir dūšias savo, brangiausiu krauju Išganytaja atpirktas, smegdindami pragaran, piktina aplinkines parapijas savo blogu paveikslu. Ašaras akysi mana stojos, girdžiant tokiu par jum atamainu ir atžulumu. Ar senei, lunkydamas jum, gyriau ir dėkavojau ažu jūsu storoni aplink namus Dieva; pats mačiau, kiek tai jūs procės ir kašta padėjot unt parėdko Bažnyčias; mislijau, kad kartu ir dūšes sava lygei parėdyste cnatu ir meilų Dieva, — ale dabar išvydau, jogei viltis mana neišsipildė: girdžiu, jogei jungas girtuoklystės teip jum pamėgo, kad, išsižadėji tarnavima Dievui, išnauja prijemet slūžbu šėtona. O, vaikai mana! Kas tai su jumais dedas? Ar gi jūs norit, kad aš, Piemuno jūsu, išvydis toki jūsu užkietėjimu, viškai jūsu išsižadėče ir iš skaitliaus sava

aveliu išmesče? Ar norit, kad lunkydamas savo avinyčiu, jūsu neaplunkyče arba atvažiavis Skapiškin, atradis jum arielku aptviniusius, maci nuo Dieva sau duotu, jum koroče? Oi, nelaukit, vaikai, kad pakelče runku mana unt jusu! Nelaiminimas sena jusu Piemenia gali jum sunkei datirti ir rūstybi Viešpaties Dieva ant jūsu užtraukti. Dėltagi šitu mana balsu šindei užgirdi, neažkietinkit širdžiu sava; ale visi, umai sustari, prižadėkit arielkas nei burnon nei šlaka,* Tėvai ir gaspadarei, visupirmu užsirašykit knygon blaivystės ir dabokit, kad paskui jusu vaikai ir šeimyna užsirašytu. Vienas antram inkalbinėkit karčemon nei kojas nekelti, nes-gi ti yra versmė visokiu papiktinimu. Neklausykit tu, kurie jum sakys, jogei po vienu čerkely gerte tai da valnia, tai nėra nieka bloga. Aš, Vyskupas ir Piemuo jusu, sakau, jogei anei viena laša nevalnia ir manis klausykit. O tuokart ašenai, dagirdis paprovu jusu prašysiu Dievu, kad jum tami pastanavijimi pastiprintu, kad duotu maloni išturėjima blaivystėj iki galui; o jūs sava paveikslu išnaikinste papiktinimus, kuriuos dabar padarėt; nuliūdusiu širdi mano vėlei linksmybi pripildyste. Ašarotas akys mana pažvelgs meilingai unt jūsu, ir laiminsiu Dievu, kad jum unt kelia išganyma pagrūžina!

† *Motiejus, Vyskupas.*

Kareivis.

Pralėjusi kraują, galinga krūtinė
 Kur laukia Arkaniolo trubos skardžios?
 Perdėtiniai žymę nus'pelno auksinę, —
 Jo, vargšo, kas narsų nors vardą žinios?
 Ant kapo draugų jo — lelijos ir mirtos
 Gal amžių ir antrą praeiviui kvėpės,
 Tėvynei jų garbę apskelbti paskirtos, —
 Tam vargšui kas kapą žolynais apšės?

* Pralėista reikia įdėti: Neišeidami iš Bažnyčias, pulkit unt veida prieš Dieva altoriu ir visu širdžiu prašydami lockos Dvasias šv.

Nekartą tą kapą pilvotas didžiūnas,
 Papuoštas medaliais ir kryžiais, užmins;
 Kad ilsis čionai jam lygus galiūnas
 Ir žymių tų vertas, kada ar atmins?

Tik močios-senutės akis ašarota
 Jo veidą per sapną daug laiko matys,
 Ir liūdna baltveidė, dar meile viliota,
 Tą kaupą, kurs mylimą slėgia, lankys;
 Lies ašaras akis, nuo skausmo aptemę;
 Krūtinė jauna, kaip gegutė kukuos.
 O ašaras griaudžias pajutusi, žemė,
 Suskrudusi, žiedą našlaitės išduos.

Margalis.

Našlaičio mokytojai.

Pasaka

pagal *J. I. Kraušauskį.*

Kartą ėjo mažas vaikelis keliu, pats nežinodamas, kur eina. Nabagėlis, vargužėlis buvo našlaitis. Neturėjo nieko, kurs jam tiesąjį vieškelį į artimiausį miestelį parodytų. Turėjo-gi eiti, nes darbo ir pastogės buvo reikalingas. Pastaroji jo globėja, mylimiausioji motina pirm kelių dienų mirė. Liko palaidota sodžiaus kapuose, kur elgetaudama buvo užėjusi. Laidojo ją žmonės iš malonės; už tat tik keletą bobelių, kaip ji, nelamingųjų lydėjo jos kūną į kapą.

Vaikelis ėjo paskui savo gimdytojos grabo, iki giliai iškastajai duobei. Vyrai, įleidę jo motynėlę į duobę, skubriai užpylė pilkąja žemele Sukalbėję pažnibždomis poterius, visi išsisklaidė, palikdami vaikelį vieną. Jis, atsisėdęs ant kapo, graudžiai verkė, iki vėlų išvakarių. Nakčiai užėjus, vaikas pabūgo; tad, atsikėlęs, ėmė bėgti tekinas į kaimą, balsiai verkdamas. Ir čę visur rado duris užkleistas. Kur jam dėtis? . . . . . Prisiglaudė prie sienos . . . . . pavargęs ir alkanas, greitai užmigo.

Ant rytojaus anksti atsibudo dar labiau išalkęs; kaip sako, grobas į grobą lindo. Mano: įeisiu į šitą triobą, paprašysiu ir gausiu duonos kampelį. Teip ir padarė. Nelaimingai įėjęs atitiko susiraukusiąją, piktoją šeimyninę, kuri nuo syk' suriko bairiu balsu: „ko nori?“ Išsigandęs, vaikelis neišdriso jau prašyti, ėmė verkti. Ašaromis nesugraudinta boba pavarė jį. Neteko jau jam drąsos kitas duris klabenti; atsisėdo patvoryje ir pradėjo raudoti.

Senis kerdžius, su ilguoju botagu varas bandą į ganyklą, užžvelgęs vaiką, pradėjo klausinėti, iš kur? ir kas? — Vaikas maž ką pasakyti mokėjo. Vienok senis dasiprotėjo, juog jis alkanas; tad ištraukęs iš tarbos, atidavė pusę savo duonos našlaičiui.

— Pasiimčiau aš tave! — sakė vaikui — man senam esant, sunku lakstyti paskui gyliojančios bandos; kartais būtų patogų turėti jaunesnes kojas; bet ir tavęs man gaila; visi tave niekin, ir geros dangovės neužsidirbsi. Pakentėjęs, eik kito darbo jįeškoti. Eik tuo keliu miesto linkon. Su ta duona nueisi į vietą; gal tenai darbą gausi, kad veltui duonos nevalgytumei... Dievas našlaičių neapleidžia... —

Galvijams pradėjus baubti ir gylioti gatvėje, kerdžius pakėlė botagą, sušuko ir nusivarė toliaus. Papratęs visų klausyti, našlaitis, juodą duoną kramtydamas, sliuko vieškeliu. Ant kapų užėjo, apsverkė, ir, motinos kapą pabučiavęs, kiūtino toliaus. Dar sykį kerdžius iš varyklos botagu parodė jam vieškelį. Teip tai atsitiko, kad mažas našlaitis pats vienas ėjo keliu, raudodamas...

Vieškelys pradėjo siaurintis ir išsišakojo į keletą kelių, kaip-gi ėę atitikti tikrąją... miesto nematyti. Saulė vis labiau kaitino, per veidą prakaitas dideliais lašais varvėjo. Pro šalį važiuoti važiavo, raiti jojo, pėsti ėjo; bet nieks neužklausė našlaičio, kur einas?... nabagėliui drąsos trūko pirmam juos prašnekinti. Jam einant per smiltyną kojukės grimzdo; pavargęs, pabūgo. Užtikęs akmenį, apušės paūksmėje, atsisėdo, nuleido galvelę ir maž ko nepravirko... Bet čerškąs žvirblis ar kielė, nežinojo, atkreipė vaiko atydą. Vikrus paukštėlis, greitai

šokinėdamas, skrajodamas, linksmai čerškėjo. Vaikelis ėmė smalsiai į jį žiūrėti. Žvirblis tai nusileizdavo ant kelio, tai maudėsi smiltyje, tai vandenį iš griovio gėrė, tai pagavęs šiaudžiuką ar plunksnelę nešinas, slėpėsi tarp lapų.

— Koks jis linksmas, koks laimingas!... — Išnykus iš po akių paukščiui, vaikui liūdna liko; parūpo jam paukščio papročiai ir gyvenimas... Pajieškojęs, greitai rado savo pažįstamąjį, tupintį tarp lapų ant šakelės. Taisydamas lizdelį, kojukėmis ir snapiuku darbavosi, mažalėlis. Vaikui tiko paukščio stropumas... dailus lizdelis greitai būs užbaigtas. Artinosi išlengvo... bet stebėtinas daiktas, paukštelis nenusigando jo... ramiai baigė pradėtąjį darbą.

Žmonės apart kerdžiaus mažką jam padėjo; užsimanė patarmės jieškoti pas to išmintingojo paukščio.

Nuėmęs pirm kepurėlę ir pasveikinęs meiliai, tarė:

— Gerasis pone, meldžiu, atleisk, jei nemoku Tamystos pagal jo didybę pavadinti; mažas esu, neišmanąs, mažai buvojęs...

— Nebijok, nebijok, esu paprastas žvirblis! — atsakė paukštis, pritūpdamas ant lizdo: —

— Ko reikalauji, žmogeli?

— Patarmės.

Žvirblis palingavo galvą.

— Kokios?

— Kur man dėtis? motina mirė, žmonės į mane nežiūri; neturiu, ko užklausti, kas man daryti?

— Ar tēmijais, ką aš veikiu? — klausė žvirblis.

— Biškį, ištolo.

— Aš-gi teipo-gi likau našlaitis — čerškėjo paukštelis — mano motiną vanagas sudraskė, man mažam dar esant... Ką daryti? — slėpiaus po tankumyno, maitindamosi muselėmis ir kirmelėliais, pakol plunksnas ir vėką įgijau. Kalbino mane vienas žvirblis, kad eičiau į miestą po pastogę, ten daugiau žmonių, daugiau maisto ant žemės pribarsto ir mūsų brolių daugiau... Bet mano laimė, juog atsiminęs motinos patarmes atsilikau miške.

— Aš-gi einu į miestą — tarė vaikas.

— Nelinkiu tau — čerškėjo pilkasis paukštelis.

— Kodėl? pats, sakei, juog ten išmisti lengviaus? —

— Tuojaus tau papasakosiu, ką man senas, apsvilintas žvirblis šnekėjo, parlėkęs iš miesto, ir kodėl aš ten neapsigyvenau. Teisybė, mieste išmisti lengviaus, bet ir pavojų daugiau. Nėra ramios vietos lizdui sukrauti; visur tykuoja ištvirkę vaikai; antra, žvirblis atpranta nuo darbo, valgi pigiai gaudamas.

— Kas tai yra darbas? — klausė vaikelis.

— Darbas, tai įstatymas, duotas mums visiems To, Kursai padarė ir žvirblį, ir žmogų.

— Dėlko man nieks to nesakė?

— Nes mažas esi...

— Meldžiamasis, pasakyk man, kas tai yra darbas? Žvirblis galvelę palingavo, snapiuku sparnelius pataisė, pats neišmanydamas, kaip vaikui išaiškinti.

— Keblu man tau aiškinti — tarė. — Visi pasaulyje darbuojas.... darbas tai gyvybė, mano tu mažuti. Kiekvienam pridera ką nors daryti, idant gyventų, idant ko norints išmoktų, ką nors pasiektų. Kas daugiau dirba, tas laimingesnis....

— Jau suprantu! — tarė vaikas. — Bet darbas ir vargina.

— Dykavimas dar labiaus vargina, — sakė žvirblis.

— Pagaliaus, kas man daryti? — klausė naišlaitis. —

— Aš jokio darbo nemoku?

— Juogei matei, ką aš dariau? — atliepė paukštis.

— Teip, stebėjau, žiūrėdamas, kaip nešiojai trupinėlius, šiaudžiukus.

— Jeigu ir tu ko nors pririnkęs nuneštumei žmonėms, gal kam prireiktų, gautumei duonos kąsnelį; duona toji būtų tikrai tavo, nes ją uždirbai.... neišmeldei....

Vaikas nusistebėjęs dingėjo, kad tas pilkasis paukštelis didelį išmintį turi. Teip manydamas, išgirdo šlamėjimą; žvirblis tuojaus pasislėpė, vaikas-gi pamatė netoli skrajojantį vanagą, kursai matyti ką tykojo. Akiesmirksnyje puolė ant žemės, plasnodamas sparnais.

Vaikais pašoko žiūrėti; nubaidęs vanagą, pamatė sukruvintą mažą paukštytį gulintį griovelyje.

Pagailo vaikui.

Teip stovėdamas ir žiūrėdamas, išgirdo šūvį: vanagas puolė ant žemės.

Vaikas, apsidairęs, pamatė atšaku stovintį žmogų; iš jo šaudyklės truputis dūmo dar rūko.

To žmogaus drabužiai buvo nuplyšę, veidas raukšlėtas. Šypsojos iš džiaugsmo vanagą užmušęs. Vaikas dingėjo, nuo jo tuos žodžius išgirdęs:

— Gerai tau, nežūdyk žvirblių!

Žingeidus vanago likimo, vaikas nubėgo į tą vietą, kur matė jį krentant. Ant griovio kranto gulėjo persautas paukštis, iš jo opos kraujas plūdo; bet vaikui prisiartinus, dar snapą pakėlė, tartum norėdamas gintis. Vaikas, bijodamas prisiartinti, atsigrįžo į medėją ir vėl persigando. Pečiukas vyras laikė nusitvėręs už apykaklės žmogų, nušovusį ir prievarta norėjo išveržti iš jo ginklą. Persigandęs ir išblyškęs vargšas stengėsi ištrukti. Teip juodu besitąsydamu sulindo į mišką iš vaiko akių.

Įvairūs atsitikimai visiškai apkvaršino našlaitį. Atsiremė į medį, atsikurtėtų. Ir vėl visur liko, tik vėjas augštai debesėlius gainiojo, medžio lapais šlamėjo ir vėsino žemę, kurią saulės spinduliai kaitino.

Maršindamas visus tuos atsitikimus, įsidėjo į galvelę žvirblio žodžius, kad dirbti būtinai reikia; paskui iš žmonių ir vanago priepuolio įsidėjo sau, kad daug piktų ir nedorų yra, nuo kurių reikia saugotis. Išsigandusiam ir kuo neverkiančiam vaikui stovint, žvirblis išsoko iš savo įlandos ir toliaus tęsė savo darbą, linksmi cerškėdamas.

— Ar tau nebaisu? — užklausė jo vaikas.

— Ką mačys bijoti? — atvertė nieko nebojąs žvirblis. —

— Savo darbą reikia toliaus varyti, vargo neminėti. Užtikus nelaimei, slėptis, kaip įmanant. Jug-gi ir mane kada nors, ar vanagas sules, ar žmogus nušaus, ar pelėda naktį miegantį užkapos. Bet kol to sulauksiu, linksmi sau giedu ir dirbu.

— Tai protas! — atsiduso vaikas, pavydėdamas žvirbliui. — Mažutis, bet išmintingas: reikia jo klausyti.

Toliaus eidamas, užžvelgė didesnę ir gražesnę paukštį, ant šakos betupintį ir plunksnas sau bepurenantį; ansai turėjo gražų kuodelį ant galvos.

Susipažinęs su vienu paukščiu, panorėjo ir tą pasveikinti, nors puikus paukštis jį veiką nežiūrėjo. Tada susiprato vaikas esant jį didžiu ponu, kurie tankiai esti puikus ir nepriplaikus. Vaikas atsistojo ties jo prisiziūrėtu. Vėjas paputė, nuo paukščio negardžiai pakvipo. Buvo tai luputis, kursai visados didžiuojas savo kuodeliu.

— Laba diena, poni — išdrįšęs, pratarė vaikas.

— Galėtumei mane gražiaus pavadinti, ne kaip ponu, — atvertė su piktumu pasiputęs luputis. — Tu mane, matau, laikai per kvailą šarką, arba per beprotį genį, kursai, per kiauras dienas medžius bekapodamas, snapą sau gadina. Ant tolesnio laiko, žinok, kad esu luputis ir mano seneliai proseneliai buvo visų gražiausieji lupučiai, kokius pasaulė regėjo . . . .

— Nežinojau, — tarė nedrąsiai vaikas. — Teikkis man atleisti, dauggalis luputi . . . .

— Jo mylista šviesiausias, — pataisė luputis.

— Jo mylista šviesiausias luputi! — aiškiai jau sakė našlaitis: — teikkis man parodyti kelią į miestelį; vaikščiodamas po krūmus paklydau, bijau-gi, kad manęs naktis neužtiktu vieną lauke . . . .

— Man keliai nerūpi! — sušuko luputis. — Kur užsigeidžiu lėkti, tenai man ir kelias; šnekėti-gi su tokiais elgetomis neužkenčiu; sudiev!

Pabaigęs, galvą perkreipė ir nulėkė.

Vaikas, papiktintas nedoru lupučio pasielgimu būtų jau toliaus žengęs, kad tą pacią valandėlę, pakėlęs galvą, būtų neužžvelgęs ant medžio raudosios voveries besėdžiančios su riešutu kojukėse. Iš kur ji riešutą gavo? manė sau vaikas. Juog nuo lazdynų neseniai dar pūpilės nubirėjusios. — Bijodamas voverį užrūstinti, norėdamas-gi būtinai iširti, iš kur ji riešutą gavo, nuėmęs kepurėlę, meiliai prakalbėjo.

— Jos mylista šviesiausi voverė!

Ana-gi, išgirdusi tuos žodžius, galvą pakėlė ir pradėjo juoktis.

— Kvailasis vaike, kodėl tu mane taip didini?

— Lupučio pamokintas, protą igijau, — atvertė našlaitis. — Anšai baisiai supyko man jį ponu pavadinus . . . . . nenorėjau ir tamistos užpykinti.

— Ko-gi nori?

— Paklydau, nežinau kaip eiti miestan. Bet pirm mano geriausioji, pasakyk man, iš kur riešutą gavai? Ant lazdynų dar neprinokę.

— Tai pernykščias, — atsakė voveris: — prisirinkau sau rudenį daug ir paslėpiau medžio uokse; dabar-gi po vieną turiu sau pietums. Jeigu visus tada būčiau suvalgiusi, nes labai gardus, šendieną reiktų badu stipti. Ir tu taip daryk; užsidirbęs vis po biškį rytojui lykyk.

— Geras pamokinimas! — manė sau vaikas. — Kiek tai galima nuo paukščių ir žvėrių išmokti, su jais gerai susipažinus. Ir balsiai prašė:

— Mano išmintingoji! ar nebūtumei maloni kelią i miestelį parodyti?

— Negaliu — atsakė voveris. — Mane tenai žmonės sugautų ir į kletką įsodinę lieptų amžinai sukti, nuobodų tekinį. Auksoriams ir teplioriams mano uodega reikalinga; jie vėl tykoja manęs . . . . . Beje, matau netoli šarką, ana papratusi visur lankyti, šneki, ir su noru kiekvienam patarnauja. Ji tau kelią parodys; gal ir nuves, jei ją meiliai paprašysi.

Ištiesų, ant artimosios šakos tupėjo šarka, išrėkdama juokingas eilutes, kuriose apjuokdavo varną ir senąjį juodvarnį . . . . . Neišsigandusi vaiko, toliaus varė savo eiles, kvatodamos nuo širdies.

— Maloningoji — pradėjo vaikas.

— Gana, gana, jau man nieko nesakyk: — pertraukė jam šarka: — viską žinau, girdėjau, ką su žvirbliu šnekėjai, mačiau vanago nelaimę ir žinau galiaus vieną žodį voveries tau pasakytą . . . . . Miestas netoli, už mano uodegos . . . . . tiesus iš čę takas. Beje, ir aš ten turiu savo reikalus, tai tave nuvesiu. Bet ką tu ten veiksi?

— Žvirblis man sakė, ką norints dirbti reikią . . . . .

— Žvirblis, nors mažas, bet nekvailas, — suriko baltasparnė šarka. — Bet ką veiksi?

Po vaiko kojų daug baltojo sausojo smilčio gulėjo. Atsiminė vaikas, kad jis mieste reikalingas . . . . . Prisipylė maišiuką, kurs jam dar motinos liko. Šarka žiūrėjo ir gyrė.

Vaikui maišiuką pripylus, šarka pradėjo pirma skristi tarp beržų ir apušų, laik's nuo laiko ant šakų pritūpdama ir be paliovos čerškėdama.

Pasirodžius miesto bokštams, vaikas dirstelėjo ir persižėgnojo iš baimės . . . . . Bet šarkai linksmi esant, ir jam lengviaus ant širdies liko.

Jei ji nėko neboja, ko aš bijosiu? Ponas Dievas manęs neapleis, — mąstė sau.

Kepurėlę pasitaisęs, įėjo paskui šarkos į miestą.

Kas jam mieste atsitiko ir kokius mokytojus ten rado, kitą kartą papasakosiu.

II.

Našlaitį per miesto vartus įeinant, pergązdino žmonių daugybė ir rėksmas. Papratusiam prie kaimų, laukų, miškų tykumo, viskas čė rodės keistas ir baisus. Drebaş, sustojo neišmanydamas, eiti toliaus ar grįšti? Abejojo, ar mokės čė gyventi. — Pastovėjęs ir drąsos truputį įgijęs, pradėjo dairytis į šalis. Žingeidumas augo. Įvairūs, gražūs ir įstabūs daiktai kreipė jo akis į save. Įkirus rėksmas ir ūžmas — kvaršino jį; žmonių būriai tartum skubinantieji, bėgantieji, vejantieji gązdino. Iš pradžios rodės vaikeliui, kad tai koks nepraprastas atsitikimas, sutraukė žmonių minę čionai; bet lūktelėjęs valandėlę, persitikrino, kad tai paprastas miesto judėjimas.

Įstabu jam buvo matant, kad nieks į jį neveizdi; visi stumdo; kelius sykius vos nepavertė. Nieks neužklausė, iš kur einas ir ko? . . . Greitai persitikrino, kad čė pačiam reikia sau kelią skinti, nieko nuo žmonių nelaukiant. Jei būtų laiku nesusipratęs, žmonės įstumtų jį į

griovį... Tai užtėmijęs, pradėjo sau alkunėmis kelią daryti;... tada žmonės jį praleido.

Šarka, savo reikalus turinti, įvedusi vaiką į miestą, išnyko iš akių. Atliko vienas.... Iš papratimo daugiau žitūrėjo į gyvulius, negu į žmones... Jam tie Dievo sutverimai buvo artimesni. Geriaus juos suprato ir mažiaus bijojo. Vienok čę mieste ir gyvulių kitoniška išvaizda. Apart šarkų ir purvinių aprūkusių žvirblių su išsiplėšėjusiais sparnais, išrodančių, kaip pabalδος, nematė nėjokio liuso gyvulio, tik žmonėms tarnaujant daugybę; iš tų kiti gražiai rodė, tur' būt', gerą duoną turėjo. Prie tų puikiųjų prisiartinti vaikui drąsos neteko.

Beje ir nupenėti meiteliai su užriestomis nosimis, kuriuos į miestą skersti atvaro, tokie puikūs: į vaiką nė nežiūri. Pagaliaus, pamatė avių bandą bėgant ir blaujant visu balsu: nelaimė! nelaimė! pražuvome! gelbėkite! ar nėra per kur čę išsprūkti? — Nabagėlėms galvos iš baimės apsvaigo.

Arkliams turėjo visi kelią duoti; bėgo jie zovadu, papuošti žaržolais ir žibančiomis grandžiukėmis... kaip-gi jie didžiavos, tartum, jiems lygių pasaulėje nėra.

Užtėmijo vaikas, kad arkliai čę gerą vietą užėmė — buvo išlepinti ir riebus, nekurie puikiaus aprėdyti, negu daugybė žmonių.

Tą tiesą nujotęs, nusprendė, kad geriaus jam būtų arkliu gimti ir atsiduso.

Jį teip bemanantį skaudžiai kas į petį užgavo. Atsigrižęs, pamatė čę-pat labai liesą kuiną prie boso įkinkytą. Arklys, dabar jau kuinu vadinamas, sustojęs prie vaiko, nuleido galvą; paskui smarkiai į jį pažiūrėjęs, atspėjo mintis.

— Žiurėk į mane, pratarė luošas kuinas, kurio viena koja buvo daug storesnė, per tat ir šlubavo... — Buvau ir aš kitą kartą mylimas, lepinamas, žirgeliu vadinamas; dengė mane gražiais kilimais, šėrė prie murmulinių ėdžių; bet koją išsisukęs ir luošas likęs, laimės nustojau. Mielaširdingas ponas iš pradžios norėjo mane nušauti, bet kas ten įkalbėjo, kad mane parduotų žydui vandeniui vežti...

— Mano vaikuti! — tęsė toliaus vargšas: — ant žemės nieko už dyką negausi; reikia viską užsipelnyti, užsidirbti; mažiausiai tykoti mielaširdystės. . . . Iš gailėsčio nušauna, idant savo kančiomis neįkirėtumei. Tie, kurie dabar vaikščioja kilimais dengti, gal pabaigs savo gyvenimą prie žydo ratų, jei jų pirm kokia liga nenugaluos. . . .

Vaikais, išklausęs kuino liūdno pasakojimo, atkreipė savo atydą į asilą, račiukuose įkinkytą, nuošaliai stovintį. Jo ponas daužė jį nemielaiširdingai per nugarą, norėdamas pavaryti, bet asilas stovėjo ant vietos, maž tik raukydamas.

— Už ką-gi jis tave taip tvoja? — užklausė prisiartinęs prie asilo vaikas.

— Beprotis. . . — atsakė rimtai asilas. — Bet aš neteip opus esu, neklausysiu jo ir netrauksiu persunkaus vežimo. Žmogus pavargs ir arba įkinkys kitą, arba dalį sunkumo nuims. Tėmykis į mano kantrybę. Nieko jis man nepadarys: nors čionai skaudės, bet trūkio negausiu. . . . Patraukęs, turėčiau dvėsti ar ligą įgauti, tai man būtų prasčiau. Žmogui pavargus, aš savo padarysiu; tegu tik priartina tai, kad spirsiu iš netyčių paskutinėmis kojomis — temokie mane daugiau branginti. . . . Biškį jau išalkęs esu; pagaliaus, — prikergė: širdyje geidžiu namon pagrišti, bet trūkio gauti nenoriu, sveikata man reikalinga, veleg pakęsiu. . . .

Išlengvo pasakodamas, asilas dairės, žiovavo. Žmogui-gi lazda sulaužius ir keikiant asilo atkaklumą, prisiėjo pačiam stumti. —

Nuvažiavo.

— Pagaliaus — manė vaikas — reikia apie sveikatą pačiam rūpintis ir kietą odą turėti.

Ir išgavęs šį mokslą nuo asilo, atsiminė smilčių maišelį turįs; bet kaip-gi jį parduoti? Valgyti jau nori. Ką daryti? — Šit', žiūri, kits, kaip ir jis, apdriskęs vaikezas pralenkė jį, šaukdamas: baltasis smiltis! baltasis smiltis! — Mūsų keleivis laikė lygšioliai savo smiltį, tylėdamas. — Matė, kaip prisiartinusi žmona pradėjo nuo ano vaikezo derėti, ir užmokėjo berlinką.

Dabar jau, jam žinant ką daryti, bepigū buvo, pradėjo ir jis šaukti: baltasis smiltis! . . .

Niekas nė neatsikreipė. Nuėjo toliaus. Apysenė moteriškė, kūdikiu nešina, užstojo jam kelią ir pažiūrėjusi, gailingai užklausė:

— Kiek nori vaikelį, už savo smiltį?

— Mačiau — tarė nedrąsiai vaikas: už mažesnį maišiuką mokant berlinką . . .

— Iš kur tu, teip nieko nežinąs?

— Šendien tik čę atėjau.

— Kas tu per vienas?

— Našlaitis . . . . .

Moteriškė labiau priglaudė savo kūdikį prie krūtinės; ašaros pasirodė jos akyse. Išėmusi iš delmono du dešimtuku, davė vaikui ir liepė smiltį priangyje papilti. Vaikas, išpylęs ir sutaisęs kruviukę, pabučiavo jai ranką.

— Neišskleisk tų skatikėlių ant niekų, — mokino jį moteriškė. — Te laiminie tave Dievas, nabagėli . . . . .

Sugraudintas tos moteriškės gera širdimi, manė, kad ir tarp žmonių yra malonė. Drąsiau žengiantį iš priangės našlaitį, sulaukė vaikas, pirm jo smiltį pardavęs; ans dabar smailiai į jį žiūrėjo. Miesto vaikezas išrodė, kaip pabalda; panašus buvo į purviną miesto žvirblį.

— Kiek gavai? Du dešimtuku? — pradėjo tuoj kamantinėti našlaitį. — Kvailioji boba brangiai tau užmokėjo; tur būt dėlto, kad turi tokį išplerusį veidą . . . Gal noritumei su manimi lošti?

— Kaip tai lošti?

— Ir aš turiu du dešimtuku; pabandysiva, katras iš mudviejų laimingesnis. Teip, mesiva juos augštyn . . . . Jei puls rašmenės ant viršiaus, tai būs tavo, jei arelis — mano. Gali gauti keturis dešimtukus vietoje vieno.

— Bet pralaimėjęs tarė vaikas.

— Neturėsi nė vieno, — atvertė, juokdamos antrasis.

— Tai kam man lošti? ar tavo tykoti?

Teip jiemdviem bešnekant, šuo, bėgas pro šalį, sumurmėjo našlaičiui: „nelošk, bet eik toliaus, ką užsipelnijai, tai tavo; išlaimėti pinigai būs išplėšti kitam.“

— Nenoriu! — tarė vaikas, šuns paklausęs, spauzdamas savo rankutėje dešimtuku.

— Kurgi eisi? — užklausė pirmasis.

— Jieškoti kur sau vietos . . . . .

— Tai tu čę nieko neturįs?

— Nieko.

— Mat', tai tu nemūsiškis?

— Ne.

— Po velniais! — sušuko miesto vaikezas. — Iš kur tu drąsą įgavai čę smiltį perdavinėti? kas tau daleido? Valkata koks . . . . . aš tau parodysiu! . . . . .

Ir šoko ant jo su sugniaužtomis kumstėmis. Išsigandęs našlaitis, suriko.

Laimė, kad moteriškė, pirkusi smiltį, išgirdusi rėksmą, išbėgo ir pavarė ištvirkėlį, kad jau mušti našlaičio negalėjo, bet pinigus išplėšęs, dviem dešimtukam nešinas būtų pabėgęs, jei būt šuo, kurs pirm perspėjo našlaitį, būtų nepasivijęs ir nesulaikęs vagio už skverno. Tuo tarpu ir žmonės, išgirdę triukšmą, subėgo. Našlaitis, atsiminęs asilo pamokinimą, juog pačiam gintis reikia, pasivijo ir atėmė nuo vagies du savo dešimtuku. Susirinkusiems žmonėms ir dorajai moteriškei veizint ir artinant, pabalda susiprato neišsiteisinsias melagyste; metė, persigandęs ir savo berlinką, sprukdamas iš akių. Tada netik pinigai tapo atgauti, bet dar berlinka viršiaus. Bet doras vaikas, nenorėjo savintis svetimos gerybės.

Susirinkusieji žmonės ir geroji moteriškė ėmė kaman-tinėti vaiką, kas pradžia davęs. Jisai apsakė visą teisybę; pagaliaus pridūrė, kad berlinkos sau neimsias, tik nežinas, kam atiduoti.

Visiems tuo labai įtiko, ypač moteriškei, kuri, jį maloniai priglaudusi, pasakė:

— Gražiai pradedi, vaikeli! Laimins tave Viešpats Dievas. Aš gerai pažįstu to pabaldo Praniuko motiną; palik pas mane jo pinigus; gaus ans rykštėmis už savo

nedorumą. Užtat-gi, kad esi toks doras, — pagaliaus pridūrė: — atmink tuos namus; kada busi sušalęs ar išalkęs, ateik pas mane.

Teip pirmoji mieste nelaimė užsibaigė.

Pamokintas vaikas atsargiai slinko toliaus. Dairės. Senas šuo ėjo paskui jo, vizgindamas uodegą. Užėjo vaikui už akių ir stengė jo atydo į save atkreipti.

— Ko nori nuo manęs? — užklausė vaikas.

— Palydėti tave, — atsakė šuo. — Kitą sykį buvau tavo tėvo prieteliu. . . .

— Tai tu ji pažinai?

— Ilgus metus kart vaikščiojova; liūdna tai istorija. . . . Šuo pripranta . . . gailu man tavęs, vargužėli-našlaitėli . . . seksiu paskui.

Vaikui draugas labai buvo patogu. Džiaugdamos paglostė šūnį. Rudka palaižė vaiko ranką ir nubėgo pirmas, pašokdamas.

Teip eidamu, užtiko ant gatvės žydelką įvairius valgius parduodant. Abu stabtelėjo; išalkusiem valgis gardžiai kvėpėjo. Balti piragai su plutomis, lyg augsiutomis; gelsvos baronkos, kvėpiančios kilbasos, baltieji sūriai . . . Prisiartinęs, vaikas pats nenumanė, ką pirkti. Šuo į akis žiūrėjo . . .

— Ar alkanas esi? — užklausė.

— Labai.

— Jug-gi mažai teturi pinigų?

— Tik du dešimtuku.

— Tai pirk ko pigaus, — mokino išmintingas Rudka. — Užvalgysi, kad tik gyvę užlaikyti ir vėko nenustoti; pirkęs-gi kokį saldainį, pinigų netiksi, pats-gi alkanas būsi.

— Ir tu nori ėsti? — užklausė vaikas.

— Aš papratęs, — atsiduso senis: — į mane neveizėk. Šukšlyne rasiu sau maistą.

Paglostęs šūnį, vaikas pirko sau duonos ir sūrio gabalėlį. Dviese nuėję prie daržo zomato, vaikas atsisėdo ant akmens, šuo atsigulė šalyje ir į savo poną nežiūrėjo.

Iš seilės pradėjusios drykti, numanyti galima buvo, juog alkanas. Susimylėjęs vaikelis davė jam duonos plutelę. Senis iš pradžios lyg kad brangindamas nenorėjo imti; pagaliaus vienok galingasis badas pergalėjo. Suėdęs, palaižė vaikui ranką.

— Matau, pavargęs esi; gulk ir ramiai miegok! — tarė šuo — aš tave dabosiu.

Saldžiai, gardžiai užmigo vaikas. Pakirdęs, pats nežinojo, kiek miegojęs. Pažadino jį saulės spinduliai įkiriai lindantieji į akis. Budrus jo draugas sėdėjo, žiovaudamos. Atsikėlusįjį pasveikino uodegos vizginimu.

— Laik's jau į darbą, — tarė.

— Į darbą? — užklausė vaikas. — Juog aš dar turiu už ką sau duonos nusipirkti.

— Tiesa! — atsakė senasis Rudka: — bet to negana, nelaiikas tad imtis už darbo, kada jau badas... Reikia turėti išteklius.

Vaikas, atminęs voverį, smarkiai pašoko iš vietos.

— Bet ką veikti? Jeibent vėl smilčių parnešiu, — manė sau. Kam-gi aš čę reikalingas?

Jau rengėsi eiti, bet geroji vakaryktė moteriškė, pamačiusi jį, pašaukė. Eidama į turgų, liepė paskui savęs nešti dokleles. Vieną iš jų šuo paėmė.

— Gausita už tat pusryčius, — sakė moteriškė: — ir tu, ir tavo prietelis.

Supratęs, Rudka pavizgino uodegą. Pusryčius gavo, kaip ir už dyką; dar geroji moteriškė įkalbėjo savo pažįstamai kaiminkai, idant duotų kokį darbą doram vaikui. Ana liepė kiemą iššluoti, šukslius išnešti; pažadėjo augsiną. Viskas gerai sekės.

Per pietus vaikas, jau norėdamas atsilsėti, atsisėdo darže netoli zomato. Žiūrėjo į povą su puikia išskėsta uodega; iš jos elgimos galima buvo numanyti, kaip ji didžiuojas. Vaikas tokio puikaus paukščio savo amžiuje buvo nematęs; nustebęs, jau norėjo jį pasveikinti, bet šuo jį sulaikė.

— Liauk . . . . — tarė — tas pasiputusias puikorėlis tai veltaduonis; ano nieks nemyli; didžiutis temoka, —

balsą turi baisų; laiko jį tik dėlei ypatingos išvaizdos. Jeibent plunksna iš uodegos kas sau kepurę pagražis. Jei teip geidi į paukštį stebėtis, prisižiūrėk geriaus tai mažajai kregždei, kuri sau pastogėje lizdą taiso.

Ir ištiesų, apsigrižęs vaikas, pamatė darbų paukštelį, kursai vikriai sukdamos, be paliovos nešiojo snapelyje šiaudžiukus ir šlapią žemę, prie kurios primaišydamas seilės, lipino dailų lizdelį.

— Kas ją išmokino? — mąstė sau vaikas. Kregždė, rasi atspėjusi vaiko mintis, atlėkė arčiaus ir pritūpė pasilsėti.

— Mano tu gražioji! — užklausė vaikas: — kas tave to amato išmokino.

— Pirmasis mūsų mokytojas buvo Viešpats Dievas, kursai mus padarė, — sakė. — Paskui tėvai; matėme, kaip biškį pagadintą taisė, ir mes tai darome.

Čę pažiūrėjusi kregždė į lizdą, sparneliais paplasnojusi, suriko. Mat, užžvelgė ištvirkelį žvirblį, įlindusį į neužbaigtą lizdą. Ans naudojos kregždei atsitolinus.

— Dėja, dėja! — sušuko: — seseris, broliai, gelbėkite!

Išgirdusios šaukimą, susirinko kregždės, kiekviena atnešė biškelių žemės. Akies mirksnyje užlipdė lizde vagi. Žvirblis veltui daužydamosis į sienas, užtroško ir padvėsė.

Vaikas marše... Kiek čę buvo mokslo jam. Kregždė jį mokino, juog reikia nuo žmonių bent koki amatą išmokti. Žvirblio nelaimė aiškiai rodė, juog nedoriemsiems nesiseka.

— Labai išmintingi sutvėrimai! — manė sau vaikas. — Girdėjau nesykį žmogų žmogų pravardžiojant iš piktumo: „tu gyvuly, tu galvija!“ turbūt niekas su jais arčiaus nesusipažino. Mažyčiai — protas-gi didelis.

Šuo, tartum atspėjęs jo mintis, sakė. —

— Žiūrėk dar per tvorą! ten įstabų daiktą pamatysi.

Už tvoros stovėjo aviliai; apie juos baisybė bičių sukinėjosi, zimbė, skrajojo. Vienos nešiojo savo viduriuose saldų medų, kitos pajus plyšių užpajojimui; trečios-gi ant paskutiniųjų kojukių vilko nuo žiedų geltonus trundus kirmilėlių penėjimui. Vienos linksmi išlėkdavo per landę,

kitos grįždavo ratuotos. Krutėjimas, zimbėjimas rodė jų darbštumą.

— Viduje, kad pamatytumei, — aiškino šuo: kokie puikus koriai su lygutėmis akimis, geltonu medumi pripiltomis. Žmogus to medaus dalį sau pakops, bet ir teip joms užteks žiemai, nes darbios.

— Kas tai būtų, kad žmogus su savo protu panorėtų teip dirbti, kaip jos? — manė sau vaikas.

Atsigrižo į šūnį su lengva širdimi.

— Eiva, Rudka, rasi ir mudu nepražūsiva.

Nuėjo . . . . .

N.

Pasakų ir burtų rinkikams!

Šituomi pranešame, juog medega III, IV, V ir VI m. „Liet. Pasakų“ tomams surinkta ir, rasi, ne užilgo spaudon prirengta taps; todėl visi tie, kurie dar norėtų savo pasakas šituose, ir sekanciuose, tomuose patalpinti, teiksis koveikiausia jas žemiau pasirašusiam prisiusti. Prie šitos progos ištariu, vardan „tautiškosios“ mūsų literatūros, širdingą ačių sąnariams pagirtinosios „Žvaigždės“, kurie man pavadė šimtą, iš didesnės dalies, akyvų bei svarbių liet. pasakų, kurios mus supažindins ir su ano krašto dialektu. — Iš burtų, senlietuviškos „žinystės“, yra pas manę apie 100 surinkta, — jie laukia tik susystematisavimo ir atspaudinimo: taigi ir dėl šitos lietuviškos „Juodaknygės“ medega būtų dar labai reikalinga.

D-r. J. Basanavičius
à Varna. Bulgarie.

Turinys (B) dalies.

1. Midaus darymas. <i>Kelmyņu Varmas.</i>	1
2. Vilkas sūdzia. Sakmė <i>M. Dagilėlis.</i>	16
3. Tėvynės meilė. <i>M. de Chateaubriand.</i>	17
4. Žydai. <i>Žali Ruta.</i>	19
5. Prasčiokas ir Mirtis. Sakmė. <i>Margalis,</i>	24
6. Iš Vysk. M. Valančiaus „Krouikos“	24
1. 1858 metai. 2. Kometa. 3. Vyskupas Fijalkauskis. 4.	
Aleksandra II Vilniuje ir Kaune. 5 Pradžia „Blaivybės“.	
6. Senis Skirmantas. 7. Baudžiava. 8. Fijalkauskis — Kapitulos	
Vikarijas 1859 m. 1. Dobševičius — Šidlavos Infuļotas.	
2. Nauji vyskupai. 3. Jų išventimas. P. S. Užbaiga.	
7. Paraginimas prie blaivybės. Klebonam Skapiškio ir Kamajų (Vysk.	
M. Val. raštas.)	33
8. Kareivis. Eilės. <i>Margalis.</i>	34
9. Našlaičio mokytojai. Pasaka. <i>Krašauskio. N.</i>	35
10 Pasakų ir burtų rinkikams!	50

